

IL-GHID TA' L-ASSUNTA

IL-WIEHED U ERBGHIN SENA

41 (2006)

HAMSIN SENA L-KATIDRAL

1956 - 2006

Sole Agents:

JOSEPH CARUANA
Co. LTD.

'Caruana Bldgs', Mgarr Road, Victoria

Tel: 21-560019

IL-GHID TA' L-ASSUNTA

41 (2006)

*Stampat
ghall-ewwel darba
Awwissu 1966*

*Piazza tal-Katidral,
Cittadella, Għawdex.
VCT 103*

Tel • 2155-4101
Fax • 2156-4572

Home-page:
<http://www.gozocathedral.org.mt>

Editur
JOSEPH BEZZINA

Deputat Editur
MAXIMILLIAN GRECH

Reklami
PEPPINU DEBRINCAT

Ittajpar
MAXIMILLIAN GRECH
FABIENNE GRECH
DUN REUBEN MICALF

Proof Reading
VICTOR J. GALEA
DUN GEORGE MERCECA

Setting
ERIC DE BONO
AARON ZAMMIT

Ritratti tal-goxru
L-istanza ta' Santa Marija
meqjuma b'devazzjoni (kbar il-Katidral
(Ritratti: Paul Camilleri)

Stampata
J. DE BONO
PRINTING PRESS LTD.
TEL: 2155-2219 • 7955-2219

© Copyright

© 2006 IL-GHID TA' L-ASSUNTA. ALL RIGHTS RESERVED.
RIPRODUZIONE E DISTRIBUZIONE
DEI CONTENUTI È PERMESSA SOLO A
CONDIZIONE DI PAGARE IL DIRITTO DI
RICREAZIONE ALLE EDIZIONI
NECESSARIAMENTE TAL-BORD EDITORIALE

Santa Marija - Hamsin sena l-Katidral

Il-Ghid ta' l-Assunta – l-ewwel rivista li nharget b'mod regolari minn parroċċa f'Għawdex – dablet fil-wieġed u erbghin sena tagħha. Din il-harga trid issellern lil hames persunaġġi li matul is-sena li għaddiet komplew għenu fid-damma ta' l-istorja millenarja tal-Katidral.

Issellem l-ewwelnett lill-Eccellenza Tiegħu Monsinjur Nikol Guzeppi Cauchi, is-seba' isqof ta' Għawdex, li rriżenja mill-kariga tiegħu mhabba l-età nhar is-26 ta' Novembru, 2005. Kien ordnat isqof awżiljarju u amministratur apostoliku għal Għawdex nhar id-9 ta' April, 1967. Mexxa d-djoċesi b'għaqal kbir għal tmienja u tletin sena u nofs. L-Isqof Cauchi hadem hafna biex igib 'l quddiem il-Katidral u l-parroċċa – kif imsemmi f'apprezzament li qegħdin ingibu.

Issellem lill-isqof il-gdid, l-Eccellenza Tiegħu Monsinjur Mario Grech li kien ordnat bħala t-tmien isqof ta' Għawdex fit-22 ta' Jannar, 2006. Il-knisja Katidrali dehret fil-milja kollha tagħha bħala s-sede ta' l-isqof tal-gżejjer ta' Għawdex u Kemmuna matul din l-ordinazzjoni episkopali, it-tielet wahda li saret fil-Katidral.

Issellem ukoll lil Patri Alessandru Bonnici, Frangiskan konventwal u storiku, li mar jieh u l-premj u ta' hdmietu nhar is-25 ta' Lulju, 2006. Fil-bidu tas-snin sebgħin, Patri Alessandru kien aċċetta l-istedina min-naha tal-Kapitlu li jibda jikkontribwixxi studji riċerkati dwar il-Katidral. Kien aċċetta bil-qalb u tefa' dawl gdid fuq l-istorja glorjuża tal-knisja ewlenija ta' Għawdex.

Issellem lill-Professor Stanley Fiorini, riċerkatur ta' grajjet Malta, li frott id-dokumentu li qiegħed jippubblika tefa' dawl gdid fuq l-istorja tal-Katidral. Xtaqna elaborajna iktar fuq il-kixfiet tiegħu, izda mhabba spazju limitat kellna nhallu dan għal darb'ohra. Qegħdin madankollu nagħtu hjiel tar-riċerka għida li għamel bil-pubblikazzjoni ta' diskors li għamel Għawdex dan l-ahhar.

Issellem fl-ahharnett u fuq kollox lil Santa Marija – Patruna speċjali ta' Malta u Għawdex – li għal dawn l-ahhar hamsin sena xerred grazzi bla għadd fuq dawk kollha li b'devazzjoni żaruha u talbuha fil-Katidral. U ma' Santa Marija nsellmu lil dawk kollha – partitarji tal-Ljun u qassisin – li hadmu biex is-Socjetà Filarmonika Leone irregalat din il-vara lill-Katidral.

Il-festa t-tajba lil kulhadd.

Registrum Foundationum Beneficiorum Insulae Gaudisii 1435 - 1545

Diskors tal-
Professur Stanley Fiorini

Nota ta' l-Editor.

Dan ta' hawn fuq hu t-titlu ta' registru li jikkonsisti f'għabra ta' testamenti u kodiċilli li għandhom x'jaqsmu ma' thollija ta' beni u hwejjeg oħra lill-knejjes ta' Ghawdex. Din il-għabra saret fis-sena 1545 - hmistax-il sena wara li Malta kienet għaddiet taht il-Kavaleri ta' San Gwann u minn meta l-isqof ta' Malta beda joqgħod Malta b'mod permanenti fl-1454, l-Isqof Dumink Cubelles kien għamel viżta pastorali Ghawdex u, probabbilment - għax l-atti tal-viżta huma mitlufa - sab xi nuqqasijiet fit-temmija tal-fundazzjonijiet, Għalhekk fl-14 ta' Ottubru, 1545, hu ordna lill-Kanonku Ġuzeppi

Manduca, Vigarju Ġenerali residenti Ghawdex, biex issejjah lin-nutara li kienu jipprattikaw Ghawdex halli jgħaddulu kopja ta' l-atti li b'xi mod jew iehor kienu jikkonċernaw it-twaqqif tal-benefizzji f'Ghawdex, kemm dawk magħmula minnhom, u kemm ta' l-atti li kienu jikkonservaw.

Dan ir-registru kien ippubblikat fis-serje prestiġjuża *Documentary Sources of Maltese History* u kien illanċjat f'Ghawdex, il-Ġimgha, 7 ta' Lulju, 2006, għewwa s-Sala Sentinella fi-Cittadella. Dan li ġej hu d-diskors tal-għeluq magħmul mill-Professur Stanley Fiorini, l-EDITOR tas-serje u anki ta' dan il-volum.

Nixtieq nibda billi ngħid grazzi minn qalbi lill-Eċċellenza Tiegħu Monsinjur Mario Grech, Isqof ta' Ghawdex, li għogbu jonorana bil-preżenza tiegħu llejla. Grazzi lis-Sur Franco Masini, lill-Monsinjur Gwann Azzopardi, u lill-Monsinjur Joseph Bezzina tal-preżentazzjoni tagħhom, u lill-Monsinjur Bezzina wkoll talli ha l-inkarigu li jorganizza din is-serata. Grazzi lilu u lil kull min ta sehm biex jagħmilha possibbli. Grazzi lilkom ilkoll, sinjuri, kollegi, u hbieb li għogbokkom taffend.

Lirid inrodd hajt b'mod speċjali lil Dun Ġuzepp Busuttil, arkivista tal-Kurja ta' l-Arċisqof ta' Malta, tax-xogħol li ha biex għamel it-traskrizzjoni tad-dokument b'fedeltà u reġa kbira - biċċa xogħol xejn faċli meta tikkonsidra li l-manuskritt hareġ mill-pinna tan-Nutar De Bonetis magħruf għall-kalligrafija diffiċli tiegħu.

Ta' għajnuma kbira għaliha kienet ukoll il-kopja tar-Registrum li pprovdiet Monsinjur Bezzina li permezz tagħha stajt nahdem mill-

kumdità tad-dar. Bl-istess mod, swietli hafna wkoll il-*Giuliana* tal-benefiċċji ta' Ghawdex li għandhom il-Frangiskani Minuri u li ppermettieli nuża Patri Ġorġ Aquilina. Grazzi lilhom u lil Monsinjur Gregorio Vella għall-informazzjoni li għaddietli dwar benefiċċji Ghawdxin. Grazzi lill-Università ta' Malta li ndahlet għall-pubblikazzjoni tas-serje *Documentary Sources of Maltese History* li tagħha dan hu d-disa' volum li deher s'issa u b'mod speċjali lill-Professur Roger Ellul-Micallef li bħala Rettur dejjem tani appoġġ sħiħ fil-hidma tiegħi. Taraw li biex titwettaq ricerka bħal din mehtieġa l-kollaborazzjoni ta' hafna.

Lirid ngħid xi haġa wkoll dwar il-kontenut tal-ktieb u nżid ma' li ntqal diġà. Jien stinkajt kemm stajt biex inkun fidil kemm jista' jkun għad-dokument u fit-tixt li l-interpretazzjonijiet li tajt, ikunu jaqblu ma' li sibt fih u f'dokumenti awtentika oħra għax dokument ma jinqarax *in vacuo*, imma f'kuntest preċiż u li jorbot ma' dak li nafu diġà filwaqt li nibqgħu

mifhuhm ghal kull dawl gdid li jista' jixhet fuq is-sitwazzjoni li qed jiddeskrivi.

Il-Kristjani ta' Ghawdex ma' l-Isqof

Irrid mhabbar hawn kif il-gingha li għadjet saret konferenza internazzjonali fir-Rabat ta' Malta, organizzata mill-istess habrieki Monsinjur Giovanni Azzopardi, bit-tema tal-Kult Pawlin u l-Kristjanità f'dawn il-gżejjer. Hemmhekk, jien u l-kollaboratur tiegħi Dr. Orazju Vella xandama evidenza għda għal kollox tal-kwadru tal-Kristjanità f'dawn il-gżejjer fi żmien il-Gharab. Dan qiegħed johroġ minn dokument għal kollox gdid li, bħad-dokumenti tal-ktieb ipprezentat illejja, ġie traskritt mill-istess Dun Guzepp Busuttil u bħalu nittamaw li għad jidher shih fl-istess serje.

Hu dwar poezija bil-Grieg tas-seklu tnax miktuba minn wieħed eżiljat sewwasew f'din il-ġżira Ghawdxija bejn l-1135 u l-1151. Fiha jiddeskrivi fost l-oħrajn grajjiel li kienu friski f'mohhu għax kienu għadhom kemm sehew, jiġifieri l-attakk fuq dawn il-gżejjer mill-Konti

Ruggieru II li jidher li niżel Ghawdex fejn sab rezistenza mill-Gharab. Ighid kif ġie milqugh minn bosta Kristjani flimkien ma' l-Isqof tagħhom bi driegħhom il-lemini merfugh kontra Mawmettu. Jgharrajna wkoll kif qalfat il-kbarat Misilmin tal-ġżira l-barra, kif bidel il-moskej tagħhom fi knejjes, u kif ha hseb il-qassisin li kien hawn. Id-dokument jghid li dawn kienu ilhom iqimu l-Trinità Qaddisa sa minn żminijiet l-antenati tagħhom.

Din id-deskrizzjoni tixhet dawl għalkollox gdid fuq dak li ilu għal dawn l-aħbar tletin sena jiqies bhala vangelu dwar dan il-perjodu, jiġifieri, li ma' l-attakk tal-Gharab fuq dawn il-gżejjer fis-sena 869 w.K. u l-qrda li sehhet, skond id-deskrizzjoni li jagħti al-Himyari, Malta s'fat għalkollox spopolata għal madwar 170 sena meta mbagħad reġghu okkupawha l-Gharab qabel il-migja tal-Konti. Ma rridux nimminimizzaw x-xhieda dokumentata li għandna - biżżejjed insemmu, il-hruq minn daż-żmien fil-Bażilika Bizantina f'Tas-Silġ li kixxet l-arkeoġlija, il-fatt li l-Isqof ta' Malta nstab fil-habs f'Palermo flit wara l-attakk tal-Misilmin, id-dokument li jghid li l-fortizza ta' Habaxi fl-Tuniżija nbriet bl-irham tal-knisja ta' Malta.

Imma jekk naqraw al-Himyari bir-reqqa nintebhu li mkien ma jsemmih lil Ghawdex. Jekk Malta l-Gharab sabu rezistenza, u allura għamlu li għamlu, mhux billfors li f'Ghawdex, li hu iżgħar u allura jagħmel anqas sens li joffri rezistenza, ġara l-istess. Il-prassi Islamika dik il-habta kienet li jhallu l-popolazzjoni mirbuha minn-hom tissokta tghix fis-sliem u tipprattika r-religjon tal-Ktieb fi status ċivili ta' *dhimmi*, inferjuri kemm triid, b'diversi restrizzjonijiet u bil-hlas tal-ġiżja, sewwasew kif ġara fi Spanja Moreska fejn ir-religion Kristjana baqgħet memnem fost il-popolazzjoni hekk imsejja Mozarabika.

F'dan l-isfond tohroġ mistoqsija spon-tanja. Nafu li d-djoċesi Ghawdxija, li flimkien ma' dik Maltija, imma minnha distinta, tissemma f'talinqas żewġ dokumenti, wieħed fis-sena 602 meta kienet għadha dipendenti minn Rumu, u iehor fis-sena 1143 bhala dipendenti minn Kostantinopli u suffraganja ta' Sirakuza.

Nistaqsu jekk id-djoċesi Ghawdxija qasmitx ma' Malta il-grajja doloruża? Jista' jagħti l-kaz li l-Kristjanità ma mititx hawn

DOCUMENTARY SOURCES

OF

MALTESE HISTORY

PART V

DOCUMENTS IN THE CURIA OF THE ARCHBISHOP OF MALTA

No. 1

The

*Registrum Foundationum Beneficiorum
Insule Gaudisii
1435-1545*

transcribed by

REV. JOSEPH BUSUTTIL

edited by

STANLEY FIORINI

MALTA UNIVERSITY PRESS
2006

Raymond Bonello
Marmista (Marbler)

**Marble Sculpturing,
Marble Inlay, Granite design,
Fire Places, Monuments &
Memorial Stones.**

Plot 24, Qasam Ta' Dun Anton, Xaghra, GOZO.
Tel: 2156 3457, Fax: 2156 4285, Mob: 9945 0523

TAGHRIFA HAFIFA FUQ IL-KANONKU DUN FRANĠISK MERECIECA

kitba ta'

Winston L. Zammit B.A. (Hons) P.G.C.E. M.A.

Fost is-Saċerdoti li kienu membri tal-Kapitlu tal-Matriċi fis-seklu dsatax insibu lil Dun Franġisk Mercieca, saċerdot ta' fama qaddisa. Dun Franġisk kien gie mahtur kanonku tal-Matriċi fl-1846, u baqa' f'din il-kariga sakemm miet fl-1872.¹

Fil-ktieb tiegħu "Gawhra mill-Għasri", ippublikat fl-1989, Mons Anton Gauċi jagħtina tagħrif dettaljat dwaru. Dan l-aħħar, waqt li kont qed naghmel xi tiftix fl-Arkivju Nazzjonali r-Rabat f'Malta liqajj ma' ittra tiegħu li tagħtina ftit aktar tagħrif dwaru. Din l-ittra bid-data tas-16 ta' Diċembru 1860, tinsab fost il-petizzjonijiet li ntbagħtu lill-gvernatur Sir John Gaspard Le Marchant.²

Fil-15 ta' Diċembru 1860, miet il-Kanonku

Dun Saver Mizzi, membru iehor tal-kapitlu tal-Matriċi li kellu wkoll il-kariga ta' kappillan tal-habs f'Għawdex. L-ghada stess il-Kanonku Mercieca kiteb lill-gvernatur Le Marchant u talab li din il-kariga, li kienet tinsab vojta, tingħata lilu. Fl-ittra tiegħu l-Kan. Mercieca għaraf lill-gvernatur li huwa kien kemm konfessur u kemm predikatur. Mal-Kanonku Mercieca, għal dan il-post applikaw xi saċerdoti oħra.³

It-talba ta' Dun Franġisk Mercieca giet milqugha mill-gvernatur. Nhar id-19 ta' Diċembru 1860, is-segretarju prinċipali tal-gvern, Sir Victor Houlton, kiteb lill-kanonku Mercieca, f'isem il-gvernatur u nfurmah li kien awtorizzat "to perform divine service in the Gozo Prison in lieu of Canon Dun Saverio Mizzi".⁴

1 Anton Gauċi, "Gawhra mill-Għasri", (Gozo 1988) pp.29,37

2 Arkivju Nazzjonali (Nazzjonali), Petitions Le Marchant, Vol 20, No 4920

3 Tagħrif fil-pussess ta' l-awtur

4 A.N.M. C.S.G. 04/32, letter to Rev. F. Mercieca, 19.XII.1860. p.354

(ikompli minn paġna 5)

fil-perijodu Għarbi kif jidher li ġara fil-ġżira Maltija? Din l-ipotesi, u f'dan il-waqt ma rridx nġid li hi iżjed minn hekk, domma ssib korroborazzjoni shiha mill-figuri ta' ċensiment ta' Ġilbertu tas-seklu ta' wara li fih l-ghadd ta' familji Lhud u Misilmin f'Malta huma, kif wieheġ jistenna, xi erba' darbiet daqs dawk ta' Għawdex, imma li l-Insara f'Malta kienu biss 47 familja, meta f'Għawdex kienu 203!

Kollegġjata mwaqqfa mir-Re ta' Sqallija?

Biex norbot mal-ktieb tal-lejla. Jista' jkun li meta l-Konti Ruggiero, jekk hux l-Ewwel jew it-Tieni għadu mhux ċar, waqqaf f'dawn il-ġejjer djoċesi wahda Latina – kif ġara fi Sqallija – dipendenti minn Ruma, b'riconossiment għar-rwol kruċjali li kellha l-Knisja Għawdxija

matul il-periodu Għarbi, il-knisja ewentja ta' Għawdex ingħatat it-titlu ta' collegġjata bid-dinjità arċipretali tippossedi d-dritt għad-dieċmi bħad-dinjità jiet fil-Katidral ta' Malta?

Jista' jkun li t-titlu Matriċi jorbot ma' din is-sitwazzjoni? Naf li ksirt dufrejja dwar dat-titlu qabel, imma għadni nsostri, u tennej hekk f'dan il-ktieb ukoll, li għaliya għadu mhux ċar xi jfisser sew. Jista' jkun li hemm beneficiċċi oħra minn fost dawk li smajna fuqhom il-lejla li jafu l-fondazzjoni tagħhom lil dan iż-żmien bikri?

Kif aċċennajt qabel, ma rridux inhallu l-hsieb jigrj bina u naghmlu fatt dak li għad jonqsu ż-żmien biex jimmatura. Filwaqt li nkomplu nġarxu fil-bogħod għall-possibbiltajiet li jidhru qed jnbiessmulna fuq ix-xefaq, irridu ożommu riglejna ma' l-art, u l-passi 'l quddiem li jehtieg naghlu nqegħduhom fis-sod.

Island

real estate services ltd.

PROPERTY

Sales • Letting • Management • Turnkey Projects

....A simpler way to buy your dream property

105, St. Ursula Street, Victoria G05, Gozo, Malta.

Tel: (+356) 2155 1201

Mob: (+356) 7949 2680

Email: info@islandrealestate.com.mt

www.islandrealestate.com.mt

SANTA MARIJA TA' CALIMERA IL-GHARB

Kitba ta'

© Victor J. Galea

1 • Kalimera, is-Salento, il-Pulja, l-Italja.

Kalimera hi l-principali fost disaċ komun Griegi miġbura qaqoċċa flimkien is-Salento, penżola innaha l'Isfel ta' l-Italja fejn il-golf ta' Otranto fil-Lvant u l-golf ta' Taranto fil-Punent. Qiegħda qisha nafs triq bejn Leċċe u Otranto fuq is-sellug ta' xmarja jisimha bħallia hdejn il-Vija Appia li minn Leċċe tibqa' miegħa Otranto.

Hawn min jahseb li dil-komunita Griega għet hawn mill-Balkani li żmien il-Bizantini bejn is-sitt u l-ghaxar seklu. Ohrajn jgħidu li dawn ġew l-Italja mahruha mil-Torok meta dawn hadu l-Balkani. Issa l-Torok li nafu ahna, jigiġieri l-Torok Ottomani għaddew l-Istrett tad-Dardanelli minn dik li llum nafuha l-Turkija fl-1345. Meta mbghad fl-1359 lahaq sultan Murad l-Ewwel, il-Torok hadu bafna mill-Balkani. Wara li l-Torok fl-1389 kisaru lis-Serbi fil-battalja ta' Kosovo hadd ma seta jzommhom iktar.

Sa' l-1399 Kalimera kienet għadha meqjusa biss bhala lokal, komun wiehed ma' Mariano, iktar l'Isfel, Kalimera, li bil-Grieg misser hongornu, bħall-komuni Griegi l-oħra, mliux biss in-nies għadha tikkellm għamla ta' Grieg, imma l-Ilbies, drawwiet, it-tisjir u l-mużiġa huma Griegi. Barra l-Grieg jikkellmu wkoll il-Leċċiż, il-Taljan ta' Leċċe u l-Inhawi.

Ir-rit Grieg baqa' haj sa l-1663. Post it-tikkiet tal-Knisja Griega, nitaqgħu mal-Madonna ta' Kostantinopli u l-Madonna ta' Lewka u l-qaddisin Santi Anton l-Abbat, San Blas u Santa Liju.

2 • Il-familja Calimera, Malta u Għawdex.

Malta, fl-1419, skond il-lista ta' riġel tad-Dejma li harrq il-Prov. Wettinger, nitaqgħu biss ma' Pawlu Calimera, li kien joqgħod l-Għemieri, barra r-Rabat ta' l-Imdina. Qablu fl-1407 lil Toni Calimera qaduh l-Imdina waqt irvell. Sa l-1480 dal-kunjom jidher li kien inqered minn Malta. Għawdex il-kunjom Calimera, dejjem sa fejn naf hej, jissemma fir-testment ta' Bartlu, jigiġieri

Bartilmew Calimera nhar il-21 ta' Settembru ta' l-1440. Biss fl-1467 insibu lil-ganni Calimera, imballiet l-Għawdex. F'dan it-testment, jissemma Kulaċi, jigiġieri Nikulaċi, mejjet, missier Bartlu fl-1407, lil Nikulaċi Calimera, inibuh imballiet Għawdex. Dan 'sej' kien hu ġentili u missier Bartlu. Kemm gannu Calimera u kemm Nikulaċi ma kenx imballiet tal-Qorti Kapitanali li kien ntes tal-figi, imma aktarx imballiet ta' l-oqjja, jaqgħu kawzi zghar sa wqija (Lm9.21).

Kulaċi kellu l-huni Ġentili, mejjet, u lil Dun Pinu jew Gakobino, li kien haj. Ma nafx missierhom min kien u kemm kien ilhom Għawdex, imma jidher li l-Għarb kien inqabbdha sew.

Ġentili Calimera, barra żewġ subien jisimhom Nuzzu jew Gannoż u Dimiri, kellu qatgħa bnei. Jissemmew Xmuja jew Manna, Huma, jew Antonja, Manjella, Gakba, Pawla, fl-agja jigiġieri Pelagia u Kortiġa. Dan ifisser li kienu biss Nuzzu u Mitri minn din il-familja li selgħu jgħadhu dal-kunjom lil haddiehor. Mill-lista ta' Retturi tal-benefizzju ta' Santa Sofija li waqqaf Bartlu Calimera fl-1440 jidher li l-afhar Calimera jissemma Dun Gwani Calimera li hadu fl-1536.

3 • Il-benefizzji li balliet il-familja Calimera

Mill-ktieb tal-benefizzji l-Għawdex tal-mintax-il seklu, insibu li Bartlu Calimera bin Kulaċi fl-1440 kien waqqaf il-guspatnat ta' Santa Sofija ta' Wied ta' Mielah. Ir-rettur ried iqaddes quddiesa fil-ġimgħa u oħra fil-festa tal-qaddisa. Ir-raba' ta' dan l-armagħ kien fl-inhawi tal-knisja ta' Santa Sofija, fuq ir-rih sewwa ta' Wied il-Mielah taht ta' Kangla. L-ewwel rettur kien zjuħ, Dun Pinu.

Erbgħa snin wara, fl-1444, Dun Pinu Calimera waqqaf guspatnat ieħor lis-sined ta' Għaxaq, raba' niezel habet taht l-ieħor mal-Qolla tal-Merzuq għall-Wied ta' Marsalforn. Dan ir-raba' kien tabulu Salvo de Refido u marja Pawla. Dun Pinu halla lil Barsilona, l-armia ta' hub ġentili, werrieta bit-twissija bies, bhala l-ewwel rettur ta'

An open mind
is the best
way to look at
the world.

It would be a dull world indeed.
If we all thought the same thing,
shared the same and unique views.
On anything else, for that matter.
At HSBC we strive to welcome and
serve all over the world every
day. And one thing we have
learned is that it's best to keep
our ears and minds open.
After all, it's the different way
we look at things that makes
for a great world.

HSBC
The world's local bank

dan l-armagg tagħzel lin-nepputi ta' Pawlu de Refalo, Dun Nikol Guerrero.

L-aħbar benefizzju tal-Calimeri li nafu bih kien waqqfu Nuzzu Calimera fl-1475 fuq biċċa raba' fiha nofs modd mal-muntanja t'Għammar fejn thares lejn l-Għarb, li-benefizzjat ried iqaddes darba fil-gimgha fil-Matriċi ta' Santa Marija fil-Bell t'Għawdex. L-ewwel rettur kien Dun Ang Xelluchi, nepputi.

4 • Gentile, isem u kunjom

Billi jien nemmen b'fidi ferma li l-knisja ta' Santa Marija ta' Calimera mhix hliet dik li ahna nafuha bhala ta' Pinu għax sa meta kien bnieha mill-ġdid Pinu Gauci kienet magħrufa bhala ta' gentili, kif jgħidilna r-rapport ta' Duzzina fl-1575 se nikteb fit-tul fuq dan l-isem u kunjom, Malta u Għawdex fl-imghoddi.

Fil-lista ta' rġiel tad-Dejma ta' l-1419, minn 1667 fosthom tmienja u hamsin Lhudi, ma nil-tagħhux hliet ma wiehed biss jismu gentil. Dan jixhed li fi żmien li fih gentili Calimera seta' kien joqgħod Għawdex ma kienx isem li kont tiltaqa' miegħu hliet darba fill.

Għal dak li hu kunjom, billi l-istoriċi bravi tagħna bellgħu hlietna li Ta' Pinu bnieha familja kunjomba Gentile, Malta, fl-1419, mil-tagħgu miegħu darbtejn, imma miksub Xintil. Sa' l-1480, dal-kunjom kien spicċa b'wiehed is-Sigġiewi. Għalhekk jekk kien hemm xi kunjom Gentile Għawdex habta tal-fimistax-il seklu dan kien jinkiteb Xintil. Biss mill-ebda kitba li rajt jien s'issa ma hareġ dal-kunjom Għawdex, la mod u lanqas iehor dak iż-żmien. Il-Prof. Fiorini fl-1605 isemmi familja kunjomba Gentil. Dan aktarx kunjom li dahal minn barra għax Malta f'dan is-seklu ma kienx hemm dan il-kunjom.

Dan kollu jixhed li gentili Calimera, Għawdex u Malta f'dak iż-żmien u wara kien fula f'qargha.

5 • Ta' Calimera ġew minn Kalimera, il-Pulja?

L-isem gentil jew Xintil jien norbtu mal-kaċċa bil-bies. Il-falkuniera, dawk li kienu jonsbu għall-bisien bil-paranji u jharrguhom kellhom erba' xorti ta' bisien. Dawn kienu l-pellegrini li kienet il-mara, ikbar mir-raġel u kaċċatura iktar minnu, it-trizzol, ir-raġel, għax kien terz iżgħar mill-mara, il-gentil, il-mara li kienu jehduha mill-bejta għadha kemm libset u prabbuha u l-villan, biesa li kienu jkunu qabduha kbira bil-parann matul il-passa u għalhekk tkun iġġirxiet u trid żmien u saħar biex tharrigħa gentil tisser mans u kwiet u villan tisser rozz, selva. Fl-1453 niltaqgħu ma Xmuni Gentili, falkunier Malta, li ha l-bisien, fosthom seba' gentili, Paliermu.

Issa l-Pulja li marbuta ma' l-imperatur Federiku t-Tieni li kellu genn għall-kaċċa bil-bies u kien tant iqtatja' żmien f'dawk l-inhaw, li hemm bena kastell il-ġmied tiegħu u spicċa biex miet hemm fl-1250. Mill-banda l-oħra, Dun Frangisk Agius jgħidilna li Għawdex kien hawn tnejn u ghoxrin parann, imnasab tal-bisien, imxerred fuq il-blat għoli barra x-Xagħra u n-Nadur. U l-Għarb kien hemm hamisa minnhom. Wiehed kien il-Qortin tal-garriska, iehor il-Mahsel u tlieta l-Qawra. Mix-Xaqqufija' l-ġewwa, wahda mill-htiebi li hemm f'dawk l-inhaw jgħidulha l-Gotba tal-Bies li Alla hares tiggerbeb minnha għax tispicċa l-bahar. Għalhekk l-ewwel Calimera li kien ġie Għawdex seta' kien falkunier, billi kienu jiġu minnhom minn Sqallija, biex dak li jaqbd u jehduh lir-re ta' Sqallija jew lill-vicere.

Hemm raġun oħra għalhekk nahseb li ta' Calimera ġew minn hemm. Dan għax magħhom gabu l-kult tal-Knisja Griega għal dak li hi qima lil Santa Marija u qaddisim oħra. Mit-testment ta' Bartlu Calimera johroġ li barra li l-knisja ta' Santa Marija ta' Calimera kienu bnaw oħra ta' Santa Sofija dejjem fi hwejjighom. Issa l-ikbar festa tal-Madonna hi ta' Santa Marija ta' nofs Awwissu, festa li kienet xterdet ma' l-imperu Bizantin meta l-imperatur Mawrizju (582-602) ried li dil-festa tidda ssir kull fejn kien jahkem hu, fosthom l-Italja t'Isfel. Sqallija u Malta. Fuq Santa Sofija kulhadd jaf li l-knisja l-kbira ta' Kostantinopli li kien bena l-imperatur gustinjanu (526-565) issem-miet għaliha.

Issa filwaqt li Santa Marija ta' Calimera u Santa Sofija kienu fuq in-naha t'Għammar ta' Wied il-Mielah, fuq ix-xaqliba l-oħra, in-naha ta' l-Għarb, insibu lil San Mitri biswit ta' Kangla fejn kien hemm Santa Sofija u isfel ix-Xgħajra kien hemm San Katald, it-tnejn mogħnija b'hafta raba', imma ma washlha l-ebda hliet ta' min kien bniehom u hallielhom ir-raba'. Issa San Katald il-kult tiegħu kien beda Taranto fejn kien midfun u minn hemm xteret il-Pulja, Sqallija u Malta. Jekk minn Lecce taqbad it-triq għall-bahar Adrijatiku ssib post iġhidulu Marina San Katald, xi hmistax kilometru beghid minn Kalimera.

Niftakru li t-tifel ta' gentil kien jismu Mitri u li Manna, it-tifa ta' gannożz Calimera, żewġha kien jismu Katald.

6 • Santa Marija ta' Calimera jew ta' Calleja?

Jien hadi l-isem ta' Santa Marija ta' Calimera mill-ktieb tal-benefizzji Għawdxin miksub fl-1758. Imma l-kopja tal-testment ta' Bartlu Calimera li kienet saret fl-1545 hemm immiżżel li kienet ta' Santa Marija ta' Calleja. Issa l-kunjom

Azzopardi Auto centre

Carmel
Azzopardi
Director

107, Europe Street,
Victoria, VCT 111, Gozo.
Tel: 2156 4110 Tel/Fax: 2155 3715

OPENING HOURS: 7.30a.m. - 6.30p.m.

Spare Parts Sales for All Cars

Sea View Apartments
For Rent in Marsalforn

"Tax-Xelina"

*For exclusive Men's Fashionwear
& Footwear*

92, Palm Street, Victoria, Gozo.
Tel: 2155-4719

Calimera kemm fil-margni u kemm fit-test inabuh Callimera. Ghalhekk mhux haġa kbira li l-kopista bidei Callimera ma' Calleja. Li l-kopista kien jieh u l-iżbalji johrog iktar 'l isfel' f'dan it-testament meta niltagħgu ma' l-istramberija tal-kunjom Jellobus li seta' kien Tellirixi, kunjom li kont issibha Għawdex dik il-habta.

Issa mit-tifexx li għamel il-Prof. Wettinger johrog li, fl-1419 il-kunjom Calleja kien jinkiteb bil-"je" biss filwaqt li, fl-1480 kien beda jinkiteb Calleja, bl-ipsilon, Malta. Għawdex, l-lista ta' l-Għawdxin li hallu l-bolla tal-Kruċjata fl-1533, minn tliet miġja u hamsa u sebgħin ruh ma ssib li hadd Calleja. La l-prof. Wettinger iġbid li sabu Calleja f'dokument, nahseb fiċ-ċawla bajda li qegħdin insemmu.

Wara l-herba ta' l-1551, imbagħad fil-kteb taz-zwiġijiet niltagħgu ma' parti b'kunjom Calleja. Saċ-ċensiment ta' l-1667, insibu hdxal il-kazata b'dan il-kunjom, li disgha minnhom kien u l-Belt l-Għawdex u r-Rabat tagħha u l-mejn l-oħra, wahda ta' Sannat u l-oħra x-Xagħra fejn għadek issibhom sa' llum.

Barra minn dan kollu Santa Marija ta' Calimera mit-testament ta' Bartlu Calimera fl-1440 johrog li kienet inbniet fir-raba' ta' din il-familja. Dan għax Bartlu Calimera hallielha biċċa raba' li mhux biss kienet tmiss mal-knisja imma min-naha tal-Lvant kellha biċċa raba' oħra li kien hallielha missieru Kulaci, filwaqt li miż-żewġt irjeh l-oħra kienet tmis mar-raba' ta' Bartlu stess.

U jekk il-knisja ta' Pinu hadet istmha minn Pinu Gauči li kellu r-raba' ta' madwarha kemm tagħha u kemm ichor, hekk ukoll il-knisja ta' Santa Marija ta' Calimera ssemmiet għal min kien bnicha u ddotaha bir-raba' tiegħu.

Fadalli ngħid li prova oħra ta' dan johrog mit-testament ta' gannożz Calimera li kellu r-raba' max-xaqibha tal-muntanja l-Għammar li thares lejn l-Għarb u mit-testament ta' Gerita Saliba ta' l-1544 johrog ukoll li dan gannożz Calimera kellu razzett bir-raba' miegħu u naha ta' Kawza. Dan jabbat taht it-Triq ta' Pinu wara li thalli l-Triq ta' Sdieri u qabel taqbad il-bini tar-raxjel ta' Għammar.

7 • Santa Marija ta' Calimera, ta' Pinu?

Il-knisja ta' Pinu sa meta Pinu Gauči bnicha mill-ġdid f'xi żmien qabel l-1619 meta qiegħed l-inkwarta fih li hemm illum kienet magħrufa bħala ta' Gentili kif jgħidilna r-rapporti ta' Duzzina fl-1575. Billi dar-rapport iżid li kienet bnietha l-familja Gentile bħallikekku dan kien kunjom u mhux isem koll min kieb wara beda jsibha Tal-gentili u b'hekk inqaleb kollox ta' taht fuq

Dawk li kitbu li kienet tal-gentili ma qagħdux iqimu li, habta ta' l-1400 meta kienet inbniet l-ewwel darba din il-knisja, kif qies u basar tagħh Dun guzepp Farrugia tal-Vers fil-kteb li kien hareġ fuq Ta' Pinu fl-1891, jekk dan il-kunjom kienx Għawdex dik il-habta jew wara sa l-1575 meta nsiru nafa ta' min kien u jgħidulha. Ukoll jekk kien hemm dal-kunjom Għawdex, mill-kitba tal-Prof. Wettinger nafa li matul il-tramuntana il-seklu kien jinkiteb Xintil u mhux Gentile.

Issa billi habta ta' l-1440 fl-inbaw tal-knisja ta' Pinu ma niltagħhux blief ma' Gentile Calimera li sa l-1440 kien miet u billi dan l-isem haġa raris-sima mhux biss dik il-habta imma wkoll wara, kemm Malta u kemm Għawdex, jien inboss li l-knisja ta' Pinu li ssemmiet hekk għal Pinu Gauči għax kien bnicha mill-ġdid fil-qabel fl-1619 għax kienet fir-raba' tiegħu, hekk ukoll din l-istess knisja, li fil-guljana ta' l-158 imsejja ta' Calimera mibnija f'nofs ir-raba' ta' din il-familja, issemmiet għal Gentili Calimera, li bnicha qabel l-1440. Dan jaqbel mal-kalkla li kien għamel Dun guzepp tal-Vers fl-1891.

Nisigħu ukoll inqabbli r-raba' li kellha l-knisja fl-1440 ma' dak li jissewma wara l-istragi ta' l-1551. Mit-testament ta' Bartlu Calimera nsiru nafa li hallielha biċċa raba' tmis mal-knisja u ma' biċċa oħra li kien hallielha missieru Kulaci. Mill-punent u mit-tramuntana kienet tmis mar-raba' tiegħu stess. Fir-rapport ta' Duzzina tissemma biċċa biss fih tomla li kien hallielha min bnicha. Imbagħad fl-1621 jissewma li kellha kollox erbat itmien magħha li mill-punent, nofsin-har u l-lvant kien u f'idejn Pinu Gauči u min-naha tat-Tramuntana f'idejn Pietru Grima, ie-ŋickard, li kien hadha minn għand Pinu wkoll, milli jidher bil-patt li jieh u f'idejn il-knisja qisu kien sagristan billi matul is-sena n-nies kien qegħdin jagħmel hafna quddies fih. Dan ifisser li Pinu semma r-raba' kollu li kellha u mhux biċċa minni biss. Ifisser ukoll li r-raba' ta' madwarha kien ta' Pinu bħalma kien ta' Bartlu Calimera li kellu tliet irjeh tiegħu. Biż-żmien in-naha tan-nofsinar fidher ukoll li waqgħet f'idejn Pinu jew lil min kien wiret.

Għalhekk jien kif rajt x'hemm mikub fuq il-knisja ta' Santa Marija ta' Calimera meta l-guljana ssemmi lil-arnagg ta' Santa Sofija jien malajr għaqad l-isem ta' Gentili Calimera mal-knisja ta' Pinu li sa ma waqgħet f'idejn Pinu sa mill-1615 kienet bdeit tissegħħ Ta' Pinu għalih.

© Victor John Galea
Ir-Rabat l-Għawdex
15 ta' Gunju, 2006

For Exclusive Elegant Wear

Beaver

The Fashion Place

2 St George Square, Victoria.
Tel. 2155-1287

FLAMINGO BAR

Victoria B. Kennedy, Victoria, Gozo - Tel. 2155-1287

Midnight happy hour - 7.00 a pop - Saturday 8.00 a pop

- Big Screen games room
- Premier League soccer - every night
- Licensed barbers & hair salon
- Free Membership 7.00 a pop - 100% cash
- World's largest bar
- 100% cash
- Free bar

- Free and Cheap T-shirts
- Free and Cheap Haircuts
- Free and Cheap Hair Styling
- Free and Cheap Hair Extensions
- Free and Cheap Hair Dye

- Free and Cheap Hair Extensions
- Free and Cheap Hair Styling
- Free and Cheap Hair Dye
- Free and Cheap Hair Extensions
- Free and Cheap Hair Styling
- Free and Cheap Hair Dye

Naccellaw Parties

See You There!

Ta' Dittinn

*Special Prices on beers, soft drinks
and spirits for weddings, parties
and all other occasions.*

St. George's Fiel, Victoria, VCT 104 Gozo
Tel: (4300) 550077 Fax: (4300) 550105
E-mail: ap@taadittinn.com

Company reg. no. 017960 VAT reg. no. 1344-0007

Hair-Tech Salon

by SARAH

Unit 1, Green Square, V.T.

Gedrin Street,
Victoria, Gozo.

Tel: 2155 4490 / 2156 3319

**Il-Parroċċa tal-Katidral issellem lill-
PATRI ALESSANDRU BONNICI OFM CONV
(1936-2006)**

kitba ta'
Joseph Bezzina - Editor

It-Tlieta, 25 ta' Lulju, għriet l-ahbar li waqt vaganza t-Tuneżija, miet Patri Alessandru Bonnici – frangiskani konventwal u storiku – li mis-snin sebgħin 'l quddiem tas-seklu l-iehor, kiteb regolarment f'din ir-rivista *Il-Għid ta' l-Assunta* u għinna nif-hmu ahjar l-istorja tal-Katidral.

Fis-sena 1974, il-parroċċa tal-Katidral ikkommissjonatlu ktieb: *Il-Matrici Kollegġjata ta' l-Assunta u l-ewwel Parroċċi ta' Għawdex* – ktieb li xejjen numru ta' kitbiet li kienu deħru fis-snin ta' qabel u li ppruvaw joskuraw l-istorja tal-parroċċa Matrici, Kollegġjata, u Katidral ta' Għawdex. Hu awtur ta' mijiet kbar ta' artikli, studji profondi, u kotba.

Lili personalment, tani għajjuna kbira biex fuq il-passi tiegħu nispeċjalizza fl-istorja fil-Pontifiċja Università Gregorjana. Niftakar tajjeb, kont immur għandu l-Konvent ta' Sant'Antnin, Birkirkara, fejn dejjem kien jilqagħni b'idejhi miftuha u jgħinni mill-ahjar li jista'.

Pawlu Bonnici – il-veru isem ta' Patri Alessandru – twieled il-Furjana fit-28 ta' Jannar, 1936. Beda l-istudji tiegħu l-iskola primarja ta' Kerċem, Għawdex – fi żmien il-gwerra, in-Rahal Gdid, u Tas-Sliema. Kompla l-iskola sekondarja fis-Seminarju, l-Furjana. Fl-14 ta' Ottubru, 1952, dahal mal-Frangiskani Konventwali. Kien ordnat qassis fil-Bażilka tas-Santissimi Apostoli, Ruma, fis-17 ta' Frar, 1963. Kiseb dottorat fl-Istorja tal-Knisja mill-Università Gregorjana fis-6 ta' Gunju, 1967.

Monsinjur Karm Scieluna, wara arċipriet tal-Katidral, u Monsinjur Giovanni Gauci, wara arċidjaknu, kienu avviċinaw lil Patri Alessandru biex jikteb storja dokumentata tal-Katidral. Hekk hareġ il-ktieb, imsemmi fuq, fis-sena 1975.

Il-mewt ta' Patri Alessandru thabbret mill-kampnar tal-Katidral bid-daqq ta' tra-passar solenni f'ta' l-Imwiet f'jum mewtu sewwa. Il-funeral sarlu nhar l-1 ta' Aw-wissu fil-Parroċċa ta' San Pawl, Rabat, Malta. Is-Socjetà Filarmonika Leone tajret il-bandiera tagħha mezz'asta f'jum il-funeral. Jien hadt sehem fil-funeral tiegħu f'isem il-Parroċċa tal-Katidral.

Il-Għid ta' l-Assunta ssellem lil Patri Alessandru u tistieden lil kulhadd jitlob għal ruħu.

Ghagina tal-Helu
Ghagina tal-Pizza
Ghagina tat-Torta

New Chicken Ravioli

RAVJUL FRISK

KULL NHAR TA' ERBGHA

U NHAR TA' ĠIMGHA

PRODOTTI OHRA TA' PASTABAXAN:

- CANNELLONI CHEESE AND SPINACH FILLING
- TORTELLINI CHEESE
- TORTELLINI CHEESE AND SPINACH
- TORTELLINI BEEF AND PORK
- TORTELLINI PORK
- RAVIOLI FRESH GOZO CHEESE
- RAVIOLI FRESH SALMON
- RAVIOLI FRESH SPINACH
- RAVIOLI RICOTTA
- FRESH LASAGNA
- KIKKSU

22, Marina Street, Marsalforn, VCT 116, Gozo, Tel: 21551005 / 21551411 / 21551197, Fax: 21559959, Mob: 99499071 / 99255659
Email: smuggler@maltanet.net, Website: <http://www.yellowpagesmalta.com/smugglers>

Keep Memories

of your special occasions

Grech Video Productions

GVP

Photography & Video Productions
for any occasion

Digital Prints: Colour / Sepia / B/W
Laminating & Canvas

Digital Video Filming
Digital Editing

DVD Authoring
transfer from VHS to DVD

2155 4056 9926 8784
email: joe@joegrech.com
website: www.joegrech.com

"Ave Marija" St. Leonard Street
Victoria - Gozo

*****
MITEJN SENA ILU
KWISTJONI DWAR L-ORKESTRA TAL-MATRIČI
U DIK TA' SAN ĠORĠ
 *****

Kitba ta'
 Joseph Bezzina

Fis-sena 1806, ir-Rabat, Ghawdex, twaqqfet *compagnia di musici* jew orkestra ġdida li milli jidher kienet l-iktar għall-qadi tal-parroċċa ta' San Ġorġ. Il-ġurati ta' l-Università dehrilhom li għandhom jagħtuhom servizz relatat mal-festa tal-Korpus.

Dan jidher minn document fl-NAG, l-Arkivju Nazzjonali, sezzjoni Ghawdex, fl-enti UNIVERSITAS GAUDISII, *Lettere* 4 (1804-1806) folju 138.

Dak iż-żmien, hawn ir-Rabat, il-festa tal-Korpus kienet issir doppja. Nhar Hamis il-Korpus, il-jum proprju tas-solennità, kienet issir puriċissjoni mill-Matriċi.

Meta l-puriċissjoni tasal it-Tokk kienet tiegħi quddiem l-uffiċċju tal-Banca Għuratale. Hemmhekk, il-*compagnia di musici* jew l-orkestra tal-Knisja Matriċi, kienet tesegwixxi diversi motetti qabel ma l-puriċissjoni ddu lura għall-Matriċi.

Il-Hadd ta' wara, il-festa tal-Korpus kienet tkun iċċelebrata fil-parroċċa ta' San Ġorġ. Milli jidher, l-orkestra l-ġdida riedet li tagħmel l-istess bħall-orkestra tal-Matriċi, Għalhekk saret

talba halli l-Università tohrōg il-flus għal kunċert iehor ta' motetti waqt li l-puriċissjoni li tohrōg minn San Ġorġ tkun għaddeja mit-Tokk. It-talba kienet aċċettata.

Xi mużiċisti tal-*compagnia di musici* antika, jiġifieri ta' l-orkestra li kienet isservi fil-Matriċi, ma hadux gost u pprotestaw ma' l-Università għax dehrilhom li kienu esklużi. Daniele Garrone, wieħed mill-ġurati, iqabbad lullu jagħmel rapport fuq din il-kwistjoni - rapport, li hu ddattat 3 ta' Ġunju, 1806, u li minnu qiegħed nislet hafna minn dan il-tagħrif.

Garrone kiteb li għall-festa tal-Korpus, li dik is-sena 1806, kellha tkun iċċelebrata jumejn wara, fil-5 ta' Ġunju, il-*compagnia di musici* tal-Matriċi kienet mistiedna bħas-soltu. Innovità li kienet qiegħda tintroduci l-Università dik is-sena għalhekk ma kienet ta' ebda pregudizzju għal din l-orkestra antika.

Il-kunċert tal-Hamis, 5 ta' Ġunju, 1806, kien sejjer isir, bħalma sar minn hafna snin qabel mill-*compagnia di musici* jew orkestra tal-knisja Matriċi. Il-Hadd, 8 ta' Ġunju kien sejjer isir l-istess mill-orkestra l-ġdida.

**Pio's
Antiques
MARKET**

PIO BORG
Proprietor

Piazza Sabina,
 Victoria - Gozo.
 9.00a.m. - 3.00p.m.
Sunday
 9.00a.m. - 1.00p.m.
 Tel: 2156 5115
 Res: 2156 1097

PAOLO

Calzature

13/105, Palm Street
 Victoria, Gozo.
 Tel/Fax: 21565157

GREE

5
YEAR WARRANTY

Save on electricity bills &
ensure excess hot water
by installing a
Sunda Solar water heater

Units are available in
407C & 410A REFRIGERANT
Class A Energy Saving

JOSEPH
TABONE

48 Dun Pawl Micallef Street, Victoria, Gozo.
Shop: Fountain Street, Fontana (The way to Xlendi), Gozo.
Tel: 21 554 658, 21 555 970 - Mob: 9982 2677, 7926 1524

ZA

Zammit Aluminium Ltd.

'Private Alley', Fountain Street, Fontana, Gozo.
Tel / Fax: 554058.

**Wasalt biex taghmel l-aperturi ta' l-ALUMINIUM
u tixtieq ikollok l-ahhar teknologija
bi-ahjar kwalita' u b'xoghol mahdum professjonali?**

Ahna b'20 SENA ESPERJENZA noffrulek dan kollu:

- Double glazing b'kull tip ta' hgieg kemm PLAIN u BID-DISINN
- Sandblasting fuq hgieg ta' l-aperturi jew tal-cupboards tal-kcejjien u anki fuq mirja
- Sistema gdida tal-P4 u Export 60
  - Moveable Louvers
  - Roller/Vertical Blinds
- Soffitti u PVC Folding Doors
- Disinni ta' l-Aluminium addattati ghall-gates u poggamani minn kull kulur, tajbin hafna ghal djar rustici b'dehra tal-hadid bla ma jkullok b'zonn zebgha
- Bibien tal-garages galvanizzati u wkoll bir-remote control.

Ghal aktar informazzjoni u stima b'xejn cemplu:

21554058

IL-PREDIKATUR TA' L-AVVENT U TAR-RANDAN FIL-KNISJA MATRIČI TA' GHAWDEX (1882-1848)

kitha ta'

Winston L. Zammit B.A. (Hons) P.G.C.E. MA

Fi żmien il-hakma ta' l-Ordni ta' San Ġwann il-Predikatur ta' l-Avvent u tar-Randan, fil-knisja Matriċi u Kollegġjata ta' l-Assunta fil-kastell, kien jinhatat mill-Gran Mastru wara li jkun sema' l-parir ta' l-Arċipriet u l-Kapitlu ta' l-istess Knisja.¹

Fi żmien il-hakma kolonjali Ingliża sa l-1848, din il-hatra bdiet issir mill-Kummissarju Ċivili u wara l-gvernatur. Iżda mill-1849, bdiet issir mill-Isqof.

Xi sacerdoti ġie li talbu huma biex jinghataw dawn l-inkarigi. Hekk insibu li fl-ahhar xhur ta' l-1802, il-Kanoniku Lettur Dun Felice Mizzi, membru tal-kapitlu tal-Matriċi ghamel talba lill-Kummissarju Ċivili Ball, biex jinghata l-prieki ta' l-Avvent (1803) u tar-Randan (1804). Din it-talba nlaqgħet minn Ball fid-9 ta' Novembru 1802.² Fil-bidu ta' l-1804 Patri Fidiel li kien il-Gwardjan tal-Kunvent tal-Kapucċini f'Għawdex ghamel talba lill-istess Kummissarju Ball biex jinghata l-priedki ta' l-Avvent (1804) u tar-Randan (1805). Din it-talba nlaqgħet fid-19 ta' Jannar 1804.³

Għall-istorja se nagħti l-ismijiet ta' uħud mill-predikaturi li għamlu dawn il-priedki bejn l-1815 u l-1847. Dawn kienu jiġu mgħarrfa permezz ta' ittra mis-Segretarju Prinċipali tal-Gvern li kien jinthażel "for preaching the usual sermon during the ... Advent and Lent in the principal Church of Gozo".⁴ Hdejn l-isem ta' kull predikatur hemm id-data ta' l-Avvent li kellu jippriedka. Kien ukoll jippriedka fir-Randan ta' wara.

1815: Rev Dr Dun Federik Busuttill⁵

1816: Rev Patri Giuseppe Stivala OFM⁶

1817: Rev Fr Fortunato Cutajar, Vice Curate of the Principal Church of Gozo⁷

1818: Rev Patri Fortunato OFM Cap. Pro-Vigarju tal-Kapucċini⁸

1819: Rev Patri Anton Stivala OFM Conv. Gwardjan tal-Patrijet Konventwali Rabat Għawdex⁹

1822: L-Arċipriet Kugitur Dun Fortunato Cutajar¹⁰

1829: Rev Patri Giuseppe Antonio Stivala¹¹

1832: Rev Patri Serafin OFM¹²

1833: Rev Dr Dun Guzepp Hili¹³

1834: Rev Patri Beneditt OFM Cap.¹⁴

1835: Rev Patri Majistru Vincenz Speranza OP¹⁵

1836: Rev Kanonku Mikiel Zammit. Kanonku tal-Matriċi ta' Għawdex¹⁶

1837: Rev Dun Frangisk Borg¹⁷

1838: Rev Patri Pelagju minn Malta¹⁸

1840: Rev Dun Frangisk Mercieca¹⁹

1841: Rev Patri Serafin minn Malta²⁰

1842: Rev Patri Gwann, OFM Cap., Gwardjan tal-Kunvent²¹

1843: Rev Patri Fidiel minn Malta²²

1845: Rev Dun Frangisk Borg²³

1846: Rev Patri Fidiel OFM Cap. minn Malta²⁴

1847: Rev Dun Gwann Gatt Said²⁵

Dun Gwann Gatt Said kien l-ahhar predikatur li nhatat mill-Gvernatur. Permezz ta' ittra bid-data ta' l-24.VIII.1848, indirizzata lill-Vigarju Ġenerali, il-Gvernatur Sir Richard More O'Ferrall (1847-1851) trasferixxa d-dritt ta' l-għażla ta' dan il-predikatur lill-Isqof Djoċesani. Fl-istess ittra ġie wkoll stabbilit, li l-hlas dovut għal dawn il-priedki kellu jithallas lill-predikatur mahtur, wara li jsirli ċertifikat mill-Vigarju Ġenerali li kien ghamel il-priedki msemmija.²⁶

¹ J. Bezzina, Il-Priedki ta' l-Avvent fil-Matriċi, "Il-Ġajja f'Għawdex", Diċembru 2005, p.23

² A(rkivju) N(azzjonali) G(hawdex) SG-I-1 Lettara 1863-1864

³ A(rkivju) N(azzjonali) M(alta) PS (631) p.31

Coney Island Bar

*Jawguraw il-Festi t-Tajba lill-
klijenti tagghom...*

13, Sir Adrian Dingli Street, Victoria

Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo
Tel: 21551234, Fax: 21552737

Your new property in Gozo will give you more satisfaction
when you know you have the smartest available:

Light fittings from SILHOUETTE - The Light Shop
Domestic Appliances from FORESTALS - always better.
Free estimates, deliveries and connection of appliances

150 SENA ILU
IR-RABAT TA' GHAWDEX
U T-TERREMOT TA' OTTUBRU 1856

kitha ta'
 Winston L. Zammit BA(Hons) P.G.C.E. M.A.

Fil-lejl ta' bejn il-11 u l-12 ta' Ottubru 1856, il-gzejjer Maltin, intlaqtu minn skossi ta' terremot li nhassu wkoll fil-gzira tat-Tliet Gholjiet. Dawn l-iskossi ikkagunaw hsara fil-knisja Matriċi, hsarat fil-koppla ta' San Gorg u fil-kampnari tal-knisja ta' San Gakbu.

In-nies tar-Rabat mahkumin mill-biza' ngabru fil-Tokk quddiem il-knisja ta' San Gakbu li kienet miftuha. Fiha kien hemm esposta l-vara devota tad-Duluri, li quddiemha kien hemm mixghula hafna xemghat.

Il-knisja Matriċi fil-kastell, infether biex tilqa' fiha d-devoti. Inxteghlet il-prima ta' l-altar tal-kor, u fuqu giet esposta r-relikwa tal-Madonna tal-Grazzja, li baqghet esposta fuqu sa filghaxija. Filghodu, wara li ntemmel il-quddiesa konventwali, gie espost Gesu Sagra-

mentat fuq l-altar maghur. Il-kanonici bit-torci f'idejhom ingabru fuq il-presbiterju u tkanta t-Te Deum. Dan gie alternat, biċċa mill-mużiċisti u kantanti, u biċċa mill-kapillu, kleru u poplu. Il-funzjoni ntemmer bil-Barka Sagramentali. Wara nofsinhar, wara r-recita tal-kumpieta, mill-kanonici, tkantaw il-Litanija tal-Madonna u l-Innu ta' Sant'Ursula patruna tal-gzira li r-relikwa tagħha kienet esposta fuq l-altar tagħha fil-knisja Matriċi.

Wara nofsinhar saret ukoll funzjoni ta' ringrazzjament fil-knisja parrokkjali ta' San Gorg. Sar diskors mill-kanonku Dun Mikiel Zammit, u wara li gie espost Gesu Sagramentat, tkanta t-Te Deum.

L' Ordine (17 ta' Ottubru 1856)

(ikompli minn pagna 19)

- ¹ A.N.M. C.S.G. 04c2 letter to Rev Dr E. Basuil, 14.XI.1815, p.215
- ² Ibid.
- ³ A.N.M. C.S.G. 04b3 letter to Fr G. Stivala, 5.XI.1816 p.248
- ⁴ A.N.M. C.S.G. 04c4 letter to Fr F. Cutajar, 4.X.1817, pp.175-176. Dun Fortunato Cutajar kien in-neputi ta' l-Arcipriet tal-Matriċi Dun Felice Mizzi, u kien suċċessar tiegħu Mhala Arcipriet (Ara A. Ferris, *Descrizione delle Chiese di Malta e Gozo* (1886, p.550).
- ⁵ A.N.M. C.S.G. 04c5 letter to Fr Fortunato, 23.XI.1818, p.45
- ⁶ A.N.M. C.S.G. 80c1 p.354
- ⁷ A.N.M. C.S.G. 04c7 letter to Dr Fortunato Cutajar, 4.X.1822, p.91
- ⁸ A.N.M. C.S.G. 04c10 letter to Fr G.A. Stivala, 24.IX.1829, p.368
- ⁹ A.N.M. C.S.G. 04c12 letter to Fr Serafin OFM, 17.IX.1832, p.203
- ¹⁰ A.N.M. C.S.G. 04c13 letter to Rev Dr G.Hill, 30.IX.1833, p.46
- ¹¹ A.N.M. C.S.G. 04c13 letter to Fr Benedikt OFM Cap, 25.IX.1834, pp.348,349
- ¹² A.N.M. C.S.G. 04c14 letter to Fr N.Speranza O.P., 6.X.1835, p.177

- ¹³ A.N.M. C.S.G. 04c14 letter to Canon M.Zammit, 12.XI.1836, p.499. Qabel sin Kattunika tal-Matriċi Dun Mikiel kien ċertimonier tal-Kapillu u Viċenarju ta' Santa Luċija. Mier fil-3.IX.1867 (Ara Id-Devoti ta' Marija 1894, p.221).
- ¹⁴ A.N.M. C.S.G. 04c15 letter to Rev Fr F.Broc, 27.IX.1837, p.320
- ¹⁵ A.N.M. C.S.G. 04c16 letter to Fr Petrus, 8.X.1838, p.129, 136
- ¹⁶ A.N.M. C.S.G. 04c17 letter to Fr F.Mercuccia, 1.X.1840, p.150
- ¹⁷ Ibid, letter to Fr Serafin 4.X.1841
- ¹⁸ A.N.M. C.S.G. 04c18 letter to Fr G.N. OFM Cap, 21.IX.1842, p.87
- ¹⁹ A.N.M. C.S.G. 04c18 letter to Fr Fedele, 22.IX.1843, p.131
- ²⁰ A.N.M. C.S.G. 04c19 letter to Fr E.Borg, 24.IX.1845, p.340
- ²¹ A.N.M. C.S.G. 04c19 letter to Fr Fedele OFM Cap, 9.IX.1846, p.559
- ²² A.N.M. C.S.G. 04c20 letter to Fr Gatt Band, 25.IX.1847, p.201. Dun Gervasio Gatt Band kien wiċċed mill-kolleggi tal-Fratria ta' San Pawl ir-Rabat, u Remor ta' l-istess Għodda 1854-1870 (Tagħrif fil-pussess ta' l-awtur).

For your Shopping
convenience and value
on Groceries
shop at

St. Mary Supermarket

Pope John Paul II Street, Victoria, Gozo.
Tel: 21551025

DVD AUTHORIZING
COLOUR PHOTOCOPYING

From your Digital Camera:
Smart Media - CD - Diskette

CORDINA PHOTO MARKET

Laboratory

34, Main Gate Street, Victoria, Gozo tel: 21 556270 / cpmimaging@yahoo.com

1 HOUR PHOTO DEVELOPING & PRINTING

MONS. TARČISJU GATT

kitba ta'
John Meġlaq

Din is-sena qeghdin infakkru l-erbghin sena mill-mewt ta' Mons. Tarčisju Gatt, jew ahjar kif kien u ghadhom isibub, Dun Tarčis. Ma tghaddix festa ta' Santa Marija li dan is-sacerdot twajjeb ma jissemmiex. Dun Tarčis hu marbut sew ma' Santa Marija u mal-festi tagħha celebrati f'dan il-Katidral iddedikat lilha. Hu dahal fl-istorja mhux biss tal-parroċċa tagħna, iżda fl-istorja ta' artna u għalhekk, jibqa' haj sakemm inlu s-snin għax bhala sacerdot halla warajh bhal huggiega, id-dawl ta' l-eżempji t-tajba tiegħu.

Mons. Gatt twieled fit-18 ta' Frar 1912, minn Gorg Gatt u martu Marija Roza nee' Scicluna, u gie mghammed fil-knisja ta' San Gorg ir-Rabat. Il-ġenituri tiegħu dejjem hadu hsieb li jagħtu dak kollu li hu mehtieg biex ikun tifel kif jixraq. Minn ekunitu, Tarčisju ntebax li d-dinja hi kollha frugħa u l-hajja hi duħħan. Għalih l-iskola, id-dar u l-knisja kienu it-tliet kolonn li fuqhom hu bena l-hajja ta' tfulitu u ta' zghozziru. Meta kellu sbatax-il sena d-dinja sqietu mil-imrar tagħha għax tlefi fil-missieru. Kien f'dan iż-żmien li beda jhoss ix-xewqa li jidhol s-seminarju u jsir sacerdot. Telaq id-dar ta' oronu u dahal is-seminarju biex jara xi jrid Alla minnu u hekk ikun aktar qrib tiegħu.

Fis-seminarju Tarčisju qadef kemm felah fl-istudju tiegħu, tan li kien dejjem jiġi l-ewwel kwazi f'kull saġġen. Mhux fl-iskola biss hadem iżda hadem bis-shin fil-hajja spiritwali. Kompla jsabhafl ir-refazzjoni tiegħu ma' Alla biex b'hekk ikompli jara xi jrid Alla minnu. Hu gie ordnat fil-25 ta' Lulju 1937 fil-Konkatidral ta' San Gwann Malta mill-Arcisqof Mikiel Gonzi. Li dak iż-żmien kien għadu l-Isqof ta' Għawdex.

Mil-bidu tal-ministeru tiegħu poġġa lil Alla quddiemu biex unexxihi Hu u koll ma jagħmel jagħmi għall-glorja Tiegħu. Dun Tarčis kien predikatur tajjeb tant li kien imfittex hafna, mhux biss Għawdex iżda anke f'Malta, pero' Malta qatt ma accetta għax kien jibqa' mill-baħar. Ma hawnx pulpitu li ma telax b'xandar il-kelma ta' Alla minn fuqu aktar minn darba. Fil-

priedki tiegħu kien jaf kif jagħgen tagħlimu għal dawk li kien ikollu quddiemu. Dejjem ippriedka fuq l-importanza li mal-fidi jrid ikollna l-imġiba tajba. Kien għalhekk, li l-Isqof Mons Guseppi Pace fis-sena 1952, harru bhala Kappillan tal-Korp tal-Pulizija tal-fergħa ta' Għawdex u ntaġġel bhala Dintur Spiritwali tal-Banda "Leone" kif ukoll ta' wahda mill-presidji tal-"Leggion ta' Marija", dnturjer li hu wettaq bl-ikbar reqqa. La qeghdin insemmu s-xogħol li kien jagħmel tajjeb li ngħidu li hu kien dejjem lest li jwettaq xogħli kif unex bhala sacerdot. Dejjem lest biex xhin jagħidu għal xi persuna li tkun waslet biex thalli dan id-dinja, kien imur bil-qalb. Kien iħalli kollus u jmur biex tikkseb il-hajja ta' dejjem.

Mons. Gatt kellu għal qalbu l-edukazzjoni nistranja u morali ta' zghazagh u t-tfal. Barra li kien għalliem tal-lingwa Taljana fis-seminarju veskovili ta' Għawdex u im-novizzjat tal-patrijiet Agostiniani, kien ukoll jagħalliem id-durtiva li-tfal u z-zghazagh fl-Oratorja "Don Bosco" u jagħmel konferenzi lil-membri ta' l-Azzjoni Kattolika. Hu kien jemmien li permezz tal-tagħlim nistrani li jista'

Make New Friends at the

Bellusa Cafe

Right in the Heart of Victoria

PIZZA & SNACKS
SERVED ALL DAY

BOOKWORM STATIONERY

Republic Street, Victoria (hdejn il-B.O.V.)

Il-Fatti jikkellmu iktar mill-kliem.

Ejja ara l-varjeta ta' items li ghandna

Lil-prezzijiet li noffru.

Tel: 21556215, 21563328

Bookworm Stationery isir il-hanut favorit tieghek ukoll.

jwassal, qieghed jghin lil bniedem biex jiggiedel kontra d-dnub. Ta' sacerdot twajjed li kien lil Dun Tarċis insibuh li kellu għal qalbu l-liturgija u l-kant. Kien tajjed hafna fil-kant, infatti hu kien wiehed mill-ahjar tenuri ta' gżirtna għal bosta snin u dan it-talent użah hafna. Peress li wara li qaddes lahaq kappillan tal-kor tal-Katidral il-lehen tiegħu kien ta' għajjnuna kbira. L-aktar li kien iħobb ikanta kienet is-Salve Regina li din kienet toħroġ minn qalbu. Tant kellu vuċi tajba li kien ikanta f'diversi parroċċi ta' Għawdex. Kien tajjed hafna fil-Liturgija u kien irid li kolloxx imur sew u b'ċerta serjetà. Tant hu hekk li fl-1946 l-Isqof Mons. Paċe għazlu ċerimonier tiegħu u dan il-karigu hadu tassew bis-serjetà. Għalhekk, Mons. Gatt kien misjub bhala wiehed mill-ahjar ċerimonieri li kellu l-Isqof fi gżirtna.

Tajjed issa li nsemmu x-xogħol tiegħu b'rizq l-Katidral, xogħol li ahna għadna nistgħu narawh u mmissuh b'idejna. Hsiebu kien biss li jzejjien lil din il-knisja Omm, il-Katidral ta' l-Assunta, iddedikat lilha sa mill-ibghad zmenijiet. Fost l-opri li hu wettaq b'rizq il-katidral kienu, it-triehi tal-bellus irrakmati għal kull artal. Din l-opra swiet hafna flus però bl-ghotjiet li l-gheziez tagħna offrew, għabarhom kollha. Hu kien dejjem iħeggeġ lil-poplu biex jagħti li jistà. Il-Katidral Dun Tarċis kien iħobbu bi mhabba tal-ġenn u dan narawh bil-qawmien li hu qajjem fuq saqajha lil-parroċċa; kien żmien li l-parroċċa tagħna kienet għaddejja minn żmien ikrah, żmien ta' dlam. Però bix-xogħol tiegħu wasal biex jagħtiha aktar hajja u dan sar bl-ghoti ta' l-istatwa ta' Santa Marija mill-Banda "Leone" lil-knisja katidrali. Iva, kien hu u xi oħrajn li hadmu biex il-knisja Omm jagħtuha dak il-gojjell li kien jixirqilha. Nistgħu nighidu li wara li tellgħu l-istatwa ta' Santa Marija il-Katidral, hu kien iwettaq hafna xogħol, fosthom jgħid ir-Rużarju u jagħti l-barka Sagramentali ta' kull filgħaxija, jagħmel funzjonijiet fl-ewwel ġimgħa tax-xahar u l-ewwel sibt tax-xahar, fis-seba' festi tal-Madonna u fil-Flmistax il-erbgha ta' Santa Marija. Tajjed li nighidu li kien hu li wuqqaf il-Fratellanza ta' Santa Marija fil-Katidral, fl-1957 Għalhekk kien xieraq li fl-1956 l-Isqof Monsinjur Pace jahtar lil Dun Tarċisju bhala Monsinjur Kugitur ta' Mons. Salvatore Attard, li dan ta' l-ahhar kien ukoll monsinjur mill-parroċċa tal-Katidral u li kien jahdem hafna għall-istess Katidral, Mons Gatt lahaq

Monsinjur Effettiv tal-Katidral f'Għunja ta' l-istess sena, kariga li tatu aktar jedd u dmir biex jahdem aktar għall-oġġla Maqdes tal-Gżira tagħna.

Monsinjur Gatt kien ta' karità kbira, kellu imhabba għall-proxxmu. Kien juteklem għall-ġid ta' dak li jkun. Min jaf kemm mar jidob lil Isqof għal haddiehor. M'hux ta' b'xejn li l-tal kienu jsejhulu "ziju" għax hu kien jagħmel karità kemm spiritwali u kemm materjali. Dan deher ċar fil-funeral tiegħu; warajh kellu hafna nies u kollha ta' klassi differenti. Bhal kull bniedem iehor lil Dun Tarċis ukoll wasallu ż-żmien li jhalli d-dinja u jingħaqad mal-Hallieq. Mas-sena 1962 bdiet tmurlu s-sahha u għalhekk kellu kontra qalbu, jaqta' hafna xogħol li kellu, infatti hu ntafa' b'odu u gismu jaqdi fil-knisja tal-Patrijiet ta' Santu Wistin. Aktar ma beda jgħaddi ż-żmien aktar is-sahha kompliet tmurlu però mhux r-rieda, anzi din bdiet aktar tizdied. Izda hu għaraf iġarrah is-salib li Alla għogħu jagħti u f'dan iż-żmien tal-mard kien dejjem jgħid "il-Bambin iridni nbatu aktar biex nissaffa aktar minn hitijiet u b'hekk innaqqas miż-żmien li għandi nagħmel fil-Purgatorju". Anke n-nies kienet tghid li "Dun Tarċis marad bil-marda tal-Qaddisin". Kienu s-sebgha ta' filgħaxija tal-5 ta' Frar 1966 wara erba' snin marid, il-Mahbub Monsinjur Tarċisju Gatt halla din id-dinja. Xieħda li kienu preżenti waqt il-mewt tiegħu stqarrew li hu miet mewta qaddisa; fost dawn kien hemm Mons. Carmelo Scieluna li maż-żmien sar Arcipriet u Dekan tal-Katidral ta' l-Assunta, Mons. Scieluna stqarr li "Kważi sa l-ahhar nifs ta' bajtu huwa hareġ minn fomm talb sabih tassew li kien juri biċ-ċar li ruhu kienet għa nġaqqet ma' Alla".

Tassew li memorja ta' Monsinjur Tarċisju Gatt ma tistax tithassar, ma tista' qatt tghib minn quddiem għajnejna ahna parruċċani ta' din l-eqdem Parroċċa. Kellu jgawdiha biss għaxar snin lix-xbieha ta' Santa Marija f'dan il-maqdes ewlieni, però zgur li mar igawdiha wieċ imb wieċ fl-etermità, stat li hu hadem għaldu. Diversi huma l-affarijiet li għadna fil-Katidral li saru bis-sahha tiegħu, sa anke halla l-kalċi personali tiegħu li hu kellu, però jibqa' mfakkar l-aktar għat-tyubija tiegħu u nispiċċa billi nighid li għal min ikun tajjed, it-tifkura tiegħu tibqa' għal dejjem, kliem li jisthoqq lil Monsinjur Gatt.

SUPERSPECS
opticians

28, Main Gate Street,
Victoria, Gozo.
Tel. 21550099
Tel./ Fax. 21551242
Mob. 99822770

*Committed to be the best value opticians offering professional
eyecare needs at affordable prices*

Dispensing Optician: Mr. Joseph P. Grech F.B.D.O. (Lond)

Herbal Contact Lens Solution

Sun Glasses
Optical Frames
Contact Lenses & Solutions
Sterilising of Contact Lenses

Appointment For Eye Testing and Examination

For Fresh Fruits, Vegetables,
and for the best Sheep's
Pepper Cheese, Dry and Fresh
also Capers and Dried Tomatoes

VISIT
JOE SCHEMBRI' STORE

"Tal' Midliel
at 6 St. Joseph Street,
Victoria, Gozo.
Mobile: 79591527
Tel: 2155-7284

SABIHA DONNHA L-QAMAR

kitba ta'
Mons Lawrenz Sciberras

Il-Katena tal-Leġġun ta' Marija u li ghandha tinghad minn kull leġġunarju ta' kuljum, tiftah b'antifona tasew profunda ghalix hija bibblika. F'din l-antifona, meħda kollha kemm hi mill-ktieb spirat ta' l-Ghanja ta' l-Ghanjiet, naqraw il-kelmiet "sabiha donnha l-qamar" (6,10). Missirijiet il-Knisja u dawk li tghallmu fl-iskola ta' Lixandra, l-Egittu, u li kellhom bhala mghallmin ewlenin tagħha lil Origene, lil Klement Alessandrin, lil Atanasju u lil Ċirilu, b'mod allegoriku applikaw dawn il-kelmiet għal Marija Assunta. Biss halli naraw ghalix u kif dawn waslu sa hawn.

Il-qamar fit-Testment il-Qadim

Ibda biex, id-dawl fiddien tal-qamar fl-Orjent donnu jidher wisq aktar ċar, sabiħ u jiddi ma' kullinkien. U dan wiehed jista' jammirah u jitpaxxa bih biss jekk ikun qalb xi oasi, imdawwar bis-sigar ezotiċi tal-palm. Hemm fid-deżert, matul il-lejl, fejn ma jkun hemm ebda forma ta' dawl naturali iehor, wiehed jista' tasew jitpaxxa u jitghaxxaq bid-dawl sabiħ tal-qamar u l-aktar meta dan ikun mimli, kwinta.

Bosta nies tal-qedem kienu jmexxu u jikkalkulaw hafna mill-attivitàjiet tagħhom mal-qamar. Fost dawn hemm il-bahħara u l-bdiewa. Hekk is-salm 104,19: "Il-qamar int ghamilt biex juri ż-żmien". Il-profeta Isaija dejjem wissa biex juri l-glorja ta' Sijon, jagħmel il-qabza bejn id-dawl leqqien tal-qamar u d-dawl eteru ta' Alla u japplikah għal Ġerusalem. "Lanqas jiddi għalik il-qamar bil-lejl, għax il-Mulej ikunlek id-dawl għal dejjem" (Is 60,19).

Issa il-ktieb ta' l-Ghanja ta' l-Ghanjiet hemm dak il-kliem tant profond: "sabiha donnha l-qamar". U għal min qed jirreferi hawn il-kittieb sagru? F'sens dejjaq l-awtur f'moħhu għandu s-Sulamija, xebba helwa, irżina u li tiġdek minhabba l-fantuzzi helwin tagħha. Hija samranija iva, alma sbejha (Ghanja 1,5). *Nigra sum sed formosa*. Imma

s-Santi Padri, iwessghu l-harsa tagħhom u f'sens spiritwali jaraw li dawn il-kelmiet jixirqu tasew lill-Assunta, dik il-mara speċjali u unika ghalix "liebsa x-xemx, bil-qamar taht riglejha u b'kuruna ta' tmax-il kewkba fuq rasha" (Apk 12,1). Għalhekk il-Knisja issa f'sens bibbliku spiritwali tapplika u tghaddi l-kliem minn fuq is-Sulamija, xbejba Lhudija, u twahhadhom ma' xebba ohra unika fid-dinja. Din li hija Marija.

Għaliex sabiha

Il-qamar jiehu d-dawl tiegħu mix-xemx. Hekk ukoll ahna issa nistghu nieħdu id-dawl spiritwali mis-sbuhija ta' Marija. Marija hija sabiha donnha l-qamar l-ewwelnett ghalix hija mimlija bil-qdusija. Sbuhija spiritwali. Hekk isejthalha l-Ġriegi Ortodossi: *Panhagia*, kollok kemm int qaddisa. Jekk il-bniedem huwa midneb, Marija hija Qaddisa. Jekk il-bniedem irid jikkumbatti t-tentazzjonijiet, Marija hija dejjem Rebbieha, għalhekk Immakulata. Jekk il-bniedem huwa fqir hafna spiritwalment, ma għandu xejn, Marija għax sabiha, hija ghanja mimlija bil-virtujiet kollha. "Is-serghani għamel miegħi hwejjeġ kbar". Dawn huma l-hwejjeġ kbar li tkellmet dwarhom Marija.

Marsalforn Bay Island of Gozo - Malta
Tel: 21 556 918, Mob: 7900 1965

CVC LTD. BY THE BASTION ROAD, VICTORIA GOZO MALTA. TEL/FAX: 2155 1935. E-MAIL: CVC@GOZOTV.COM URL: WWW.GOZOTV.COM

CVC
CITIZEN VIDEO COMMUNICATIONS
WWW.GOZOTV.COM

audiovisual productions

GRASS HOPPER, TURBIDITY, KIDDER ALLUM, TAKE ONE, BARKER L'EWELL, LUNAPARK MINE SHAWDEX, ZUCKER, FRUITIERI, ZJAM GOZO, FUGA

TELEVISION & RADIO PRODUCTION
DIGITAL POST PRODUCTION
3D ANIMATION
STILL PHOTOGRAPHY
DVD / VIDEO MULTIFORMAT DUBBING
WEDDING SERVICES
AWARD WINNING LIBRARY FOOTAGE

L-appostlu tal-Għanja ta' l-Għanjiet qedi jera mhaq bis-s-sbuhija fizika tas-Sulamija, imma qedi jagħmel pass iejor 'il quddiem u issa jarmha bħala mortu, wabda bil-għaqal, tal-gaib u dejjem fidila lejha. Għaliex kif jgħid il-ktieb tal-Preverbi: "Min isib mara isib il-gid, u jikseb il-barka tal-Mulej" (18,22). Issa din is-sbuhija fizika u spiritwali ta' Marija ma waqgħet mal-mewt tagħha, imma ssuperat u għaddiet kull liġi tan-natura. Marija rebhet ukoll fuq il-mewt, mhux le bis-sabha tagħha persunali, imma bis-sabha u l-qawwa ta' Alla li tant habbha u pprivileggjaha.

Iva għalhekk l-Assunta hija tassew sabiha donna l-qamar. Dawn il-keimiet ma joqogħdu u jixirqu lil hadd aktar daqskemm lil Marija. Jekk is-Sulamija tal-ktieb ta' l-Għanja ta' l-Għanjiet kienet sabiha, imma fil-ġisem tagħha biss, tant li wara li mietet din is-sbuhija fizika intilfet għal kolloxx fil-keša u d-dalma tal-qabar, mhux hekk Marija Assunta.

Il-qaddisin fil-ġenna.

L-appostlu San Pawl meta jikkontempla l-glorja tal-ġenna jikteb hekk: "Hemm id-dija tax-xemx u hemm id-dija tal-qamar, u hemm ukoll id-dija tal-kwiekeb; u kawkba tiddi aktar minn kawkba oħra" (Kor 15,41).

Issa jekk inharsu b'mod allegoriku lejn kliem San Pawl naraw li dawn joqogħdu u jaqblu perfettament mal-hsieb li qegħdin naktbu dwaru. Kristu huwa tassew ix-xemx tal-ġustizzja (Lq 1,78), il-kwiekeb differenzi fis-sbuhija u l-qawwa li jarmu, huma l-gemgħar bla għadd ta' qaddisin li hemm f'Gerusalem tas-sena. Id-dija tal-qamar imbaggħad, hija s-sbuhija ta' Marija fil-glorja ta' Gerusalem celesti. Sabiha donna l-qamar.

Issa dawn il-kwiekeb celesti jsibu f'Marija l-qamar, l-oġġett tal-hena tal-qalb tagħhom. Huma jsibu f'Marija motiv li għalih jirringrazzjaw lil Alla għall-eternità. Il-qaddisin mhux biss għandhom il-vizjoni beatifika illi fiha jaraw lil Alla, u jikkontemplaw is-sbuhija infinita ta' Kristu l-Iben t'Alla, imma wkoll jifgħu l-harsa tagħhom fuq dan il-qamar speċjali li hija Marija.

Hija kienet l-ghodda f'idejn Alla, li biha wettaq l-opra tal-Fidwa. Jifgħu l-harsa tagħhom fuq Marija l-qamar leqqien, il-qamar nimli b'juda li tghammex u jintebhu li kien

permezz ta' talb tagħha u tal-meditazzjoni tagħha, li huma rcewew minn għand Alla dawk il-grazzi u barkiet tiegħu.

L-immara l-żgħira

Fid-deskrizzjoni tal-batjen, l-appostlu tal-Kien tal-Kienesi jgħidilna li Alla hlaq zewġ immarjet (Gen 1,16). Imbaggħad aktar 'il isfel wongħ jfisser li l-immara l-kbira hija l-xemx u l-immara l-żgħira huwa l-qamar. U Alla hlaq ukoll il-kwiekeb.

Orígene, missier l-interpretazzjoni allegorika ta' l-Iskrinura, japplika dan kollu għal Kristu iben Alla, għal Marija imma u għall-qaddisin kollha li flimkien ma' Marija qegħdin igawdu l-vizjoni beatifika.

Għalhekk għandna nkomplu nsabha l-opinjoni fundata tagħna kemm tassew Marija Assunta hija "sabiha donna l-qamar". Lil dan il-qamar jarm d-dija hemm fil-ġenna jsellmu l-Patrijarki għaliex huma stennewha lil Marija u xtaqu hafna jarawha. Liha bir-ruħ u bil-ġisem jsellmulha bħala Sultana tagħhom, l-erwieh tal-Profeți.

L-dan għaliex huma habbruha sa minn hafna snin qabel. Lil Marija jsellmulha l-Appostli, għaliex hija kienet tiegħu hsiebhom bħala OMM, kienet tedifikahom bl-eżempju tal-hajja qaddisa tagħha. Hemm fil-ghorfa ta' fuq Marija kienet ukoll tghaqqad it-talb tagħha ma' ta' l-appostli (Atti 1,14). Iharsu lejn Marija Assunta l-erwieh tal-Martiri u jsellmulha għaliex jekk huma ċararu demmhom biex jistqarru l-fidi tagħhom fi Kristu, Marija telgħet fuq il-Kalvarju u garrbet il-martirju tal-Qalb l-iktat saffa tagħha: U dan għaliex hija ġiet minfuda minn sejf tan-niket li kien habbar il-profeta Xmun (Lq 2,35).

Lejn Marija dan il-qamar speċjali jharsu u jammiraw l-erwieh tad-Duttur, tal-Vergni u xejn anqas l-erwieh tal-Penitenti, dawk li rcewew il-konversjoni tagħhom. Iva Marija fis-sema fil-waqt li tirrifletti d-dawl mill-immara l-kbira, binha Gesù, dak li fdieha b'fidwa kollha kemm hi unika u speċjali, hija tghaddih lil dawn il-kwiekeb kollha. Immela f'sens allegoriku-spiritwali s-sbuhija kollha tiegħek Marija, hija l-glorja tas-smewwiet.

Is-smewwiet txandru l-Glorja ta' Marija u dan għaliex Marija BISS u WEHIDHA hija "sabiha donna l-qamar".

Ta' Nisju

for Best shopping

*Ladies, Fashion Wear
Teens Casual Wear
Curtains and Carpets*

*St. George's Square,
Victoria, Gozo.*

*Tel: 2156-4166
Fax: 2155-6334*

VELLA SERVICE STATION

*For Self Service Gasoline
and fine Car Products*

*Fronting to Mizzi Street,
Victoria VCT III, Gozo.
Tel: 2155-6128*

Café Royal *Snack Bar and Cafeteria*

*The place with a warm
and friendly atmosphere*

1, Independence Square, Victoria, Gozo

Bargain Shop

Tab-Lira Items also available

*71, Palm Street, Victoria
tel: 2155-0915*

Il-Għid ta' l-Assunta

suppliment • *edizzjoni minn ANTONIETTA ANASTASIOU*

Il-Għid ta' l-Assunta qiegħda tfakkar b'suppliment speċjali tliet avvenimenti importanti li għadha l-aħhar. L-ewwel fosthom l-ordinazzjoni episkopali ta' Monsinjur Mario Grech, l-episkopu ta' l-Ordinazzjoni ta' Ghawdex, nhar 11-22 ta' Jannar 2006.

MARIO GRECH

It-Tmien isqof ta' Għawdex u t-tielet isqof ikkonsagrat il-Katidral

Mill-Editur

L-Eċċellenza Tiegħu Monsinjur Mario Grech kien ikkonsagrat bħala t-tmien isqof ta' Għawdex u Kemmuna fil-Katidral ta' Għawdex nhar it-22 ta' Jannar, 2006. Kienet it-tielet konsagrazzjoni ta' isqof fil-Katidral, Guzeppi Pace, is-sitt isqof ta' Għawdex, u Nikol Guzeppi Cauchi, is-seba' wiehed, kienu wkoll ikkonsagrat il-Katidral.

Kappillan tal-Kor il-Katidral

Mario wieled il-Qala, Għawdex, l-ewwel wild ta' Gorg Grech, minn ta' Kerċem u ta' Marija-Stella Attard, mill-Qala, nhar il-20 ta' Frar 1957. Fil-bidu tas-sena 1962, il-familja marret toqghod ta' Kerċem, fejn Mario attenda l-iskola primarja. Kompla s-sekondarja fil-Liċeo, ir-Rabat, u fis-sena 1977 dahal is-Seminarju tal-Qalb ta' Gesù biex ikompli għal qassis.

L-Isqof Nikol Cauchi ordnah qassis nhar is-26 ta' Mejju, 1984. Kompla l-istudji tiegħu Ruma fil-Università Pontifiċja tal-Lateran mnejn kiseb liċenzjat *utroque iure* fil-Liġi Kanonika u Ċivili. Kiseb dottorat fid-Dritt Kanoniku mill-*Angelicum*, l-Università Pontifiċja ta' San Tumas, bit-teżi verament riċerkata: *The harmonization of the religious and civil dimensions of canonical marriages in Malta*.

F'Roma għamel hidma pastoral fil-parroċċa ta' Santa Marija Assunta bejn is-snin 1984 u 1988, Lura Għawdex, inhatar *lecturer* tal-Liġi Kanonika fis-Seminarju ta' Għawdex, Vigariju Gudizzjali tad-djoċesi; Imħallf tal-Tribunal Metropolitan, membru tal-Kulleġ tal-Konsulturi tad-djoċesi u membru tal-Kummissjoni djoċesana ta' Teologija, tal-Familja, u tal-Komunikazzjoni Soċjali.

Fi-sness żmien qeda dminijiet saċerdotali fil-parroċċa ta' Kerċem; fil-Katidral fejn kien għal hafna snin kappillan tal-Kor; fis-Santwarju ta' Pinu, u fil-parroċċa ta' San

Lawrenz. L-Isqof Cauchi hatru kappillan ta' Kerċem fil-13 ta' Novembru, 2004.

Il-Qdusija Tiegħu, il-Papa Benedittu XVI permezz tad-digriet *Redemptorem Nostrum* tas-26 ta' Novembru, 2005, hatru isqof ta' Għawdex.

Nagħti hajti għal Kristu

Dan kien il-messaġġ tiegħu dak inhar.

"Nagħti hajti biex Kristu, fis-sebh tiegħu ta' l-Iben ta' Alla li sar bniedem, ikun magħruf fil-Knisja tiegħu halli b'hekk il-gmiel tiegħu jsebhah lil kull bniedem.

"Għandi xewqa li nagħraf aktar il-qdusija tas-saċerdozju li Gesù fada lili u lil huti s-saċerdoti li huma l-għeżż kollaboraturi tiegħi f'din il-missjoni il-għida. Għax jekk ahna s-saċerdoti ngħixu bil-ferh u l-fedeltà s-saċerdozju tagħna, inkunu nagħru lill-Knisja u lis-soċjetà dak li ahna b'vokazzjoni mistennija nagħtu.

"Meta ahna s-saċerdoti nkunu 'bhedmin ta' Alla', inkunu noffru lil lajci nsara dak li tassew għandhom bżonn u nhegghom biex ikunu forzu poztittiva fid-dinja ta' llum.

"Nagħmel hilti kollha biex nirreċipraka l-imħabba tagħkom, bil-imħabba tiegħi."

Ordinazzjoni Episkopali u Ingress

L-Eċċellenza Tiegħu Monsinjur Mario Grech kien ordnat it-tmien isqof ta' Għawdex il-Hadd, 22 ta' Jannar, 2006. Il-Katidral kien armat bħal fil-festa ta' Santa Marija, l-ċerimonja kienet immexxija mill-Isqof Nikol Cauchi, meghjun mil-E.T. Guzeppi Mercieca, arċisqof ta' Malta, u mill-E.T. Felix del Blanco Prieto, Nunzju Apostoliku. Kien hemm preżenti tliet isqofijiet oħra u kkonċelebraw 'il fuq minn mitejn qassis.

Il-miġemgħa familjari kienet immexxija minn Gorg u Marija-Stella, omm u missier l-isqof. Kien hemm preżenti wkoll huti Joyce u Raymond u l-familja tagħhom, hui Carmel li mexxa l-orkestra, kif ukoll nanntu, mart Gorg Grech, iċ-Ċoċċ, membru attivissimu tas-Socjetà Filarmionika Leone.

Il-miġemgħa ufficjali kienet immexxija minn Dr Edward Fenech-Adami, President ta' Malta; Dr Laurence Gonzi, Prim Ministru; Anton Tabone, Speaker tal-Parlament; Dr Alfred Sant, Kap ta' l-Oppozizzjoni; Dr Vincent De Gaetano, Prim Imħallf; John Rizzo, il-Kummissarju tal-Pulizija; Giovanna Debono, Ministru għal Għawdex; ministri oħra tal-Gvern; numru ta' ambaxxaturi; u folla kbir li mliet il-Katidral u l-pjazza tiegħu.

Fid-disgħa ta' fil-ghodu telaq korteo mill-Kunvent tal-Patrijiet Kapuċċini, kif tidlob it-tradizzjoni lejn il-Katidral. Il-korteo għadda minn triq il-Kapuċċini għal

triq ir-Repubblika. Mis-Salib tat-Tigrija, il-korteo kien akkumpanjat mill-kavallerija tal-pulizija ta' Malta.

Minn piazza Indipendenza sal-Katidral, il-Korteo kien akkumpanjat mill-banda tal-pulizija ta' Malta, Mal-wasla tal-korteo quddiem il-knisja Katidrali, Monsinjur Mario Grech kien milqugh minn Monsinjur Giovanni Bosco Gauci, Viganju Ġenerali u Arċidjaku tal-Kapitlu tal-Katidral, flimkien mal-Kapitlu Katidrali. Monsinjur Mario Grech dlonk mar isellem lil Gesù Ewkaristija.

Id-ghaxra u nofs daqqu, beda l-korteo tal-konċelebrazzjoni Pontifikali li telaq minn triq Bieb l-Imdina. Id-ċerimonja twila, iżda impressjonanti u sinifikattiva għet fit-tmiem fis-siegħa u nofs daqqu. Waqt il-kant tat-*Te Deum*, l-Isqof il-ġdid għadda jbierek lill-ġemgha.

Id-ċerimonja xxandret dirett fuq tliet stazzjonijiet nazzjonali tat-televiżjoni.

Żjara fil-parroċċa tal-Katidral

Mat-tmiem tal-programm ġenerali, l-Isqof Mario Grech beda żjara fil-parroċċi ta' Ghawdex. L-ewwel wahda saret fil-parroċċa tal-Katidral bejn il-31 ta' Jannar u 2 ta' Frar.

L-Isqof il-ġdid kellu laqgħat ma' diversi kategoriji tal-parroċċa, żar numru kbirta' morda, u ltaqa' ma' hafna haddiema f'diversi postijiet tax-xogħol.

Nhar l-1 ta' Frar, ingħata merħba fil-każin tal-Banda Leone b' messaġġ minn Dr Michael Caruana, president, u minn Monsinjur Joe Vella-Gauci, arċipriet. Il-Banda Leone daqqet l-Innu Pontifiċju.

Il-Hamis, 2 ta' Frar, saret Konċelebrazzjoni Pontifikali fil-Katidral u wara ċena fraterna għall-presbiterju parrokkjalif *San Andrea*, ix-Xlendi.

Il-parroċċa tal-Katidral twieġhed it-talb kontinwu tagħha lill-Isqof Mario Grech.

SANTA MARIJA
Hamsin Sena l-Katidral (1956-2006)

kitba ta' Monsinjur Joseph Bezzina

Nhar il-29 ta' April, 2006, habat għeluq il-hamsin sena minn meta l-hidma sfiqa ta' grupp ta' sekulari u qasssin wasslet biex l-istatwa ta' Santa Marija tas-Socjeta' Filarmonika Leone tkun mogħtija lill-Katidral. Kien jeħtieġ li dan l-anniversarju jiġi mfakkar kif inhu xieraq.

Iċ-ċelebrazzjonijiet tal-Hamsin sena fethu nhar il-Għid il-Kbir, il-Hadd, 16 ta' April, waqt il-konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Għid li għall-ewwel darba saret wara nofsinhar. Ippresieda l-Isqof Mario Grech, l-isqof il-għdid ta' Ghawdex, u kanta il-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*. Waqt l-offertorju, il-membri tal-*Cathedral Youth Choir* ipprezentaw inkwatu ta' Santa Marija lill-Isqof biex jiddendel fis-sala kapitulari.

L-Eccellenza Tiegħu Monsinjur Mario Grech kien ordnat bħala t-tmien isqof tad-djoċesi ta' Ghawdex fil-knisja Katidrali nhar it-22 ta' Jannar, 2006. Gorg Grech (iċ-Ċocċ), in-nannu ta' l-isqof, kien wieħed minn dawk li rċieva *Gieh il-Parroċċa* tal-Katidral fis-sena 1997, għeluq il-mit sena mill-wasla tal-vara ta' Santa Marija b'riconnoxximent tal-hidma tiegħu biex il-vara ttelegħet il-Katidral.

Nhar il-21 ta' April, infetħet wirja bit-tema *Santa Marija u l-Katidral ta' Ghawdex* fis-Sala tal-Wirjiet tal-Ministeru għal Ghawdex. Il-wirja kienet inawgurata minn Giovanna Debono, Ministru għal Ghawdex, u tbiġerket minn Giovanni-Bosco Gauci, Vigarju Generali u Arċidjaku tal-Katidral. Qabel il-fjuħ, il-*Chorus Ecclesiae Cathedralis* u l-*Cathedral Youth Choir* offrew programm qasir ta' kant reliġjuż.

L-Erbgħa, 26 ta' April, il-Banda Leone għamlet marċ mill-każin sal-Katidral u dritt wara, sar il-bruġ tal-vara ta' Santa Marija min-nieċa. L-ghada, il-Hamis saret konċelebrazzjoni mmexxija minn Giovanni-Bosco Gauci, Vigarju Generali u Arċidjaku tal-Katidral. Kien hemm il-hsieb li fit-tmien isir pellegrinaġġ bil-vara ta' Santa Marija mill-Katidral għall-parroċċa tax-Xagħra, iżda dan kelli jthassar imħabba t-traxxix u riqiq tax-xita.

Il-pellegrinaġġ sar is-Sibt, 29 ta' April, proprju għeluq il-hamsin sena sewwa mid-dahla ta' Santa

Marija fil-Katidral. Fis-sitta, b'diet purċissjoni bil-vara ta' Santa Marija akkumpanjata mill-Banda Leone. Ha sehem il-kapitlu Katidrali u mexxa l-Arċidjaku. Il-purċissjoni waqfet pjażza Savina fl-istess hin u fl-istess post fejn hamsin sena qabel kienet saret id-donazzjoni tal-vara. Doktor Michael Caruana, president tas-Socjeta' Filarmonika Leone, għamel diskors imheggeg ta' l-okkażjoni u Dun George Mercieca qara l-poezija *L-Għanja tal-Hamsin*. Dritt wara, il-banda esegwiet l-innu l-kbir *A Maria Assunta* u fit-tmien, rappreżentant ta' kull entità tal-parroċċa ppreżenta bukkett ward lid-Santa Marija.

Il-purċissjoni konpiet għal triq ir-Repubblika sa quddiem il-każin tas-Socjeta' Filarmonika Leone. Hemmhekk il-vara ta' Santa Marija tqiegħdet fuq karru imzejjen b'ħafna ward u beda l-pellegrinaġġ lejn il-parroċċa ta' Marija Bambina, ix-Xagħra.

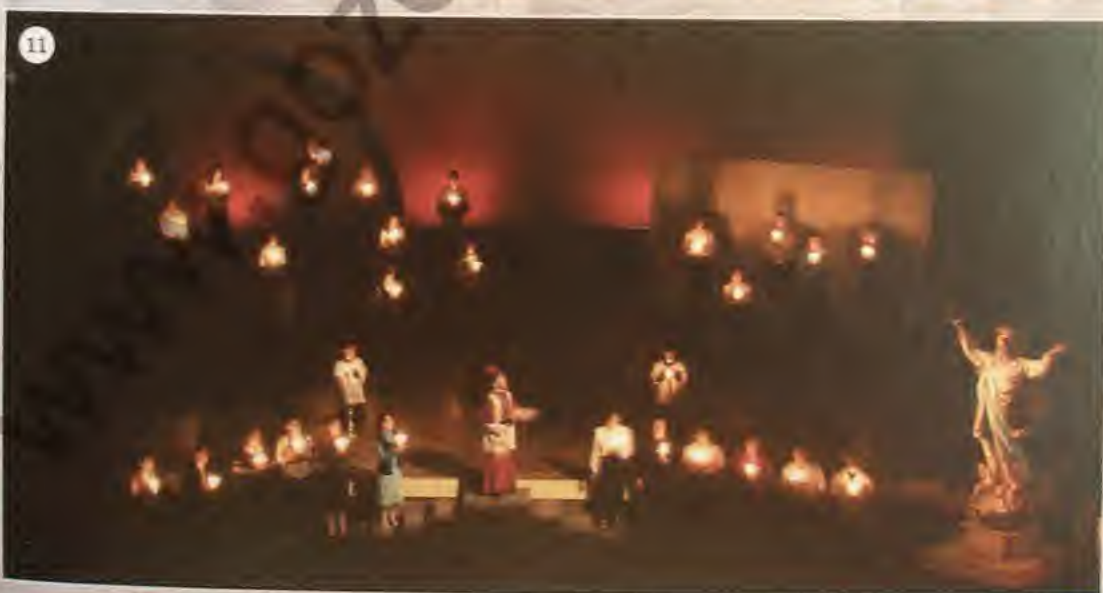
Il-vara ta' Santa Marija kienet milqugħa f'tarf ir-raħal tax-Xagħra mill-arċipriet, il-kapitlu, il-kleru, u l-poplu. Il-purċissjoni lejn il-Bażilika ta' Marija Bambina kienet akkumpanjata mill-banda Leone u mill-banda *Victory tax-Xagħra*. Mal-wasla ta' Santa Marija fil-pjażza tal-knisja, l-Arċipriet Monsinjur Karm Refalo, għamel diskors ta' merħba. Dun Giljan Refalo-Rapa qara poezija mimlija espressjonijiet ta' ferħ għall-miġra ta' Santa Marija fix-Xagħra. L-Isqof Mario Grech għamel diskors ieħor qasir u qara l-art ta' affidament tal-familji lill-Madonna. Fit-tmien ingħatat il-Barka Sagramentali.

L-ghada l-Hadd, 30 ta' April, fit-teatru ta' l-Opra Aurora, kien ipprezentat għall-ewwel darba il-*musical* bl-isem *1956* - mużika ta' Maestro Paul Abela fuq versi ta' John Cremona, koreografija ta' Michelle Vella, u produzzjoni u direzzjoni ta' Žep Camilleri. Il-*musical* fakkar il-grajja tal-ghoti tal-vara ta' Santa Marija mis-Socjeta' Filarmonika Leone lill-knisja Katidrali.

Santa Marija damet ix-Xagħra sa l-Erbgħa. Matul dawn l-erbat ijiem, numru kbir ta' Xagħrin u Ghawdxin minn irhula ohra żaruha b'devozzjoni. It-Tnejn, l-arċipriet tal-Katidral mexxa quddiesā konċelebrata x-Xagħra u wara, saret laqgħa ta'

ralb għaż-żgħira immexxija minn Dun Anthony-Mario Saliba u bis-sehem tal-Cathedral Youth Choir

L-Erbgħa, 3 ta' Mejju, l-ewwel erbgħa bi thejġija għall-festa ta' Santa Marija fix-Xagħra saret konċelebrazzjoni pontifikali mmexxija mill-Eccellenza Tiegħu Monsinjur Nikol Cauchi, isqof emeritu ta' Għawdex, flimkien ma' l-arcipriet ta' Xagħra u tal-Katidral. Fi tmiem il-quddiesa saret purċissjoni bil-vara ta' Santa Marija matul vjaġġ Tmienja ta' Settembru bis-sehem tal-baned *Victory u Leone*. Fix-Xagħra nkixfet skriżzjoni, miktuba minni, tifkira ta' din il-ġrajja.

B'TIFKIRA DEJJIEMA
TAL-MIĠJA FIX-XAGħRA
TA' L-ISTATWA ARTISTIKA U DEVOTA TA'
SANTA MARIJA
MEQJUMA FIL-KATIDRAL TA' GħAWDEX
U
TAL-MERHBA KBIRA MOGHTIJA MIX-
XAGħRIN
F'GħELUQ IL-HAMSin SENA LI
S-SOĊJETÀ FILARMONIKA LEONE
IRREGALAT L-ISTATWA LILL-KATIDRAL
29 TA' APRIL 2006

F'PELLEGRINAĠĠ
L-ARCIPRIET • IL-KAPITLU • IL-KLERU • IL-POPLU
JRODDU HAJR LILL-MADONNA
FL-EWWEL ERBGħA TA' SANTA MARIJA
3 TA' MEJJU 2006

Dritt wara, telaq pellegrinaġġ mux-Xagħra għal quddiem il-kazin tal-banda Leone, minn fejn bdiet purċissjoni *aux flambeaux* lejn il-Katidral. Hadu sehem il-kapitlu Katidrali u l-kapitlu tal-Kollegġjata tax-Xagħra u akkumpanjat il-banda Leone.

Minn hdejn il-kazin sal-Katidral kien hemm mumentu kommoventi għall-abħar. "Ridi tkun preżenti", kites tajjeb Dun George Mercieca, "biex tara l-ferh fuq l-uċuħ tan-nies li hanqu triq ir-Repubblika biex isellmu lill-benjamina tagħhom". Kien kommoventi hafna id-dhul mill-ġdid ta' Santa Marija l-Katidral fost kaxxa infernali tal-kulur.

Dan l-anniversarju hu mfakkar bi skriżzjoni oħra n-naha ta' wara tal-monument tal-Papa Gwennu Pawlu II fil-pjazza tal-Katidral.

B'RADD IL-HAJR
LIL DAWK KOLLHA LI HADMU
GHAT-TWETTIQ TAL-ĠRAJJA
TAL-GHOTI TA' L-ISTATWA TA'
SANTA MARIJA
MIS-SOĊJETÀ FILARMONIKA LEONE
LIL DAN IL-KATIDRAL
29 TA' APRIL 1956

HAMSin SENA WARA
B'FERH U GRATITUDNI
LIL ALLA
IL-KOMUNITÀ PARROKKJALI
TAL-KATIDRAL TA' GħAWDEX
QIEGħDA TIĊĊELEBRA
29 TA' APRIL 2006

Il-festi ta' tifkira ġew fit-tmiem il-Hadd, 7 ta' Mejju, jum li fih sar ukoll l-għeluq tal-Kwarantana. L-Isqof Mario Grech mexxa konċelebrazzjoni pontifikali ta' Radd il-Hajr. Il-messaġġ ewlieni ta' l-Isqof kien li "jalla l-Madonna tgħaqqadna dejjem aktar". Dik il-lejla kienet esegwita għall-ewwel darba l-quddiesa *Missa Brevis in honorem Joannis Pauli II* quddiesa għal solisti, kor, u orkestra ta' Maestro Colin Attard, maestro di cappella tal-Katidral. Ha sehem il-Chorus *Ecclesiae Cathedralis*.

Il-festi marbuta mal-15 ta' Awwissu 2006 komplew bil-kbir kif kien jixraq wisq lil dan il-Ċinkwantinarju.

Din il-ġrajja biddlet il-kors ta' l-istorja tal-Katidral ta' Għawdex. Il-Katidral sar bejta Marjana, fejn qabel kien qisu mużew. Il-hajja tal-parroċċa qamet minn nagħsa twila u mltiet b'enerġija liema bhalha. Il-festa ewlenija tal-hmistax ta' Awwissu hadet xejra oħra bil-purċissjoni fil-għaxija. Il-vara artistika ta' Santa Marija saret l-attrazzjoni ta' kulhadd xhieda li tqanqal illum u għal dejjem id-devozzjoni tal-Għawdxin lejn il-Madonna.

- (1) Hing ta' l-istatwa ta' Santa Marija għall-
istess jgħid-dahar-nejn, jgħid
b'lekkni ta' 29 ta' April 1956.
- (2) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid.
- (3) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (4) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (5) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (6) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (7) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (8) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (9) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (10) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (11) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (12) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (13) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (14) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.
- (15) Il-istatwa ta' l-istatwa ta' Santa Marija
l-istess jgħid. Hing ta' l-istatwa ta' Santa
Marija ta' 29 ta' April 1956.

L-EKU TA' L-EPISKOPAT TA' MONSINJUR NIKOL CAUCHI IS-SEBA' ISQOF TA' GHAWDEX

kitba ta' Maximillian Grech, Deputat-Editor

"Nixtieq nesprimi l-gratitudni tiegħi lejn l-Mons. Nikol G. Cauchi li qed jghaddilna wiri ta' u qaddis. Lil dan l-Isqof li tassew habb lill-Kristu ta' Ghawdex u bata għaliha, nixtieq muruh l-apprezzamenti tagħna."

Dawn kienu l-kelmiet li l-Isqof il-Gdid Mons. M. Grech esprima fl-ewwel cirkulari tiegħu lill-poplu tad-Djo ta' Ghawdex b'turija ta' radd il-hajr għall-hidma li wa Mons. Cauchi tul l-episkopat tiegħu. L-Isqof Cauchi kella 39 sena meta nhatar mill-Papa Pawlu VI biex ikun ir-Ra spiritwali ta' Ghawdex. Huwa dahal għal biċċa xogħol ta partikularment minhabba l-fatt li kien għadu kif intema Konċilju Vatikan II u allura kien mehtieg li dak deċiż ta Konċilju jkun mqieghed fil-prattika fid-djoċesijiet partiko tal-familja Kattolika mxerrda mad-dinja.

M'hux possibbli li hawnhekk ngħidu liema riformi twe u kemm gid sar matul l-episkopat ta' l-Isqof Cauchi. Izda irid ikun sincier ma jistax ma jammettix li l-Isqof Ca hadem bis-shih, iddedika hajtu, l-enerġiji u t-talenti s

tiegħu għas-servizz tad-djoċesi Għawdxija. Hemm jant oqsma fil-hajja tal-Knisja l-Għawdex li għandhom il-marka tal-Isqof Cauchi. Uħud jafu l-eżistenza tagħhom mill-bidunett lilu, waqt li oħrajn ha bsielhom bhal bidwi għaqli li mhux biss ihawwel il-gdid iżda jikkura wkoll dak li jkun diġà mhawwel minn haddiehor. Għad jgħaddu s-snin... imma hafna għad ikunu dawk li jibqgħu jiftakru bi mħabba lill-Isqof Cauchi u jibqgħu japprezzaw il-wirt li balla lid-djoċesi.

Mument sabih għad-djoċesi Għawdxija kien dak ta' nhar il-Hadd 15 ta' Jannar. Dan il-mument speċjali kellu tifsira partikolari għaliex Mons. Nikol Cauchi kien ser itemm il-mandat tiegħu bhala l-Isqof Djoċesan. Il-poplu Għawdxij ngabar bi hgaru fil-Knisja Katidrali ta' Għawdex sabiex flimkien ma' Mons. Cauchi irodd hajr lil Alla u lil Ommna Marija tal-grazzji li ssawabu fuqna permezz ta' l-istess Isqof Cauchi tul dawn l-aħhar 38 sena ta' l-episkopat tiegħu b'riżq id-Djoċesi tagħna, id-Djoċesi Għawdxija.

Għal din l-okkażjoni kkonċelebraw ukoll l-E.T. Mons. Ġuzeppi Mercieca *Arċisqof Metropolita ta' l-Arċidjoċesi ta' Malta*, l-E.T. Mons. Adeodato Micallef, l-E.T. Mons. Mario Grech Isqof ta' Għawdex (*dak inhar isqof elett*), flimkien ma' numru kbir ta' saċerdoti Għawdxin. Ta' min jinnotta b'sodisfazzjon kbir li numru ta' saċerdoti li jinsabu wietqu l-hidma tagħhom 'il barra minn xitna, hallew il-parroċċi rispettivi tagħhom u ġew lura lejn art twelidhom sabiex huma wkoll, bil-preżenza tagħhom, irodd hajr lil Mons. Cauchi għall-hidma tiegħu. Fost il-persuni distinti li attendew għal din il-konċelebrazzjoni ta' radd il-hajr kien hemm il-President ta' Malta, l-E.T. Edward Fenech Adam, il-Prim Ministru Dr. Lawrence Gonzi, l-Ispjaker tal-Kamra tar-Rappreżentanti Anton Tabone, il-Ministru għal Għawdex Giovanna Debono, membri parlamentari miż-żewġ nahiet tal-kamra, u numru sabih ta' Sindki u kunsilliera Għawdxin. Preżenti wkoll kien hemm rappreżentanza mill-Ordn Sovrana tal-Kavaleri ta' San Giovanni.

F'kelmtejn li għamel l-Isqof Cauchi f'din l-okkażjoni, huwa heġġeġ biex il-familja fissaoka titlob flimkien b'mod speċjali bir-talba tar-rużarju. Huwa talab ukoll skuża jekk xi darba seta' naqas lil xi hadd. Dan id-diskors milqa' b'applaws kbir minn dawk kollha preżenti.

Fi tmiem il-funzjoni kollha, kienu hafna dawk li rringrazzjaw lill-Isqof Cauchi għas-servizz twil li ta lid-djoċesi Għawdxija u offrewlu xi rigali bhala għat ta' apprezzament u rikonoxximent.

Inkunu niżbaljaw jekk ngħidu li l-hidma ta' l-Isqof Emeritus Nikol Cauchi b'riżq id-Djoċesi Għawdxija ntemmet, issa li m'għadux fit-tmiem tad-djoċesi. Għall-kuntrarju, Mons. Cauchi qed ikompli jagħti l-kontribut siewi tiegħu fil-formazzjoni tas-saċerdoti permezz tat-tagħlim tal-filosofija li minn dejjem kien għal qalbu.

L-Isqof Cauchi m'hux ser jntesa malajr mill-memorja u mill-affett ta' l-Għawdxin kollha ingenerali u minn min kellu x-xorti li jsir jafu mill-qrib, fosthom ahna s-seminaristi, għaliex ismu se jibqa' marbut intimament mal-grajja gloriuza ta' pajjiżna għal dejjem. Minn hawn, f'ismi u f'isem il-membri kollha ta' din il-komunità parrokkjali tal-Katidral mixteq minn qalbi nawgurulu hafna iżjed snin ta' hidma fejjreda fil-għalqa tal-Mulej kif ukoll mistrieħ xieraq wara snin twal ta' hidma ma taqta' xejn b'riżq il-merħla li l-Mulej għogħbu jafidalu f'idejh.

L-ASSUNZJONI TA' MARIJA

kitba ta'
Angelo Xuereb

Il-festa ta' l-Assunzjoni jew it-Tluġ ta' Marija fis-Sema hija wahda mill-akbar festi Marjani li tiffa' dawl fuq id-destin tal-bniedem wara l-mewt. Ikun ta' profitt spiritwali kbir jekk naraw kif żviluppat din il-festa.

Storja tad-domma

L-ewwel hjiel tat-Tluġ fis-Sema ta' Marija nsibuh fl-Apokrifi li jisimhom Transitus Mariae. L-origini tagħhom tmur 'il bogħod sat-tieni u t-tielet seklu w.k. Għalkemm f'dawn il-kotba hemm xi stejjer esagerati, madankollu huma juru l-intuwizzjoni ta' l-insara li Marija tteggħet is-Sema bir-ruh u l-gisem.

Din il-fidi kompliet tkber. Għalhekk, fl-Orjent twaqqfu l-festi liturġiċi tar-Raqda u l-Assunzjoni ta' Marija. Dan it-twelmin għadda mil-Lvant għall-Punent u nistghu nqas li ma' l-erbatax-il seklu, xtered ma' kullimkien.

F'Mejju tas-sena 1946 il-Papa Piju XII, permezz ta' l-Enċiklika *Deipare Virginis Mariae*, staqsa lill-Isqfijiet tad-dinja kollha biex jaraw kif jabsibha l-poplu ta' Alla fuq din il-verità. Minn 1,181 risposta, sitta biss urew xi riserva fuq il-karattru rivelat ta' din il-verità.

Permezz tal-Bulla *Munificentissimus Deus*, il-Papa Piju XII għamilha bħala domma tal-fidi li Marija tteggħet is-sema bir-ruh u l-gisem. Biss ta' min isemmi li l-Papa ma qatx il-kwistjoni jekk il-Verġni Marija mitix jew le. Kien għadu mhux il-mument opportuni. Il-Konċilju Vatikan II, meta jiġi biex jikkonferma fuqha, fil-*Lumen Gentium* jgħid l-istess bħall-Papa Piju XII, jiġifieri jikkonferma: "Meta għaliha ż-żmien li thalli din l-art", mingħajr ma jgħid xejn jekk Marija mitix jew itteggħet is-Sema mingħajr ma garrbet il-mewt. Il-Katekizmu tal-Knisja Katolika juża dan il-lingwagg.

Il-Papa Gwanni Pawlu II għamel il-katekezi tiegħu fl-Udjenza Ġenerali tal-25 ta' Ġunju 1997 fuq il-mewt ta' Marija. Jgħid: "Xi teologi, infatti, sostnew li l-Verġni Marija ma mitix u tiegħet minn din il-hajja għall-glorja tas-Sema.

Madankollu din l-opinjoni ma kinitx magħrufa sas-seklu 17, filwaqt li teżisti tradizzjoni komuni li tara l-mewt ta' Marija bħala d-dhul tagħha fil-glorja tas-sema."

Infatti, għall-mistoqsija jekk Marija garrbitx il-mewt, il-Papa jgħid "Filwaqt li nrriflettu fuq id-destin ta' Marija u d-destin tagħha ma' l-Iben divin, jidher legittimu li nrrispondu fl-affermattiv: billi Kristu miet, hu diffiċli li nsostnu l-kuntrarju għal Ommu."

Ta' min jgħid li f'din il-katekezi l-Papa ma kienx qiegħed jikkonferma *ex cathedra* u, għalhekk, ma għandux l-infallibbiltà bħalma għandha l-Bulla ta' Piju XII. Teorikament il-kwistjoni jekk Marija mitix għadha mitiha. Iżda Prattikament ikollna nsostnu fl-inkien mal-Papa li hija mietet bħal Kristu. Ma nkunu nnaqqsu xejn lill-Verġni Marija jekk nqas li mietet iżda nkunu npoġġuha bħal Kristu, fil-qrib tad-destin ta' kull bniedem.

F'din l-istess Udjenza Ġenerali l-Papa jgħid li l-opinjoni jekk li jafferma li Marija ma mitix minn kawzi naturali jidher bla bażi. Jgħid li huwa aktar importanti li naraw x'kien l-atteggjament spiritwali tagħha quddiem il-mewt. San Frangisk ta' Sales jgħidilna li hija mietet mewt ikkawżata mill-imhabba. Fit-Trattat fuq l-Imhabba ta' Alla huwa jafferma li l-Verġni Marija mietet: "Il-imhabba, mill-imhabba u permezz ta' l-imhabba" (Trattat fuq l-Imhabba ta' Alla, kt 7, kap XIII-V).

Il-mewt ta' Marija kienet maturazzjoni fl-imhabba lejn binha Sidna Gesù Kristu. Għalhekk, il-Papa jgħid li l-ebda mewt ma tista' tiġi deskritta bħala "raqda" daqs tagħha.

Tishib fil-misteru tal-Għid.

Hemm rabta qawwija bejn il-qawmien ta' Kristu mill-mewt u dak ta' Marija. Kif il-qawmien ta' Kristu kien ifisser rebha fuq il-hażen, it-Tluġ fis-Sema ta' Marija jfisser hekk ukoll.

(ikompli paġna 45, isfel)

JOSEPH BEZZINA

SANTA MARIJA

HAMSIN SENA L-KATIDRAL
1956 - 2006

**Ktieb ġdid ta' 208 paġna
u iktar minn 100 ritratt storiku**

Akkwista kopja mill-Uffiċju Parrokjali tal-Katidral

L-ASSUNTA - MARA BIL-LIBSA TAX-XEMX

Kitba ta'

Joe Chetcuti

PRO tal-Kumitat Amministrattiv tal-Knisja Katodrali

Wahda mill-frazzjiet li Gesù qal fuq is-sabb gabel ma miet kienet meta inditizza lil Ommu Marija u qalilha: 'Ekkli Ibnek'. Kien qed jirreferi ghal San Gwann l-Evangelista, id-dixxiplu l-aktar fidu tiegħu. Imbagħad Gesù qal lid-dixxiplu 'Ara Ommok'. Dan l-episodju fil-fatt insibuh imolizze l-Evangelju ta' San Gwann stess (Kap 19) li kien xhud okulari tal-Passjoni u l-mewt ta' Gesù. Bil-kelmiet: 'Ekkli Ibnek' u 'Ekkli Ommok', Gesù għamel il-testament tiegħu sewwawew gabel ma miet. Gesù halla lilha l-bnedmin l-aktar persuna għaziza wara l-Ewkaristija Mqaddsa. Hallielha lil Ommu stess sabies tkom Omma u minn dak il-hin tal-mewt ta' Gesù, San Gwann ha lil Vergni Mbierka Marija sabies tghix miegħu u għexet miegħu sakemm ma mietet.

Barra l-Evangelju, San Gwann kiteb kitb iehor msejjaħ 'l-Apokalissi'. L-ahbar kien fost il-72 kitb ta' l-Iskrittura Mqaddsa. F'dan il-kitb San Gwann kiteb dawn il-precizi kelmiet: 'Mara liebsa x-xemx bil-qamar taht nglejha u b'karuna ta' max-il kewkba fuq rasha (Apok 12:1). San Gwann ikompli jiddiskrivi kif din il-mara bil-liebsa tax-xemx tat iben lid-dinja u kellha taqbida harsa mad-dragun. Din il-mara hija Marija u l-ben huwa Gesù. Kristu li bil-Passjoni u l-mewt tiegħu feda l-umanità. Hafna qaddis u fisters ta' l-Iskrittura fisseru fuq fuq dawn il-versi ta' l-Apokalissi. Għaliex il-Madonna giet deskritta hekk mill-Evangelista? Għaliex il-mara liebsa ix-xemx? Dawn l-istess fisters taw diversi

ragunijiet. F'dan l-artiklu qasur ser nelenka li whul minn dawn ir-ragunijiet.

Il-Mara miliebsa bil-liebsa tax-xemx hi l-unika kreatura fost il-generi uman kollu li giet minnisha minghajr hijja tad-dnub originali. Marija hija l-mara liebsa x-xemx għax hija kienet l-ewwel frotta shiha ta' l-opra tal-fidwa. Permezz tal-ibatija u l-Passjoni u l-mewt tiegħu Gesù feda l-umanità imma li minn fidesha gabel ma mietet.

Il-Vergni Marija hija l-mara liebsa x-xemx għax hija giet mahura minn Alla sabies tkom Onni il-Knisja. Il-Vergni Marija hija l-mara liebsa x-xemx għax kif ix-xemx iddawwal u ssahhan lil min huwa mirzoh hekk ukoll Marija. Iddawwal il-menti ta' dawk li jkunu mhawdin f'fihom. Hemm aktar ragunijiet għalheq nighidu li il-Vergni Marija hija dik il-mara liebsa bil-liebsa tax-xemx. Hija biss kellha l-milja anzi l-fawwara tal-grazzja quddiem Alla. Hija biss giet intelligħa s-Sema bir-ruħ u bil-gisem. Hija biss, kif insibu mikub fil-Lumen Gentium paragrafu 68: "Hi sinjal jiddi ta' tama żgħira u ta' taraġ għall-poplu ta' Alla fil-mixja tiegħu lejn is-sema".

Jalla dawn il-festi li jigu ddelebrati f'għieh il-Wisq kbira Vergni Mbierka Marija Assunta fil-mien Parroccii f'Malta u Għawdex ma jkunx biss bhala attivita folkloristika, imma jkunu ta' għajjuna sabies kull qalb Maltija u Għawdexija ntebbes dejjem iżjed bin-nar ta' l-imhabba ta' Alla u tingħata aktar qima, għieh, glorja u lohnja lil-Omm tagħna Marija.

(ikompli minn pugna 43)

Bhala nsara u devoti ta' Marija nistghu nidhlu aktar fil-profond u nistqas: X'wassal lil Marija biex tagħmel il-rebha finali fuq il-mewt? Huwa l-uehbi tagħha fil-qrib fil-misteru ta' Kristu. Permezz ta' mewtu Kristu għadda għal għand il-Missier rebbieh u għorquz fuq il-mewt. F'hajtu Sidna Gesù Kristu weghidna li jekk nimxu warajh ser naghmlu rebha fuq il-mewt. Marija, li ssehbet ma' Kristu, uppartecipat fil-misteru tal-Għid, billi kienet imqajma mill-mewt u meħuda s-Sema.

L-aċċent tal-festa ta' l-Assunzjoni

Għalkemm ikollinna fuq il-mewt ta' Marija b'dana-kollu fil-festa ta' l-Assunzjoni, niċelebraw id-dhul tagħha fil-glorja tas-Sema. Forsi xi hadd jafherma: Dawn huma diskussjonijiet bla siwi. Izda jekk infihbu verament lil Marija, ikollna bilfors ninteressaw ruħna minn dak li għadhet minna.

Fuq kolloxx għandna naraw il-messaġġ ta' din il-festa. Bosta filosofi raw l-assurdità tal-hajja quddiem il-mewt. X'uhud staqew: Għaliex il-bniedem ibati u jmur? Il-festa tat-Flugh fis-Sema ta' Marija tghallinna li, min jghix magħqud ma' Kristu, mut bir-tama li, kif huwa qam, ser iqajjem lilha mill-mewt. Din hija t-tama tan-nisrani.

Bastion Lace

Maria Mizzi

*Wholesaler and dealer in
Maltese Bobbin Lace*

Bieb l-Imdina Street,
Citadel, Gozo, Malta.

Tel: 2156 1471
2156 5363

E-mail: gozolace@gmail.com

Caffè del Mar

Marsalforn Bay, Island of Gozo - Tel: 21 558 461

Marsalforn Bay, Island of Gozo • Malta
Tel: (00356) 556198 / 556666 / 553323

Grech's Central Stores

Office:

Tel: 21 55 66 33

Fax: 21 55 36 45

Republic Street
Victoria, Gozo • Malta

Kerbem Road
Victoria, Gozo • Malta

L-ASSUNTA LEJN IX-XAGHRA

poeżija ta'
Dun Ġużepp Saliba
29 ta' April 2006

Hamsin sena ghalajt maghna
ja Regina tas-Smewwiet,
Ta' l-Iljun irregalawlna
l-ikbar wahda tal-grajjiet.

Jien niftakar din il-ghotja
meta kont fis-Seminarju,
kienet telghet hemm l-Assunta,
wara hidma ta' kalvarju.

Kemm-il darba lilha rajtha
hemm fin-nieċa tistenniena,
bosta nies quddiemha jharsu,
jitolbuha b'hegga, hniena.

Ferhanin wara jitolqu,
bil-ferh qubhom mimlijin,
ghax f'ghajnejn l-Assunta sabu,
hugjiethom imwettqin.

Ilum harget mill-Belt taghha,
reggbet waqfet go Savina,
fejn eluf bhal darba rawha,
lil din Ommna wisq hanina.

U hemmhekk ghamlulha laqgħa,
kemm b'diskorsi, u għanjieth,
qabel telqet lejn ix-Xaghra,
l-ewwel darba fil-grajjiet.

Nista' ngħid li fraht bil-bosta
meta smajt l-Innu jindaqq,
jibqa' dejjem għdid u sbejjah,
kull tifhir lilu jisthaqq.

Serbut nies telaq warajha
dir-Regina tas-Smewwiet,
hdejn l-Aurora hija waqfet,
qabel qabdet it-trejjiet.

U xi ngħidu għat-triq twila
li Marija minnha għaddiet
dik tax-Xatt u dik tax-Xaghra,
fejn matulhom, mixegħliet.

F'tal-Barmil fejn qed jistrieħu
dawk li hadmu biex tellgħuk,
raw minghandek it-tislina,
wara snin li wisq stennewk.

Bosta fjakkli rajt fi triqtek
lejn ix-Xaghra tal-Bambina,
b'liema hegga stennewk huma,
gawhra sbejjha, Omm hanina!

U saflaħhar hemm fix-Xaghra,
l-Omm Assunta fost il-ferh,
messet l-art qalb bosta qtajja',
nixteqluħa jien ta' serħ.

Ngħid is-sewwa, kulhadd ferħ
meta għmiel ta' statwa żarhom
f'dak ir-rahhal tal-Bambina,
kemm xtaquha gewwa darhom!

Dik il-pjazza tal-Vitorja
bilkemm wesgħet dawk in-nies;
nistgħu ngħidu li żgur ferħet,
għaliex qatt ma rat dal-qies.

Kemm dmugh hareġ minn għajnejja
għall-kummenti li jien smajt,
dwar il-laqgħa li għamlulek,
bla ma nara lilek stajt.

U mill-bogh'd jien lejx inhares
ja Parroċċa tal-Bambina,
fejn bħalissa tinsab Ommna
statwa sbejjha, wisq irżina.

Minn go dari segwejt kollox,
kemm quddiesja, purċissjoni,
ghax ir-radju qdieni sewwa,
żammni magħkom, f'ossessjoni

Erga' lura hawn fir-Rabat,
hemm fil-knisja qalb is-Swar,
fejn il-merħla qed tistenna,
b'tidi soda, daqs l-azzar.

la femme

Ladies, teenage and
child boutique

Main Gate Street,
Victoria, Gozo, Malta.

Tel: 2156 6327 / 2155 8886

Fax: 2156 4215

Mob: 9947 0114

Ta Dolindo

George Farrugia

fi Pjazza San Ġorġ tel.2155 1130

Għal isbah għażla ta deheb isfar u
abjad ta' 18 il-karat.

Ftahnha hanut tal-fidda 925 Sterling
bieb ma' bieb mal-hanut tad-deheb.

Issibu l-isbah u l-orħos għażla ta'
Souveniers ta' Preċett, Griżma u Tigijiet

NAF MIN KIEN

minn

Rev. George Mercieca

Jien naf min kien li ghamel dik il-forma
tal-wieċ sabiħ li ghandek, holqien gdid
min kien li fassal u ha l-qies ta' hwejgek
u miera bhal namrat mieghek id f'id.

Naf sew min kien li melles haddejk torja
u b'tal-qawsalla sbieħ biesek bl-ilwien;
min raxxax f'hub ghajnejk l-ikhal tal-bahar,
min ghamlek l-isbaħ mara tal-holqien.

Naf sew min kien li tefa' fuqek barstu,
ha grazzja mieghek, b'kull karizma mliet;
min kien li fetah berah qalbu mieghek
u bhal gharus mar kull signiet uriek.

Naf sew min kien li ghażlek fost in-nisa
u riedek l-omm żagħżuġha tiegħu tkun;
min kien li ned jtkennen fl-ghorfa tiegħek,
jinbennen u jtfissed f'gufek shun.

Ben sew jien naf min kien li riedek fejnu,
min xorob minn ta' sidrek il-halib;
min hejja ghalik il-tron biex ipattilek
ta' kemm miegħu ghamilt taħt is-salib.

Kien is-Sultan etern li sa mill-bidu
ghantiek bi shaba libbsek b'dawl ix-xemx,
ghamlek tan-nar kolonna biex iddawwal,
bhal sigra nar huggieġa, ma tintemmx.

Kien l-Arkitett etern li hlaq kolloxx
u ghamel id-disinj tas-senewiet;
kien il-Hajjat etern li fassal hwejgek
u sawwar dik l-ikons hekk kif ned.

Kien il-Bennej etern li benz l-Arka
tal-Patt il-gdid, Santwarju, Tempju kbir,
minn dak ta' Salaman aqwa fil-glorja,
issalhar hekk kif naqgħek, int u s-sir.

Kien il-Poeta etern li għanna fuqek
u jers li minn qalbu hargu sbaħ
kublek l-isbaħ strofi l'int nebbaldu
u kantabimlok b'forom l-oghla sultan.

Kien dak il-Mużiċist etern li daqqlek
b'ta' David l-arpa fina, jagħta r-ruh,
in-noti hekk hekkwint ta' l-Lha Għodda
li sa fl-ghajnejn ta' l-Angli jaxxu d-dmugħ.

Int dhalet il-Katidral 50 sena ilu.
Kien nies tal-dawn is-sinjorom hawn għoddejk
U tagħna l-oghla maqdes bdilta f'għenna
ta' art, blial f'Luwardes ta' Ghawdex għiegħi gaw.

Int kellet ejf ragħu li jrid hawn ridil
Marija, biex tarima f'fili l-Omm
tal-għim tagħna qira li habbiviek
u rid illek Patrona pija' zomm.

29 TA' APRIL 1956 - 2006

minn
Mario Attard

Insellimlek, o sbejha Sultana,
Dawn l-ghajnejn, bi sbuhitek mgħaxxin,
dan il-fomm, qatt ma jixba' li jfahhrek,
inti l-ghozza u gawhret l-Ghawdxin.

Sa minn dejjem dal-poplu kien għazlek,
u sejjahlek f'kull waqt ta' tigrib,
lilek ried, biex Patruna tal-gzejjer,
ghax kien jaf li fik farag isib.

U hawn bnawlek, fost l-isbah mit-tempji,
biex il-qima li jisthoqq jagħtuk.
Hawn fost l-oghla ta' Ghawdex il-qcačet,
f'Katidral huma riedu jpoġguk.

Hamsin sena għaddew minn dil-grajja,
u l-ulied fejnek hawn jiehdu r-ruh,
u għal darb'ohra, dil-ġemgħa herqana,
harget tiffrah, b'ghajnejha fid-dmugh.

Għax kif tista', dil-qalb tibqa' siekta?
X'hin bl-imhabba, dir-ruh b'ferh itir.

Kif qatt jista' dal-fomm qatt jintebaq?
Meta bih nista' ntik tant tifhir.

Dik il-harsa ta' wičcek sabiha,
hbuq ghajnejk, žghar, harsithom 'l fuq,
Biex turilna pajjiżna tas-sema,
fejn int l'Alla diġa qieghda dduq

Dawk idejk imghollija lejn l-Gholi,
ghax tul hajtek zammejt fil-qalb.
U fil-mewt dak il-ġisem le thassar,
Kif kont m'Alla magħqda fit-talb.

B'dawn l-idejn, xtaqt li jien immiss wičcek,
kif il-hlewwa tas-sema fil-qrib.
U r-riġlejn qed johduna wara ismek,
ghaliex žgur tiegħi l-omm fik insib.

U mela ejja, ja poplu tal-gzejjer,
ejja ifrah, b'din l-omm tas-smewwiet,
Ohroġ mela, ha tisma', ha tara,
l-akbar, l-ohla, fost l-isbah hlew-wiet.

Cariano

Modern & Classic Frames
Paintings, Artwork, Prints, Engravings

Triq Qasam San Gorg, Victoria, Gozo
Tel: 21562717 Fax: 21562718 Mob: 79998765

DIN GHALIK...

minn
Matthew Sultana

Din hija l-ghanja li ssejjah lil ismek,
Kif frott ta' guf jaqbeż mal-vuċi ta' l-omm,
Tfakkarni kif meta fil-bieb il-kbir naghrfek,
Tahkimni minn dehxa li nifsi iżżomm.

Din hija il-ghanja li ssejjah lil ismek,
Kif tifel qed jolfoq, jithabat jghid "ma",
Tfakkarni fil-iljieli ta' meta kont bżonnok,
Ta' meta ghalija, int kont sigurtà.

Din hija l-ghanja li ssejjah lil ismek,
Kif qlob f'lejl ta' mhabba isejhu 'l xulxin,
Tfakkarni fin-namra ta' lejl l'ghaddejti mieghek,
Quddiemek bil-pinna, qattajt l-isbah hin.

Din hija il-ghanja, din hi l-istess ghanja,
Li int ghoġbok tghanni lill-wisq kbir ghannej,
Jien lilek qed ngħanni, illum biex int tghinni,
F'dil-ġirja li tmiemha mhux hlief il-Mulej.

Hu ohla miz-zokkor,
Bnin iktar mill-hobż.

Shun aktar mill-ftira,
Shih iktar mill-bronż,
Idoqq daqs qanpiena,
U isbah bil-kbir,
'il fuq minn kull torri,
U kull haga li ttir,
Għax dak halqu Alla,
Dak ismek sabih,
L-artist u l-poeta,
Li ipingi bir-rih,
U gismek b'dik ruhek,
Servielu ta' tila,
Biex nefah nifs fuqek,
B'kemm kellu il-hila
In-nifs ta' l-ispirtu,
Bih sawrek u halqek,
U żejnek b'dak ismek,
Li jixhed min ghamlek.

Xempju ta' kburija,
Konferma ta' bla htija,
Assunta 'l fuq mghollija
Xi ġmiel ta' isem - Marija!

Great reductions on school bags - up to 50% OFF

PLAYPEN

Toys & Stationery

30, Main Gate Street, Victoria, Gozo. Tel: 2156 1107

*Toys, Gifts & Novelities, Cards for all Occasions
Designer Satchels & Accessories, New Back to School Stock just arrived,
Coloured & B&W Photocopy, Binding & Lamination
Goggles & Flippers & Swimming Aids.*

IL-ĠRID TA' L-ASSUNTA - 41 (AWWISSU 2006)

Gozo Creations

signs & graphics

mob: 9944 5708

www.info@gozocreations.com

large format printing

Any Size Any Material

ABRAHAM'S
Supplies

Abraham Said
Mob: 9947 6165

23 Gajdoru Street, Xaghra,
XRA 104, Gozo, Malta.
Tel: (+356) 21 563231,
Fax: (+356) 21 560952,
Email: abraham@vol.net.mt

DJARJU TAL-PARROĊĊA **1 TA' LULJU 2005 - 30 TA' ĠUNJU 2006**

minn
 MAXIMILIAN GRECH

Lulju 2005

- 1 Habbiet l-ewwel Ġimgħa tax-xahar u għaldaqstanti fil-ghaxija fil-Katidral kien hemm l-adorazzjoni komunitarja u l-quddiesa.
- 3 Il-ġbir kollu li sar matul il-quddies kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija. Matul din il-ġimgħa sar avvż lill-ġenituri li għandhom lil uliedhom elegibbli li jirċievu s-Sagramenti ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Ġriżma ta' l-Isqof fil-knisja Katidrali fis-sena 2006 sabiex jirreġistraw lil uliedhom fil-Uffiċċju Parrokkjali.
- 4 Inghata biċċ għas-Summer Club li sar fiċ-Ċentru Parrokkjali. Dan sar fuq hażi ta' tliet darbiet fil-ġimgħa: it-Tnejn, l-Erbgħa, u l-Ġimgħa, tul ix-xhur ta' Lulju u Awwissu. Rev. Fr Rueben Micallef kien il-persuna responsabbli minn din l-inizjattiva għida għall-parroċċa tal-Katidral.
- 6 Fl-okkażjoni ta' l-Għaxar Erbgħa ta' Santa Marija giet iċċelebrata quddiesa bl-omelija mill-Arċipriet tax-Xewkija, Mons. Carmelo Mercieca.
- 8 Giet organizzata mawra f'Malta għat-Trade Fair. Tul din il-mawra kien hemm ukoll hin liberu għax-xopping f'Bugibba.
- 12 Il-Parroċċa tal-Katidral organizzat hargħa għall-Anzjani. Kienet iċċelebrata quddiesa fil-Kappella ta' Sant' Anna, id-Dwejra u wara, kien hemm hin liberu fil-istess bajja pittoreska. Aktar tard, kien hemm light refreshments fil-Odyssey Bar & Restaurant, M'forn.
- 13 Fl-okkażjoni tal-Idax-il Erbgħa ta' Santa Marija saret quddiesa bl-omelija mill-Arċipriet tax-Xewkija, Mons. Carmelo Mercieca.
- 15 Saret attività għall-Istudenti ta' Forms

2,3,4 & 5 f'Kemmina.

- 19-20 Saret il-gabra għall-festi interni ta' Santa Marija mid-djar tal-parroċċani mill-persuni inkarigati minn-tqassim tal-bulettini.
- 22 Sar *High Tea* u Tombola organizzata mill-Parroċċa tal-Katidral fil-Crystal Palace, M'forn.
- 20 Fl-okkażjoni tar-Tnax-il Erbgħa ta' Santa Marija saret quddiesa bl-omelija mill-Arċipriet tax-Xewkija, Mons. Carmelo Mercieca.
- 27 Fl-okkażjoni tat-Tlettax-il Erbgħa ta' Santa Marija giet iċċelebrata quddiesa bl-omelija mill-Arċipriet tax-Xewkija, Mons. Carmelo Mercieca.
- 28 Il-Parroċċa tal-Katidral organizzat seminar bi thejġija għall-festa ta' Santa Marija bil-lema "Il-Familja... x'futur?" fid-Dar Manresa, Victoria. Dan tmexxa mid-direttur tal-Moviment ta' Kana, Fr. Loluis Camilleri.
- 29 Saret koncelebrazzjoni fil-knisja tar-Ragħaj it-Tajjeb, mill-Vigariju Ġenerali u Arċidjaknu, Mons. Giovanni B. Gauci bis-schem tal-*Cathedral Youth Choir* bħala iċċelebrazzjoni tal-festa ta' Santa Marija fost il-parroċċani li joqogħdu fil-inhaw iac-Cawla.
- 30 Tqassam il-programm tal-festi solemni f'ġieħ Santa Marija, Patruña speċjali tal-gzejjer Maltin, programm li jkopri l-perijodu mill-24 ta' Lulju sat-22 ta' Awwissu 2005. Quddiesa fl-okkażjoni ta' Jum il-Persuni Kkonsagrati minn Mons. Salv Debrincat, Kanċillier. Ha hsieb janima l-quddiesa l-*Cathedral Youth Choir*

bis-sehem ta' l-Ispigolatrici della Chiesa. Wara l-quddiesa, kellna siegħa adorazzjoni għall-persuni kkonsagrati li tmexxiet mill-istess Spigolatrici della Chiesa.

Radju Katidral beda jxandar fuq skeda itwal għall-jiem tal-festa.

- 31 Filghodu sar marċ mill-Banda Cittadina Leone miċ-Ċentru sal-knisja Katidrali u wara sar il-hruġ ta' l-Istawta ta' Santa Marija min-nieċa fost il-kant ta' l-innijiet marjani. Dun George Mercieca qara l-poeżija tradizzjonali tiegħu li kienet iġġib l-isem 'Rajnick, Marija'. Wara l-hruġ min-nieċa ta' Santa Marija, sar il-fluh ufficjali tal-wirja bl-isem '50 sena fil-Katidral ta' Ghawdex' minn Dr. Michael Caruana, President tas-Socjetà Filarmonika Leone li itellgħet fil-Banca Giuratale, Pjazza Indipendenza, Victoria. It-berik tal-wirja sar minn Mons. Dr Joe Vella Gauci, l-Arċipriet tal-Katidral.

Il-lum ingħata bidu għall-Kwindiċina ta' Santa Marija. Matul il-jiem kollha tal-Kwindiċina filghodu kienet iċċelebrata quddiesa fis-7.00am mir-Rev.mu Kapitu u tkomplet sa lejlet il-festa. Filghaxija, kienu mistiedna l-fal tal-parroċċa sabiex flimkien jagħmlu l-mixja spiritwali tal-kwindiċina tagħhom li tressaqhom lejn Ommna Marija Assunta. Matul dawn il-jiem ta' Kwindiċina, ingħataw hafna rigali sbieħ u f'kull ġumata għalihom is-servizz tal-minibus. Il-quddiesa ta' l-ewwel jum tal-Kwindiċina, Jum il-benefatturi hajjin u mejtin, tmexxiet minn Mons. Carmelo Refalo, Arċipriet tax-Xagħra u kienet skond l-intenzjoni tal-benefatturi hajjin u b'suffraġju tal-benefatturi u parruċċani li mietu matul din l-aħhar sena. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.

Awwissu 2005

- 1 Jum il-Persuni bi bżonnijiet speċjali. Quddiesa mill-Arċipriet tax-Xagħra. Dun Karm Refalo li għaliha kienu

mistiedna l-persuni bi bżonnijiet speċjali tal-parroċċa u dawke li jattendu l-Adult Training Centre, bis-sehem tal-Cathedral Youth Choir. Wara, sar party għalihom fil-Pjazza tal-Katidral.

- 2 Il-lum habat it-tieni anniversarju mt-berik tal-qniepen. Jum l-Istudenti, Żgħazagh u l-Ispirtivi. Quddiesa tal-Kwindiċina mmexxija minn Dun Karm Refalo. Arċipriet tax-Xagħra, u li għaliha kienu mistiedna b'mod speċjali l-istudenti ta' Forms 2, 3, 4 u 5, iż-żgħazagh l-players u s-supporters ta' l-SK Victoria Wanderers, bis-sehem tal-Cathedral Youth Choir. Wara l-quddiesa ġew organizzati il-Giochi senza frontiere mill-SK Victoria Wanderers għal kulhadd fil-Pjazza tal-Katidral. F'din l-okkażjoni l-Arċipriet Joe Vella Gauci f'isem il-parroċċa ppreżenta hames trophies lill-aħjar players tas-sena ta' l-SK Victoria Wanderers - kbar, under-21, under-16, under-14, u under-12.
- 3 Jum il-Morda u l-Anzjani. Fil-ghodu, saru żjarat lill-morda u l-anzjani rikoverati fl-Isptar Ġenerali ta' Ghawdex u fil-Kliniċi Privati. Fil-ghaxija saret adorazzjoni immxixja mill-grupp ta' l-Abbatini u Vokazzjonijiet tal-Parroċċa bis-sehem tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof. Wara ġiet iċċelebrata quddiesa ta' l-Erbatax-il Erbgha ta' Santa Marija, bis-sehem ta' l-Anzjani minn Dun Karm Refalo, Arċipriet tax-Xagħra. F'din il-quddiesa ġie amministrat is-Sagrament tal-Grizma tal-Morda lill-anzjani li kienu preżenti u wara kien hemm party għalihom fl-Annexe tal-knisja Katidrali. Ha sehem il-Cathedral Youth Choir.
- 4 Jum l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof. L-E.T. Mons Isqof Nikol Ġ. Cauchi amministra s-Sagrament ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-

Isqof lit-tfal tal-Parroċċa. Ha sehem il-Cathedral Youth Choir.

- 5 Jum il-Karità. Quddiesja tal-Kwindiċina minn Dun Karm Refalo, Arċipriet tax-Xagħra, bis-sehem tal-Cathedral Youth Choir. Wara, kellna l-Stagecoach Mega Concert fil-Pjazza tal-Katidral. Dan il-kunċert sar b'riżq wheelchair elettroniku li nxtara lil Adonai Mario Gatt.

- 6 Jum ir-Religjużi u l-Għaqdiet Kattoliċi. Fil-ghaxija saret il-quddiesja tal-Kwindiċina mill-Arċipriet tax-Xagħra Dun Karm Refalo, bis-sehem tar-Religjużi u l-Għaqdiet Kattoliċi. Ha sehem il-Cathedral Youth Choir.

- 7 Jum il-Familja, l-Ex-parruċċani u l-Emigranti. Fil-ghodu saret quddiesja għaż-Żgħażaġh minn Dun Karm Refalo; din il-quddiesja giet animata mill-grupp Crossbows tal-Fgura Youth Centre.

Kmieni wara nofsinhar Mons Giovanni B. Gauci, Vigarju Ġenerali, ta l-pussess lir-Rev.mu Mons Joseph Bezzina bħala kanonku tal-Kapitlu Katidrali.

Fil-ghaxija saret il-quddiesja tal-Kwindiċina minn Dun Karm Refalo, Arċipriet tax-Xagħra, Għal din iċ-ċelebrazzjoni kienu mistiedna l-koppji li żżewġu matul dik l-aħhar sena u dawk kollha li kienu qed jiċċelebraw l-10, l-20, il-25, il-30, l-40, u l-50 anniversarju taz-żwieġ tagħhom u l-ex-parruċċani li jnsabu joqogħdu f'diversi parroċċi f'Malta u f'Għawdex, kif ukoll l-emigranti. Ha sehem janima l-quddiesja l-kor Voci Angeliche tal-Parroċċa tax-Xagħra. Saret ukoll l-ikla tradizzjoni tal-Festa fil-Pjazza tal-Katidral organizzata mis-Socjetà Filarmonika Leone.

- 8 Jum it-Trabi, it-Tfal, l-Abbatini u l-Grupp tal-Vokazzjonijiet. Quddiesja għat-tfal kollha tal-Parroċċa mill-Arċipriet Joe Vella Gauci fejn amministra wkoll is-Sagrament tal-Magħmudija. Għal din iċ-

ċelebrazzjoni kienu mistiedna l-ġenituri li għammdu lit-trabi tagħhom fil-Katidral matul din l-aħhar sena. Fi tmiem il-quddiesja t-trabi ġew ipprezentati lil Santa Marija u wara ittellghu bix-xorti xi rigali fost dawn it-trabi preżenti. F'din il-quddiesja saret ukoll il-vestizzjoni ta' l-abbatini l-godda tal-parroċċa u hadu premju l-aħjar żewġ studenti minn kull ċentru tad-duttrina li għandna fil-parroċċa. Ha sehem il-Cathedral Youth Choir. Wara sar Barbecue kbir għat-tfal fil-Pjazza tal-Katidral.

- 9 Jum il-Parroċċa tal-Katidral u s-Socjetà Filarmonika Leone. Quddiesja tal-Kwindiċina mid-direttur Spiritwali tas-Socjetà Filarmonika Leone Dun George Mercieca, bis-sehem tal-Banda Cittadina Leone, il-Chorus Ecclesiae Cathedralis, u l-Cathedral Youth Choir. Waqt il-quddiesja sar it-tberik ta' l-istrumenti l-godda tal-Banda Leone.

- 10 Il-Hmistax-il Erbgha ta' Santa Marija u Jum il-Qdusija tas-Saċerdoti. Quddiesja ta' Radd il-Hajr minn Mons Ġużeppi Farrugia Dimech, fl-okkażjoni tal-50 anniversarju mill-ordinazzjoni saċerdotali tiegħu. Niseġ l-omelija ta' l-okkażjoni Mons Giovanni B. Gauci, Arċidjaku tal-Katidral u Vigarju Ġenerali. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.

- 11-13 Tridu Solenni. L-Omelija tat-Tridu saret minn Dun Fabio Attard sdb.

- 14 Lejlet il-Festa. Fil-ghodu saret konċelebrazzjoni Pontifikali mmexxija mill-E.T. Mons Giuseppe Nazzaro, Vigarju Appostoliku fis-Sirja, flimkien mar-Rev.mu Kapitlu bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Fi tmiem il-quddiesja tkanta t-Te Deum ta' għeluq il-Kwindiċina. Fl-10 kienet iċċelebrata quddiesja għat-tfal kollha tal-Parroċċa mill-Arċipriet Mons Joe Vella-Gauci. Wara l-quddiesja t-tfal immarċjaw

ghall-kazin tas-Socjeta' Filarmonika Leone akkumpanjati mill-Banda fejn sar 'party' ghalihom.

Fil-ghaxija saret it-Traslazzjoni Pontifikali tar-reliwa tal-Madonna mill-E.T. Mons. Nikol Ġ Cauchi flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-knisja Katidrali, l-Ghasar, u funzjoni Ewkaristika bil-Barka Sagramentali.

Aktar tard saret konċelebrazzjoni pontifikali mill-E.T. Mons. Silvestru Magro, Isqof ta' Benghazi, b'radd il-hajr lil Alla fl-okkazzjoni tat-30 anniversarju mill-inkurunazzjoni tal-kwadru titolari ta' l-Assunta. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis, Wara bdiet ghall-ewwel darba velja ta' talb fil-Pjazza tal-Katidral minn Fr Franco Fenech flimkien mal-Grupp Imhabba Divina.

- 15 L-Ghid ta' l-Assunta. Il-quddies kien fl-4.15 am, 5.45 am, 6.30 am, 7.15 am, 8.00 am, 9.00 am (Pontifikal), 10.30 am, 11.15 am, 12.00, 1.00 pm u 5.00 pm. Fit-8.00 am tqaddset quddies fuq il-muntanja ta' Gelmus minn Dun George Mercieca ghal dawk kollha involuti fin-nar.

Il-konċelebrazzjoni Pontifikali tmexxiet mill-Isqof Nikol Ġ. Cauchi flimkien mal-Kapitu Katidrali. Fi tmiem il-Pontifikal nghatat l-Barka Appostolika minn Mons Isqof bir-rebb ta' l-Indulgenza Plenarja. Kienet esegwita l-quddies Missa in Solemnitate Sanctae Mariae Assumptae ta' Maestro Joseph Sammut.

Fil-ghaxija, il-Vigarju Ġenerali, l-Arcidjaknu Giovanni B. Gauci mexxa l-Ghasar Solenni u wara funzjoni Ewkaristika bil-Barka Sagramentali.

Fis-6.30 pm bdiet hierga l-purċissjoni bl-istatwa devota u artistika ta' Santa Marija bis-sehem tar-Rev.mu Kapitu, il-kleri u s-seminaristi tad-djoċesi mmexxija mill-E.T. Mons. Silvestru Magro, Isqof ta' Benghazi. Waqt li l-istatwa ta' Santa Marija kienet fil-bieb

il-kbir indaqq l-innu immortal A Maria Assunta mill-Banda Cittadina Leone bis-sehem tal-Kor, tenur, u baritonu. Il-Banda Cittadina Leone akkumpanjat il-purċissjoni.

Fl-10.30 pm folla enormi fil-Pjazza tal-Katidral u fuq is-swar ta' l-Cittadella taw l-ahhar tislma tagħhom lill-Assunta fid-dhul tagħha fil-Katidral ta' Ghawdex bil-kant ta' l-Ave Marija. F'din l-okkazzjoni inghatat il-Barka Sagramentali minn Mons. Joseph Bezzina. Kien hemm ukoll spetaklu meraviljuż u singolari ta' logħob tan-nar ta' l-ajru minn fuq l-gholja ta' Gelmus koordinat mill-Vampa Organisations li seta' jtgawda tajjeb hafna mill-folla li kienet qed tassisti għad-dhul ta' l-istatwa.

- 21 Il-lum ixandar il-programm "Nagħmlu festa" fuq Net TV. Dan il-programm kien gie ffilmat waqt il-festa ta' Santa Marija, li giet iċċelebrata fil-Katidral, it-Tnejn 15 ta' Awwissu 2005.

- 22 Quddies ta' radd il-hajr bl-evalwazzjoni tal-festa mill-Arcipriet Joe Vella-Gauci. Wara l-quddies, l-istatwa ta' Santa Marija ddahhlet fin-nieċa tagħna fost il-kant ta' l-innijiet marjani u wara kien hemm barbecue ta' l-gheluq tal-festi fil-Pjazza tal-Katidral.

Settembru 2005

- 4 Il-ġbir kollu li sar matul il-quddies kien b'rizq il-festi esterni ta' Santa Marija. Fil-harga tal-bullettin ta' din il-ġimgħa, inghata r-rendikont tal-ġbir b'rizq il-festi interni ta' Santa Marija 2005.

- 8 Fl-okkazzjoni tal-festa tal-Vitorja l-quddies fil-knisja Katidrali kien iċċelebrat fl-istess hinijiet tal-Hadd: fl-4.45am, 5.45am, 6.45am, 7.45am, 9.00am, 10.00, 11.00am, 12.00pm, 5.00pm, 6.00pm, u 7.15pm.

- 13 Organizzata harġa għall-anzjani, b'quddies iċċelebrata fil-knisja tal-

Kapuċċini fl-okkażjoni tal-festa tal-Madonna tal-Grazzja; wara saret viżta lill-Madonna ta' Fatima fl-okkażjoni tal-hames dehra. Din il-harġa giet fi tmiemha b'light refreshments fil-Country Terrace, l-Imġarr.

- 16 Habat il-141 Anniversarju mit-twaqqif tad-Djoċesi u minn meta l-Matriċi u Kollegġjata ta' Ghawdex giet mghollija ghad-dinjità ta' Katidral mill-Beatu Papa Piġu IX bil-bolla *'Singulare Amore'*.
Il-Parroċċa tal-Katidral organizzat harġa f'Malta għall-istudenti ta' Forms 2-5 u għall-Abbaġni. Din kienet tikkonsisti fi żjara f'Popeye Village u Buġibba. Giet iċċelebrata quddies tal-knisja tal-Manikata.
- 21 Habat it-308 anniversarju minn meta Dun Nicolo Cassia Magri, l-Arċipriet tal-knisja Matriċi u Kollegġjata ta' Ghawdex, poġġa l-ewwel ġebba tal-knisja ta' Ghawdex.
- 22 Coffee Morning organizzat mill-parroċċa tal-Katidral fil-Crystal Palace, Marsalforn.
- 26-30 Fil-knisja Katidrali ta' Ghawdex giet organizzata is-Sajda Mużewmina mis-Soċjetà tad-Duttrina Nisranija M.U.S.E.U.M.

Ottubru 2005

- 1 Sar lejl ta' talb u adorazzjoni fl-okkażjoni tal-festa tal-Madonna tar-Rużarju li kien immexxi mill-Grupp Ewkaristiku Ghawdexi. Il-lejl beda b'quddies fis-8.00pm u ntemm b'quddies oħra f'nofs il-lejl.
- 2 Festa tal-Madonna tar-Rużarju. Quddies mill-Kan Joseph Cauchi, bl-omelija ta' l-okkażjoni bis-sehem tat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. F'din l-okkażjoni l-arcipriet ġedded il-mandat tal-tagħlim tad-duttrina lill-katekisti tal-parroċċa. Wara inżammet il-Purċissjoni-Pellegrinagg bl-istatwa tal-Madonna tar-Rużarju mmexxija

mill-Vigariju Ġenerali Giovanni B. Gauci, Arċidjaku tal-Kapitlu Katidrali. Fi tmiem il-purċissjoni nġhatat l-Barka Sagramentali.

Il-ġbir kien b'rizq il-festi esterni ta' Santa Marija.

- 3 Reġġghet bdiet il-quddies għat-tfal fiċ-Ċentru Parrokkjali, mit-Tnejn sal-Ġimgħa fil-5.00pm, u fil-Katidral kull nhar ta' Sibt fis-6.00pm.
- 7 Habtet l-ewwel Ġimgħa tax-xahar u għaldaqstant fil-ghaxxa fil-Katidral saret l-adorazzjoni komunitarja u l-quddies.
- 10 Saret l-ewwel laqgħa fil-parroċċa għat-tfal tal-Grizma ta' l-Isqof.
- 11 Habat il-289 Anniversarju mill-Konsagrazzjoni tal-Katidral. Fis-7.15pm Mons Isqof mexxa konċelebrazzjoni ta' Radd il-Hajr flimkien mar-Rev.mu Kapitlu Katidrali. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
Inżammet l-ewwel laqgħa għat-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina.
Giet organizzata harġa għall-anzjani tal-parroċċa. Giet iċċelebrata quddies fis-Santwarju tal-Madonna ta' Pinu u saret żjara lill-Madonna tal-Patroċinju. Din il-harġa intemmet b'hin liberu fil-Bajja ta' Marsalforn u light refreshments ġewwa l-Lantern Bar & Restaurant.
- 14 Kien hemm attività għall-istudenti ta' Forms 2-5. Din bidet b'quddies fil-Katidral u wara Night Hike.
- 15 Mons. Isqof mexxa quddies fil-Katidral fl-okkażjoni tal-*'Breast Cancer Awareness Campaign 2005'*.
- 21 Festa ta' Sant'Orsla. Kon-titular tal-knisja Katidrali flimkien ma' l-Assunzjoni ta' Marija fis-sema u Patruna ta' Ghawdex. Konċelebrazzjoni mill-Isqof Nikol G. Cauchi bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- 23 Il-Ġumata Mondjali Missjunarja. Il-ġbir kollu li sar waqt il-quddies tal-lum kien b'rizq l-artijiet tal-missjoni.

- 25 Coffee Morning organizzat mill-parroċċa tal-Katidral fil-Crystal Palace, Marsalforn.
- 27 Seminar organizzat mill-Parroċċa fl-okkażjoni ta' l-għeluq tas-sena ta' l-Ewkaristija bit tema 'Kif ngħixu l-Ewkaristija'. Dan is-seminar sar f'Dar Manresa fil-Belt Victoria u tmexxa minn Dun Frans Refalo.
- 28 Laqgħa ta' talb u formazzjoni għall-istudenti sixth formers u żgħażaġh ohra li spiċċaw il-Form 5. Din l-ewwel laqgħa tax-xorta tagħha tmexxiet minn Dun Rueben Micallef u saret fl-Annexe tal-knisja Katidrali.
- 29 Sar kunċert korali bis-sehem ta' "The Girls and Men of Norwich Cathedral Choir" fil-knisja Katidrali ta' Ghawdex. F'dan il-kunċert ġew eżegwiti xogħlijiet mużikali u korali miktuba matul dawn l-aħħar 500sena minn William Byrd, Thomas Tallis, Henry Purcell, William Harris, Benjamin Britten u Michael Tippett. Dan il-kunċert sar bil-korteżija tal-Kapitli Katidrali u bil-kollaborazzjoni tal-Parroċċa tal-Katidral u l-Katidral ta' Norwich.

Novembru 2005

- 1 Konċelebrazzjoni Pontifikali mmexxija mill-ET Mons. Isqof, fl-okkażjoni tal-Festa tal-Qaddisin Kollha, bis-sehem tar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Habat il-55 anniversarju minn meta l-Papa Piju XII ipproklama bħala Domma ta' Fidi t-Tluġ fis-Sema ta' Marija bir-ruħ u l-ġisem. Il-Parroċċa tal-Katidral organizzat hargħa f'Malta. Ġiet iċċelebrata quddies fil-Kappella tar-Redentur ta' l-Isola, u wara żaru l-monti tal-Birgu, il-Belt, l-Iklin u Ghajn Tuffieha.
- 2 Konċelebrazzjoni Pontifikali fl-okkażjoni tal-Għid ta' l-Imwiet, mmexxija mill-ET Mons. Isqof, fl-

okkażjoni tal-Festa tal-Qaddisin Kollha, bis-sehem tar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Matul dan il-jum il-quddies fil-Katidral kien iċċelebrat f'dawn il-hinijiet: fil-5.00am, 5.20am, 5.40am, 6.00am, 6.20am, 6.40am, 7.00am, 7.20am, 7.40am, 8.00am, 8.20am, 8.40am, 9.30am (Centru), 9.50am (Centru), 12.40pm, 1.00pm, 1.20pm, 6.00pm u 7.15pm.

- 6 Il-ġbir kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 7 Inżammet it-tieni laqgħa għat-tfal li ser jiċċevu l-Ewvel Tqarbina.
- 8 Inżammet il-laqgħa għall-istudenti li ser jirċievu is-Sagrament tal-Konfermazzjoni. Organizzata hargħa għall-anzjani, b'quddies iċċelebrata fiċ-ċimiterju ta' Santa Marija u light refreshments f'St. Patrick's ix-Xlendi. Mill-lum fetaħ il-bookings għall-intenzjonijiet tal-quddies għas-sena 2006.
- 11 Attività għall-istudenti ta' Forms 2, 3, 4 & 5. Inżammet quddies fil-Kappella ta' Santa Barbara, fejn fiakru fl-għeżiż mejt tagħhom u wara saret attività soċjali għalihom.
- 13 Tnehdiet kampanja ta' ġbir ta' fondi b'riżq żewġ monumenti tal-bronż li jfakru lill-Papa Piju IX u lill-Papa Ġwanni Pawlu II, wiehed mill-proġetti artistici li tnehdew biex jikkommemoraw il-festi ċinkwantenarji.
- 19-20 Sar iċ-ċensiment ta' l-Attenzenza għall-Quddies tal-Hadd. Mons. Isqof Nikol Cauchi mexxa l-pontifikal tas-sollenità ta' Kristu Sultan bis-sehem tar-Rev.mu Kapitu tal-knisja Katidrali. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Il-ġbir li sar waqt il-quddies tal-lum kien b'riżq il-karità. Il-parroċċa tal-Katidral hadet sehem fil-Korteo ta' Kristu Re u fil-

manifestazzjoni djoċesana li għet
organizzata fil-kumpless Sportiv.

- 22 Coffee Morning organizzat mill-
parroċċa tal-Katidral fil-Crystal
Palace, Marsalforn.
- 25 Attività għas-Sixth Formers u
żgħażaġh oħra li spiċċaw il-Form 5.
- 26 Lejl ta' talb u adorazzjoni bi thejji
għall-Milied mill-Grupp Ewkaristiku
Għawdx. Il-lejl beda b'quddiesa fit-
8pm u ntemm b'quddiesa oħra f'nofs
il-lejl.
- 27 Il-QT il-Papa Benedittu XVI għoġbu
jahtar lil Mons Mario Grech bħala it-
tmien Isqof tad-Djoċesi ta' Għawdex u
s-suċċessur ta' l-E.T. Mons. Nikol Ġ.
Cauchi wara li dan kien ippreżenta
riżenja tiegħu mill-kariga ta' Isqof ta'
Għawdex, minhabba raġuni ta' età.
Mons. Mario Grech għe ppreżentat bid-
dokument tal-hatra bħala l-Isqof il-
għdid tad-Djoċesi mir-rappreżentant
tan-Nunzu Apostoliku f'Malta fil-
preżenza ta' Mons. Nikol Cauchi u
saċerdoti oħra fil-Kurja ta' Għawdex.
Tqassam il-programm tal-Milied bid-
dettalji kollha tal-funzjonijiet reliġjużi
u l-attivitajiet soċjali u kulturali li
nżammu f'dawn il-jiem ta' festa fil-
parroċċa tagħna. Il-quddiesa ta' l-
ewwel Hadd ta' l-Avvent imexxiet
minn Fr. Frans Refalo.

Diċembru 2005

- 2 Habter l-ewwel Ġimgħa tax-xahar u
għaldaqstant fil-ghaxija fil-Katidral
saret l-adorazzjoni komunitarja u l-
quddiesa.
- 3 Nofs ta' nhar ta' talb bi thejji għall-
Milied għat-tfal li ser jirċievu s-
Sagrament tal-Konfirmazzjoni.
- 4 Il-ġbir kien b'riżq il-festi esterni ta'
Santa Marija.
- Il-quddiesa tat-tieni Hadd ta' l-Avvent
imexxiet minn Dun Franz Refalo.
- 6 L-E.T. Mons. Nikol Ġ. Cauchi
amministra l-Ministeru tal-Letterat lis-
Sem. Joseph M Vella u l-ministeru tal-
Akkolitat lis-Sem Joshua Muscat u
Michael Curmi

8 Sollennità ta' l-Immakulata
Kunċizzjoni. Il-quddies kien fl-istess
hinijiet tal-Hadd. Fit-7.45am saret
Konċelebrazzjoni Pontifikali
mmexxija mill-E.T. Mons Isqof Nikol
Ġ. Cauchi.

- 10 Nofs ta' nhar ta' talb bi thejji għall-
Milied għat-tfal li ser jirċievu l-
Ewwel Tqarbina.
- Filghaxija Mons. Isqof Nikol Cauchi
mexxa konċelebrazzjoni ta' radd il-
hajn fl-okkażjoni tal-beatifikazzjoni
ta' Suor M Crocifixsa, il-fundatriċi
tas-Sorijiet Karmelitani. Ha sehem il-
Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- Itella' kunċert ta' Muzika Sagra mill-
Arkivju tal-Katidral organizzat mis-
Soċjetà Filarmonika Leone bħala parti
mill-attivitajiet miċ-Cittadella - Gozo
for Arts & Culture 2005.
- 11 Il-quddiesa tat-tielet Hadd ta' l-
Avvent imexxiet minn Dun Franz
Refalo.
- 13 Organizzat Coffee Morning fil-
Crystal Palace, Marsalforn.
- 14 E.T. Mons. Nikol Cauchi mexxa
konċelebrazzjoni fil-Katidral b'tifkira
ta' l-Arċipriet Saver Cassar f'għeluq
il-mitejn sena mill-mewt tiegħu.
Għaliha attenda l-President tar-
Repubblika l-ET Edward Fenech
Adami kif u klassi ta' studenti minn
kull skola ta' Għawdex.
- 15-23 Novena tal-Milied għat-Tfal u għall-
Kbar. Fil-5.00pm quddiesa bl-omelija
tan-novena minn Dun Michael Said
- 17 Saret il-harġa tal-Milied f'Malta
organizzata mill-Parroċċa tal-Katidral
u s-Soċjetà Filarmonika Leone. Fost
l-oħrajn żaru l-Grotta tal-Madonna ta'
l-Għar, ir-Rabat, l-Valletta
Waterfront, u Baystreet.
- 18 Il-quddiesa tar-raba' Hadd ta' l-
Avvent imexxiet minn Dun Franz
Refalo.
- 20 Harġa tal-Milied għall-anzjani.
- 21 Sar il-Kunċert tal-Milied 2005 bis-
sehem tal-Chorus Urbanus, solisti u l-
Orkestra Nazzjonali organizzat mill-

- Kunsill Lokali tal-Belt Victoria fil-knisja Katidrali ta' Ghawdex. Waqt il-kunċert saret gabra b'riżq il-Fondazzjoni Arka. Fi tmiem dan il-kunċert tbierket l-istatwa tal-Madonna, San Ġużepp u l-bambin li saret għal fuq il-presbiterju għall-jiem tal-Milied mill-istatwarju Ghawdex, residenti Malta, Aaron Camilleri Cauchi. Dawn tbierku mill-Isqof elett Mons. Mario Grech.
- 23 Quddiesa ta' l-aħhar jum tan-novena tat-tfal minn Fr Alfred Farrugia MSSP. Wara l-quddiesa Father Christmas qassam ir-rigali tal-Milied lit-tfal kollha li attendew għan-novena.
- 24 It-Tieni anniversarju minn meta ndaqqu għall-ewwel darba l-qniepen il-godda mill-kampnar tal-Katidral. F'Nofs il-Lejl saret il-Konċelebrazzjoni Pontifikali mill-E.T. Mons Isqof Nikol Ġ Cauchi.
- 25 Jum il-Milied – Koċelebrazzjoni Pontifikali mill-E.T. Mons. Isqof Nikol Cauchi Isqof ta' Ghawdex flimkien mar-Rev.mu Kapitulat-knisja Katidrali. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Fil-ghaxija mexxa quddiesa għat-tfal l-Arcipriet fejn fiha saret il-preidka tal-Milied mit-tfal Steve Fayek. Wara reġghew tqassmu bosta rigali lit-tfal.
- 27 It-tfal kollha tal-parroċċa kienu mistiedna għall-party li sar għalihom fil-kumplex tas-Socjetà Filarmonika Leone.
- 28 Giet organizzata passigġata għat-tfal tal-parroċċa fil-kampanja.
- 29 It-Tfal tal-parroċċa u l-membri tal-Cathedral Youth Choir flimkien mal-Arcipriet Joe Vella Gauci għamlu zjarat lill-morda u lill-anzjani rikoverati fil-kliniċi tas-Sorijiet Karmelitani (tal-Katidral), ta' Trionfi, u tad-Dumnikani.
- 31 Jum ta' adorazzjoni quddiem Ġesù Sagramentat b'radd il-hajr tas-sena li

nietmet.

Fil-ghaxija, l-Isqof Nikol Ġ Cauchi mexxa konċelebrazzjoni pontifikali ta' radd il-hajr flimkien mal-kapittu tal-Katidral bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis u orkestra.

Jannar 2006

- 1 Konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Ewwel Jum tas-Sena bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Mal-harga tal-bullettin tqassam is-36 harga tal-Kalendarju maħruġ mill-Parroċċa tal-Katidral, għas-sena 2006.
- 3 Harga tal-Milied f'Malta għall-Istudenti ta' Forms 2-5.
- 5 Seminar għall-Presbiterju Parrokjali u lajci impenjati fi hdan il-parroċċa bis-sugġett "Is-sehem taż-Żgħażaġh fis-Socjetà". Dan is-seminar tmexxa minn Fr Jesmond Grech, f'Dar Manresa, Victoria.
- 6 Habtet l-ewwel Ġimgha tax-xahar u għaldaqstant fil-ghaxija fil-Katidral inżammet l-adorazzjoni komunitarja u l-quddiesa.
- 7-8 Il-ġbir kollu li sar f'dan il-quddiesa kien b'riżq iċ-ċelebrazzjonijiet marbuta mal-Konsagrazzjoni u l-Ingress ta' l-Isqof maħtur Mons Mario Grech.
- 8 Konċelebrazzjoni mmexxija mill-E.T. Mons. Nikol Ġ Cauchi flimkien mar-Rev.mu Kapittu tal-Katidral fis-Sollenità ta' l-Epifanija tal-Mulej. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- 15 Konċelebrazzjoni Djoċesana ta' radd il-hajr immexxija mill-Isqof Nikol Ġ Cauchi fi tmiem l-episkopat tiegħu bhala Ragħaj tad-Djoċesi. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- 22 Jum il-Konsagrazzjoni u l-Ingress Solenni ta' l-Isqof il-ġdid, Mons. Mario Grech. Fid-9.00am telaq korteo mill-Kunvent tal-Patrijiet Kapuċċini lejn il-knisja Katidrali. Mal-wasla tal-korteo quddiem il-knisja Katidrali, l-E.T. Mons Mario Grech intlaqa' minn

Mons Giovanni B Gauci, Vigarju Ġenerali u Arċidjaku tal-Kapitlu tal-Katidral, minn Mons Joe Vella Gauci, Arċipriet tal-Katidral u mir-Rev.mu Kapitu tal-knisja Katidrali. Fl-10.00am beda l-Pontifikal Solenni tal-Konsagrazzjoni Episkopali ta' Mons. Mario Grech bhala t-mien isqof ta' Ghawdex. Mexxa l-konsagrazzjoni l-E.T. Mons. Nikol Ġ. Cauchi assistit mill-Arċisqof l-E.T. Mons. Guzeppi Mercieca u n-Nunzju Appostoliku l-E.T. Mons Felix del Blanco Prieto.

- 24 Organizzat Coffee Morning fil-Crystal Palace, Masalforn.
- 27 Beda l-Kors ta' Thejija għaz-Żwieg għall-gharajjes, organizzat mill-Family & Social Action Group fi hdan il-Parroċċa tal-Katidral.
- 29 Tnieda 'L-Ave Maria Chime', it-tieni proġett artistiku bil-hsieb li tiffakkar il-ġrajja storika minn meta s-Socjeta' Filarmonika Leone rregalat l-Istatwa ta' Santa Marija, lill-Katidral ta' Ghawdex, nhar id-29 ta' April 1956.
- 31 L-E.T. Mons. Isqof Mario Grech beda z-żjarat lill-komunitajiet parrokkjali tad-Djoċesi mill-Parroċċa tal-Katidral. Din l-ewwel żjara pastorali tar-Ragħaj tad-Djoċesi fil-Parroċċa tal-Katidral saret bejn 31 ta' Jannar sat-2 ta' Frar 2006.

Frar 2006

- 1-2 Matul in-nofs ta' nhar ta' filghodu ta' dawn il-jiem, l-E.T. Mons. Isqof żar lill-haddiema tas-settur privat, fosthom lill-haddiema ta' Zammit Woodworks, Joseph Caruana Ltd. u l-haddiema tal-fabbrika ta' Magro Brothers, kif ukoll lill-anzjani u l-morda tal-parroċċa li jinsabu rikoverati fi djarhom. Matul l-ewwel ġurnata taz-żjara pastorali tiegħu huwa itaq' mat-tfal kollha tal-parroċċa fil-knisja Katidrali, kif ukoll ma 'l-entitajiet tal-parroċċa. L-għada huwa itaq' ma' l-anzjani tal-Parroċċa

f-quddies li qaddes għalihom fil-knisja Katidrali. Wara, saret *Get-together* fl-annex ta' l-istess knisja Katidrali. Aktar tard fil-ghaxija, l-E.T. Mons. Mario Grech kellu laqgħa ta' merħba fil-Każin tas-Socjeta' Filarmonika Leone mill-entitajiet tal-Parroċċa u tas-Socjeta' Leone. Għal din l-okkażjoni kien mistieden ukoll l-Isqof Emeritus l-E.T. Mons. Nikol Cauchi bhala radd il-hajr tas-servizz li huwa ta' b'riżq il-komunita' parrokkjali tal-Katidral tul l-episkopat tiegħu. Għal din l-okkażjoni nadej sehem il-Banda Leone bid-daqq ta' l-Innu Pontifiċju l-E.T. Mons. Mario Grech temm din l-ewwel żjara pastorali fl-ewwel parroċċa b'Konċelebrazzjoni Pontifikali fil-Festa tal-Prożentazzjoni tal-Mulej u li għaliha hadu sehem ir-Rev.mu Kapitu tal-knisja Katidrali, is-sacerdoti u r-religjużi tal-parroċċa, u s-seminaristi tad-djoċesi u għet animata mill-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*. Tul din il-Konċelebrazzjoni ġew ippreżentati lill-E.T. Mons. Isqof it-tfal li aktar tard tul din is-sena se jnqas jirreġu l-Ewvel Tqarbin u l-Grizma ta' l-Isqof. Wara l-Konċelebrazzjoni Pontifikali nżammiet cena għall-membri tal-Presbiterju Parrokkjali u li għaliha attendew kemm l-Isqof Mons. Mario Grech kif ukoll l-Isqof Emeritus Mons. Nikol Cauchi.

- 5 Il-ġbir kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.
- 4-5 Fl-okkażjoni tal-Festa Liturgika ta' San Gwann Bosco, l-Arċipriet mexxa l-konċelebrazzjoni ta' nhar is-Sibt 4 ta' Frar, fl-Oratorju Don Bosco bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis*. Il-Hadd il-ghaxija Fr. Rueben Micallef mexxa l-piżiżżjoni bil-istatwa ta' San Gwann Bosco bis-sehem tal-Banda Cittadina Leone.
- 10 Sollenità ta' San Pawl Missierna. Il-quddies fil-Katidral kien iċċelebrat fl-istess hinijiet tal-quddies tal-Hdud.

- 14 Harga għall-anzjani organizzata mill-Parroċċa tal-Katidral. Giet iċċelebrata quddiesa fil-knisja ta' Lourdes. Fl-okkazzjoni tad-dehra tal-Madonna. Wara, kollhom hin liberu għal-light refreshments f'St. Patrick's, x-Xlendi.
- 17-19 Weekend Break organizzat mill-Parroċċa tal-Katidral, fil-Grand Hotel Mercure San Antonio, fic-Centru ta' Bugibba.
- 21 Organizzat Coffee Morning fil-Crystal Palace, Marsalforn.
- 24 Harga għall-Karnival ta' Malta għall-istudenti ta' Forms 2-5.
- 25 Il-ġbir li sar waqt il-quddies kien b'riżq l-Art Imqaddsa.

Marzu 2006

- 1 Ras ir-Randan Amministrat u-Sagrament tal-grar lit-tfal ta' l-Ewwel Tqarbina u wara, l-Isqof mexxa koncelebrazzjoni pontifikali bit-berik ta' l-Imied, bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- 3 Habbet l-ewwel Ġimgħa tax-xabar u għaldaqstant fil-ghaxija, fil-Katidral saret l-adorazzjoni komunitarja u l-quddiesa.
- 5 Il-ġbir kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija. Mal-harga tal-Bullettin tqasam il-programm dettaljat tar-Randan u l-Ġimgħa Mqaddsa. Fl-ghaxija, quddiesa ta' l-Ewwel Hadd tar-Randan minn Dun Franz Refalo. Matul il-Idud tar-Randan il-quddiesa tas-7:00pm bdiet issir fis-7:15pm.
- 10 Via Sagra fuq l-Għolja ta' Għannar għall-istudenti ta' Forms 2-5.
- 12 Quddiesa lit-Tieni Hadd tar-Randan minn Dun Franz Refalo.
- 13-17 Eżerċizzj Spiritwali għat-tfal minn Fr Michael Said.
- 14 Organizzata harga għall-anzjani, b'quddiesa iċċelebrata fil-knisja tal-Qala fl-okkazzjoni tal-festa ta' San Guzepp u wara, zaru l-Belveder ta' San Blas, Nadur. Il-harga internet

b'light refreshments f'Café Roma, Victoria.

- 19 Quddiesa tat-Tielet Hadd tar-Randan minn Dun Franz Refalo.
- 20 Mons. Isqof Mario Grech mexxa l-Koncelebrazzjoni Pontifikali fil-Katidral flimkien mar-Rev. mu Kapitu fl-okkazzjoni tas-Solennità ta' San Guzepp. Ha sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.
- 20-24 Eżerċizzj Spiritwali għal Kulhadd minn Fr. René Camilleri, fil-knisja Katidrali. Eżerċizzj Spiritwali għall-Mizzewgħ minn Fr. René Camilleri, fil-knisja Katidrali. Eżerċizzj Spiritwali għaz-Zgħazagh u għall-Għarajje minn Fr. Karm Debbatista, fl-Annexa tal-knisja Katidrali.
- 21 Coffee Morning organizzat mill-Parroċċa tal-Katidral fil-Crystal Palace, Marsalforn.
- 25 Sar nofs ta' nhar irtir għat-tfal li ser jirċieva l-ewwel tqarbina fil-Konvent ta' Sant' Wistin.
- 26 Quddiesa tar-Raba' Hadd tar-Randan minn Dun Franz Refalo.
- 30 "Il-Talb... nieqaf ha nisma" l-Ispirtu tal-Mulej ikellimni" Seminar organizzat mill-Parroċċa tal-Katidral bi hejji għall-Ġimgħa Mqaddsa. Dan mexxa minn Dun Franz Refalo u sar f'Dar Manresa, Victoria.
- 31 Servizz Penitenzjali għall-istudenti ta' Forms 2-5. Dan sar minn Fr Michael Said u inżamm fl-annexa tal-knisja Katidrali.

April 2006

- 1 Nofs ta' nhar ta' irtir bi hejji għall-Ġimgħa Mqaddsa għat-tfal li ser jirċieva s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof fil-Musem tas-Subien, Victoria. Lejl ta'talb u adorazzjoni minnaxxi mill-Grupp Ewkaristiku Għawdex bi hejji għall-Ġimgħa Mqaddsa.
- 2 Il-ġbir kien b'riżq il-festi esterni ta'

Santa Marija.

Quddiesa tal-Harnes Hadd tar-Randan minn Dun Franz Refalo.

3-5 Saret il-fiera tal-fgħoli fiċ-Ċentru parrokkjali tal-Katidral.

4-7 Eżerċizzj Spiritwali għall-Anzjani mill-Kappillan tal-Fontana, Dun George Bezzina, fiċ-Ċentru Parrokkjali tal-Katidral.

6 Laqgħa ta' Talb għall-partiċipanti kollha tal-purċissjoni tal-passjoni. Din imexxiet mill-Arcipriet tax-Xagħra, Mons. Karm Refalo.

7 Jum id-Duluri tal-Vergni Marija F'dan il-jum il-quddies fil-Katidral għe ċelebrat f'dawn il-ħinijiet: 4.45am, 5.30am, 6.15am, 7.00am, 7.30am, 8.00am, 9.30am (Ċentru Parrokkjali), 1.00am, 5.00pm, u 7.15pm.

8 Fil-ghaxxja, manifestazzjoni ta' Hadd il-Palm għat-tfal u quddies li matulha ngħataw tifkira speċjali ta' Hadd il-Palm kif ukoll itelgħu tnaax bix-xorti bħala apposti.

9 Hadd il-Palm. Fil-ghodu saret il-Konċelebrazzjoni Pontifikali tat-tberk tal-Palm.

Fil-ghaxxja harget il-purċissjoni tal-Passjoni mill-knisja Katidrali bis-sehem tal-Kapittlu u tal-Banda Cittadina Leone.

11 Hargħa għall-Anzjani. Għel organizzata quddies fil-knisja Parrokkjali taż-Zebbuġ, u wara saru diversi zjarat lil diversi postijiet relatati mal-Gingħa Mqaddsa.

Il-Parrocċa flimkien mas-Socjeta' Filarmionika Leone għamlu koncert ta' muzika sagra bis-sehem tal-*Chorus Ecclesiae Cathedralis* tal-*Cathedral Youth Choir* u l-Banda Cittadina Leone.

12 L-Gingħa tat-Tniebri. Celebrazzjoni Ewkaristika ta' l-Ikta tal-Mulej għat-tfal li filha l-Arcipriet hasel ir-riglejn ta' tnaax il-ufel u tifla. Wara l-funzjoni, tqassmu l-kagħak ta' l-apposti li-tfal kollha prezenti.

13 Harnis ta-Xirka. Fil-ghodu l-Isqof

mexxa konċelebrazzjoni tat-tberk taż-Zjut fejn ikkonċelebraw il-qasssin kollha ta' Għawdex. Fi tmiem il-pontifikat l-Isqof ta l-Barka Appostolika bir-rebb ta' l-muldenza plenarja.

Fil-ghaxxja, l-Isqof mexxa konċelebrazzjoni pontifikali ta' l-Ikta tal-Mulej.

Iż-żgħażaġ u l-istudenti tal-Parrocċa flimkien ma' l-Arcipriet għamlu l-vista ta' seba' sepulkri fl-irlanda.

14 Il-Gingħa l-Kbra. L-Isqof mexxa l-funzjoni tal-Tifkira tal-Mewt tal-Mulej.

15 Sibt il-Għid. L-Isqof mexxa l-funzjoni tal-Vigil l-Kbra tal-Għid.

16 L-Għid l-Kbra. Fil-10.45 am manifestazzjoni bil-istaww u' Kristu Raxx mill-Katidral bis-sehem tal-Banda Cittadina Leone.

Fil-ghaxxja konċelebrazzjoni Pontifikali ta' l-Għid il-Kbra imexxja mill-E.J. Mons. Isqof Mario Grech bis-sehem tal-Reverendu Kapitu tal-Katidral bis-sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Waqt l-offertorju, il-membri tal-Cathedral Youth Choir ipprezentaw lil Mons. Isqof inkwadru ta' Santa Marija li tqiegħed fl-Awla Kapittulari. Fi tmiem il-quddies tqassmu l-fgħoli tal-Għid li-tfal kollha.

Mal-harga tal-bullettin taqassmu il-programm dettaljat taż-żelebrazzjonijiet speċjali li saru bejn 16 ta' April u 7 ta' Majo. Il-okkazzjoni tal-50 anniversarja minn meta s-Socjeta' Filarmionika Leone irregalat l-istaww ta' Santa Marija l-knisja Katidrali ta' Għawdex u tal-Gingħa Liturgika-Ewkaristika.

17-20 Tberk tal-Għid tal-Għid. Din is-sena it-tberk sar minn diversi sacerdoti, fuq firxa ta' erba' jiem, medhabba u-celebrazzjonijiet speċjali tal-festa ċirkwammarja.

21 Saret l-inwegħazzjoni tal-Wirja 'Santa Marija' u l-Katidral ta' Għawdex bis-Sala ta' l-zelebrazzjonijiet tal-Ministera ta' Għawdex. Il-wirja

- kienet inawgurata mill-Ministru għal Għawdex Giovanna Debono, u tbierket mill-WR Mons Giovanni B Gauci, Vigarju Ġenerali u Arċidjaku tal-Katidral. F'din l-okkażjoni hadu sehem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis u l-Cathedral Youth Choir.
- 22 Sar Healing Service fil-Katidral immexxi minn Dr John flimkien mal-Grupp Karizmatiku.
- 25 Saret attivitá speċjali għat-tfal tal-Parroċċa fl-okkażjoni ta' dawn il-festi ċinkwantenarji. Mexxa Fr. Karm Debatista.
- 26 L-Onor. Ministru għal Għawdex inawgurat is-sistema l-ġdida *Explore Malta Audio Guide* li bdiet tintuża mit-turisti li jżuru l-Katidral, il-Mużew tal-Katidral u ċ-Ċittadella. Fl-ghaxija, sar marċ mill-Banda Cittadina Leone miċ-Ċentru sal-Katidral u wara sar il-hruġ ta' l-Istatwa ta' Santa Marija min-niċċa.
- 27 Sar xi tibdil fil-programm tal-festi ċinkwantenarji minhabba li l-attivitajiet ppjanati ġew posposti minhabba t-temp.
- 29 Il-50 Anniversarju tad-Donazzjoni ta' l-Istatwa ta' Santa Marija lill-Katidral ta' Għawdex mis-Soċjetà Filarmonika Leone. Giet iċċelebrata quddies minn Mons. Arċipriet bis-sehem tal-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Wara, l-hruġ tal-purċissjoni bl-istatwa artistika u devota ta' Santa Marija, immexxija mill-Vigarju Ġenerali u Arċidjaku tal-Katidral Mons Giovanni B Gauci flimkien mar-Rev. mu Kapittlu Katidrali, u akkumpanjata mill-Banda Leone. X'hin il-purċissjoni wasselt fi Pjazza Savina, sar diskors ta' l-okkażjoni mill-President tas-Soċjetà Filarmonika Leone, Dr Michael Caruana, inqrat poezija "L-Għanja tal-50" ta' Rev. George Mercieca, indaqq l-Innu Immortali A Maria Assunta ta' Mro Orlando Crescimanno mill-Banda Cittadina Leone filwaqt li rappreżentanti minn kull entità tal-

parroċċa ppreżentaw bukkett ward lil Santa Marija. Fi tmiem kompliet l-purċissjoni sa quddiesin is-sede tas-Soċjetà Filarmonika Leone. Minn hemmhekk beda l-pellegrinagg bl-istatwa ta' Santa Marija lejn il-knisja Arċipretali, Kollegġjata u Bażilka ta' Marija Bambina, fix-Xagħra.

L-istatwa ta' Santa Marija giet milqugha fir-rahhal tax-Xagħra għall-habta tat-8.30pm mill-Kapittlu, Kleru u l-poplu tax-Xagħra. Bdiċet il-purċissjoni lejn il-Bażilka ta' Marija Bambina akkumpanjata mill-Banda Cittadina Leone u l-Banda Victory. Mal-wasla tal-purċissjoni fil-pjazza tal-knisja, Mons. Arċipriet Carmelo Refalo għamel diskors ta'merhba, inkixfet u tbierket lapida kommemorattiva, inqrat poezija ta' l-okkażjoni, sar l-Att ta' Affidament tal-familji lill-Madonna mill-E.T. Mons Isqof Mario Grech. Din iċ-ċelebrazzjoni giet fi tmiemha bil-Barka Sagramentali.

Il-Parroċċa tal-Katidral harġet għall-bejgħ edizzjoni ta' 500 kartolina kommemorattiva filwaqt li Maltapost plc harġet timbru speċjali fl-okkażjoni tal-festi ċinkwantenarji.

- 30 Sar l-musical fit-Teatru ta' l-Opra Aurora li jfakkar il-ġrajja tal-ghoti ta' l-istatwa ta' Santa Marija mis-Soċjetà Filarmonika Leone lill-knisja Katidrali ta' Għawdex. Dan il-musical kellu kompożizzjoni ta' Mro Paul Abela u versi ta' John Cremona.

Mejju 2006

- 1 Mons. Isqof Mario Grech iltaqa' mat-tfal kollha tal-parroċċa li ser jirċievu s-Sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof, fl-Annex tal-knisja Katidrali. Saret velja ta' Talb fil-knisja Arċipretali, Kollegġjata u Bażilka ta' Marija Bambina. Din tmexxiet minn Fr. Anthony Mario Saliba. Għal din l-okkażjoni kienu mistiedna l-parroċċi kollha ta' Malta u Għawdex.

il-dedikati lil Santa Marija Assunta.

2 L-E.T. Mons. Isqof Mario Grech mexxa konċelebrazzjoni li fiha amministra s-sagrament ta' l-Ewwel Tqarbina għall-ewwel darba fil-parroċċi.

3 Konċelebrazzjoni Pontifikali, fil-knisja Arċipretali, Kollegġjata u Bażilika ta' Marija Bambina mmexxija mill-Isqof Emeritus ta' Ghawdex, l-E.T. Mons Nikol Ġ Cauchi flimkien mal-WR Arċipriet tal-Katidral, Mons Joe Vella Gauci, u l-WR Arċipriet tax-Xagħra. Mons Carmelo Refalo fl-okkażjoni ta' l-Ewwel Erbgha ta' Santa Marija.

Fi tmiem il-konċelebrazzjoni pontifikali bdiet il-purċissjoni bl-istatwa ta' Santa Marija matul il-Vjal it-8 ta' Settembru, akkumpanjata mill-Banda Cittadina Leone u l-Banda Victory. Wara beda l-pellegrinaġġ lura lejn il-Belt Victoria għal quddiem is-Sede tas-Socjeta' Filarmonika Leone. Minn hemmhekk reġġhet bidet puċissjoni 'aux flambeaux' lura lejn il-knisja Katidrali ta' Ghawdex akkumpanjata mir-Rev.mu Kapittlu Katidrali, u l-Kleru flimkien mal-Banda Cittadina Leone.

4 Konċelebrazzjoni li fiha l-Isqof amministra s-sagrament tal-Grizma ta' l-Isqof għall-ewwel darba fil-parroċċi.

5-7 Tlett ijiem ta' adorazzjoni solenni tal-Kwarantuni.

6 Quddiesa mill-Kappillan ta' San Lawrenz Dun Daniel Xerri fejn ġie amministrat is-sagrament tal-Grizma tal-Morda lill-anzjani. Ha schem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis. Wara, get-together għall-anzjani fl-annexe tal-Katidral.

Lejl ta' talb u adorazzjoni li tmexxa mill-Grupp Ewkaristiku Ghawdex u li ntemmet b'quddiesa f'nofs il-lejl.

7 Mons. Isqof Mario Grech mexxa konċelebrazzjoni solenni flimkien mar-Rev.mu Monsinjuri tal-Kapittlu

tal-knisja Katidrali fl-gheluq tal-Kwarantuni mqaddsa u ta' l-ewwel parti miċ-ċelebrazzjonijiet li sara b'ieq ifakkru l-hamsin anniversarju mill-ghoti ta' l-istatwa ta' Santa Marija lill-knisja Katidrali mis-Socjeta' Filarmonika Leone. Waqt dan il-pontifikal ġiet esegwita għall-ewwel darba l-Quddiesa l-gdida Missa in Brevis in Honorem Joannis Pauli II, kompożizzjoni ta' Mro Colin Attard, Maestro di Cappella tal-knisja Katidrali. Wara, saret il-purċissjoni bis-Sagrament immexxija mill-E.T. Mons. Isqof Mario Grech bis-sehem tat-tfal kollha ta' l-Ewwel Tqarbina u l-Grizma ta' l-Isqof u tal-parruċċani. Fi tmiem il-purċissjoni nġhatat l-Barka Sagramentali.

9 Festa tal-Beatu Gorg Preca. Fl-ghaxija saret quddiesa fil-knisja Katidrali animata mis-Socci bniet MUSEUM.

10 Quddiesa tat-Tieni Erbgha ta' Santa Marija minn Dun Ġużepp Cauchi. Ha schem il-Chorus Ecclesiae Cathedralis.

16 Saret hargha għall-anzjani tal-Parroċċa. Din kienet tikkonsisti f'quddiesa fis-Santwarju tal-Madonna ta' Pingu, u wara zjara lid-dar ta' Dun Ġużepp Cauchi f'San Lawrenz fl-harga ntemmet b'ħin liberu u liġhi refreshments fl-Odyssey Bar & Restaurant, M'forn.

17 Quddiesa tat-tielet Erbgha ta' Santa Marija minn Dun Ġużepp Cauchi.

23 Organizzat Coffee Morning fil-Crystal Palace, Marsalforn.

24 Quddiesa tar-Raba' Erbgha ta' Santa Marija minn Dun Ġużepp Cauchi.

26 Illum habat l-ghaxar anniversarju minn meta Mons Joe Vella Gauci nġhatat l-pussess mill-E.T. Mons Nikol Cauchi, bħala is-17-il Arċipriet tal-Katidral ta' Ghawdex, nhar il-Hadd, 26 ta' Mejju 1996.

'Prayer Meeting' għall-Istudenti ta' Forms 2-5 fl-Annexe tal-knisja Katidrali.

- 31 Quddiesa tal-Hames Erbgħa ta' Santa Marija minn Dun Gwann Sultana.

Ġunju 2006

- 3 Is-Segretarjat Pastoral fi hdan il-Kurja Veskovi li ta' Ghawdex f'kollaborazzjoni ma' l-amministrazzjoni tal-Parroċċa tal-Katidral, organizzaw Velja Djoċesana fl-okkażjoni ta' Pentecoste. Originarjament ipplanata għall-Pjazza tal-Katidral ddominata mill-faccata imponenti tal-Gafa; din kellha tiġi trasferita għal ġewwa l-knisja peress li t-temp ma kienx jippermetti. Il-Velja kienet immexxja mill-E. T. Mons Mario Grech, Isqof ta' Ghawdex bil-partecipazzjoni ta' għadd kbir ta' saċerdoti djoċesani, fosthom l-Arcipreġi u l-Kappillani tal-parroċċi. L-animazzjoni tal-kant kienet fidejn il-kor djoċesani taż-żgħażaġħ immexxi minn Ms Dorienne Portelli.

Il-velja kellha l-forma ta' quddiesa - simili għall-velja li ssir f'Sibi il-Għid. Il-folla li honqot kull rokna tal-Katidral ingħatat ktejjeb ta' tifkira li permezz tiegħu seġġet isseġwi u ttipartecipa b'mod mill-aktar attiv fil-liturgija. Il-liturgija tal-kelma kienet tikkonsisti f'erba' siltiet ta' qari mill-Antik Testament u salmi kantati. Wara tkantat il-Glorja waqt li ndaqqu l-qniepen mill-kampnar tal-Katidral għat-thabbira tal-glorja. Il-hames qari mbagħad kien ir-rakkont ta' Għid il-Hamsin mill-Atti ta' l-Appostli segwit mis-sekwenza. Wara l-proklamazzjoni ta' l-evanġelju, Mons Isqof għamel l-omelija tiegħu.

Il-velja kienet tinkludi wkoll it-tigdid tal-wegħd li saru nhar il-Grizma ta' l-Isqof. Att simboliku interessanti kien il-preżentazzjoni ta' l-ghemejjel tar-raba'. Dawn

kienu offeriti miġbura mill-parroċċi kollha ta' Ghawdex matul l-aħħar ġimgħa li mbagħad marru għall-karità li twettaq id-djoċesi.

Intant aktar kmieni, qabel il-velja, sar kunċert ta' kant spiritual mill-kor Gospel mill-Istati Uniti ta' l-Amerika fl-istess knisja Katidrali ta' Ghawdex.

- 4 L-E.T. Mons Mario Grech flimkien mal-W.R. Monsinjuri tal-Kapitlu tal-Katidral mexxa l-Pontifikal tas-Sollenità ta' Pentecoste fid-9am. Dan is-servizz kien animat mill-Chorus *Ecclesiae Cathedralis* li kien taht id-direzzjoni ta' Mro Colin Attard. Il-ġbir kien b'riżq il-festi esterni ta' Santa Marija.

Radju Katidral għamel appell lil dawk kollha li setgħu jghinu kemm fit-tenika kemm fil-preżentazzjoni tal-programmi.

- 7 Quddiesa tas-Sitt Erbgħa ta' Santa Marija minn Dun Gwann Sultana.
- 12 Fl-Annex tal-knisja Katidrali saret laqgħa mas-Sindku tal-Belt Victoria, is-Sur Robert Tabone, fuq inizjattiva tiegħu stess u li għaliha attendew diversi parruċċani li kienu jirrappreżentaw id-diversi entitajiet fi hdan il-Parroċċa tal-Katidral u tas-Socjeta' Filarmionika Leone.
- 13 Organizzata hargħa għall-anzjanu mill-Parroċċa tal-Katidral. Il-hargħa bdiet b'quddiesa fil-knisja ta' Sant' Antnin fl-okkażjoni tal-festa liturgika tiegħu, u wara, saret żjara lill-knisja ta' Hamet fl-okkażjoni tat-tieni dehra tal-Madonna ta' Fatima. Il-hargħa ntemmet bi flit hin liberu u light refreshments f'St. Patrick's Hotel, fil-bajja tax-Xlendi.
- 14 Quddiesa tas-Seba' Erbgħa ta' Santa Marija minn Dun Gwann Sultana.
- 16 Sar *Night Hike* għall-istudenti ta' Forms 2-5.

- 18 Sollejnità tal-Gisem u d-Demm ta' Kristu. Konċelebrazzjoni Pontifikali minn Mons Isqof flimkien mar-Rev.mu Kapitu tal-Katidral.
- 20 Organizzat Coffee Morning fil-Crystal Palace, Marsalforn.
- 21 Quddiesa tat-Tmien Erbgħa ta' Santa Marija minn Dun Alex Refalo.
- 27 L-E.T. Mons. Isqof Mario Grech mexxa Ordinazzjoni ta' żewġ djakni għodda fil-knisja Katidrali ta' Għawdex.
- 28 Quddiesa tad-Disa' Erbgħa ta' Santa Marija minn Dun Alex Refalo.
- 29 Sollejnità ta' San Pietru u San Pawl. Il-Quddies fil-Katidral kien celebrat fl-istess hinijiet tal-Ħdud.

Cachet
JEWELLERS

7, St. Andrew Durg St., Victoria VCT 104 - Gozo.
Tel: 50443, 50923 • Fax: 558367 • E-mail: cachet@vnet.mt

PULENA
Bar & Restaurant

Marina Street (Il-Menqa)
Marsalforn, Gozo.
Tel: 2155 9777
(Res.) Tel: 2155 1237
Mob: 9942 0881

SMILEY'S
BAR & RESTAURANT

Marsalforn - Gozo Tel: 2155 3096

KRONAKA TAL-PARROĊĊA

1 ta' Lulju 2005 - 31 ta' Lulju 2006

Magħmudijiet

DATA

09.07.05
02.07.05
24.07.05
08.08.05
21.08.05
21.08.05
04.09.05
05.09.05
30.09.05
02.10.05
09.10.05
03.12.05
08.12.05
18.12.05
18.02.06
19.02.06
25.02.06
11.03.06
12.03.06
19.03.06
15.04.06
15.04.06
01.05.06
01.05.06
01.05.06
06.05.06
17.06.06
01.07.06
09.07.06
09.07.06
21.07.06

ISEM TAT-TARBIJA

Kirstie Ann Vella
Matthew Vella
Jacob Cusker
Katerine Marie Cordina
Emma Kathryn Grech
Zack Portelli
Amy Saliba
Leo Mike Farrugia
Matthew Cordina
Marilyn Vella
Maria Saliba
Matthew Spiteri
Gabriel Radwan Agius
Mariska Metcalfe
Justin Grech
Enya Camilleri
Katie Curmi
Kyle Lupi Spencer
Tyler Thomas Scott
Chandio Briffa
Carlo Farrugia
Irene Azzopardo
Tristan Julian Grech
Jade Camilleri
Gaila Katharina Shuster
Kyril Spiteri
Tristan Azzopardo
Mariana Saliba
Alexander Vella Muscat
Nigel Cordina
Elaine Azzopardo

ISEM IL-GENITURI

Charlie u Georgeette
Joseph u Joanne
Mario u Nelsa
Steve Meneu u Karin Jones
Robert u Sarah
Paul u Maria
Anthony u Maureen Anne
Michael u Christabelle
Roderick u Nicole
Andrew u Sylvia
Joseph u Dorianne
Raymond u Miriam
Raymond u Mary
Carmel u Dorianne
Warren u Kelly
Joseph u Claire
George u Lisa Ann
Albert u Melissa
David u Debbie
Darrin u Dorcas
Joseph u Monica
George u Miriam
Ivan u Maureen
Mamuel u Lucy
Walter u Tzeitel
Gordon u Mary Rose
Brian u Claire
Peter u Marina
Alex u Romana
Brian u Celine
Kevin u Joanne

Zwiġijiet

DATA

29.07.05
09.08.05
20.08.05
25.08.05
06.09.05
24.09.05
24.09.05
01.10.05
22.04.06
30.04.06
13.05.06
24.06.06
01.07.06
02.07.06
08.07.06
29.07.06

ISEM

Domenic Zammit (Nadur) u Charla Pia Vella (Kasidra)
Domenic Camilleri (Sennat) u Sarah Marie Tabone (Kasidra)
Emanuel Said (San Gorg) u Christine Marie Vella (Kasidra)
Joseph Tabone (Kasidra) u Euerima Ramo (Detroit, Michigan)
Dafna Muscat (San Gwann, Malta) u Bianca Vella (Nadur)
Noel Sultana (Nagħra) u Maria Sabina Zammit (Kasidra)
Godwin Attard (Nadur) u Simone Schembri (Kasidra)
Franco Gatt (Kasidra) u Sylvie Marie Tabone (Zebbug)
Joseph Tabone (Kasidra) u Johanna Carbone (Kasidra)
Roderick Bugeja (Qrendi) u Vanessa Magro (Kewkija)
Christian Magro (Kasidra) u Charmaine Cauchi (Fortana)
Omar Schembri (Nadur) u Miriam Grech (Kasidra)
David Attard (Kewkija) u Maria Attard (Kasidra)
Toni Schembri (Fgura) u Pauline Sultana (Kasidra)
Louis Paul Zerafa (Għajnsielem) u Pamela Bezzina (Fgura)
Philip Zammit (Kewkija) u Maria Muzalef (Kasidra)

Mwiet

DATA

21.06.05
19.07.05
11.08.05
23.08.05
01.10.05
25.10.05
18.11.05
29.11.05
12.12.05
13.12.05
25.12.05
16.01.06
25.01.06
04.02.06
04.02.06
07.03.06
08.03.06
09.03.06
30.04.06
09.05.06
14.05.06
18.05.06
22.05.06
03.06.06
27.06.06
03.07.06
05.07.06
25.07.06

ISEM

Ganni Scicluna
Maria Giovann Cauchi
Felix Grech
Domenic Grech
Guzzeppa Zahra
Guzzeppi Cremona
Elizabeth Mercieca
Maria Vella Muscat
Carmelo Vella
Elija Mercieca
Marija Buttigieg
Frank Zammit
Louis Vella
Marija Dimech
Marija Eufrosina Scicluna
Esther Busuttil
Anton Camenzuli
Joseph Formosa
Joseph Mercieca
Gina Portelli
Kostantina Camilleri
Vitoria Vella
Marija Agius
Georgina Cordina
Grezzja Mercieca
Guzzeppa Camilleri
Violet Mompalao
Carmelo Abela

L-Ewwel Tqarbina

02-05-06

Azzopardi Amanda Jane, Azzopardi Mark, Bajada Mariemca, Bezzina Gilbert, Bonnici Martha, Borg Daniel, Bugeja Jasmine, Busuttil Kristy, Calleja Christine, Calleja Nadia, Camilleri Andre, Camilleri Darren, Caruana Stephania, Cini Anna Marie, Curmi Michael Paul, Cunni Nathan, Curmi Sintayeho, Debrincat Analise, Dimech Hannah, Galea Maria Elena, Gauci Kimberly, Grech Glenn Owen, Grech Krista, Grillage James, Mercieca Daniel, Mercieca Josmar, Mercieca Nathaniel, Mercieca Renee, Scicluna Jeremy, Scicluna Paul, Spiteri Mark, Tulk Steven James.

03-08-06

Camilleri Nick, Farrugia Simon, Galea Shaun, Grima Stephania, Refalo Isaac.

Grizma ta' l-Isqof

04-05-06

Abela Joseph, Abela Nathan, Agius Liana, Bajada Thomas, Bates Andria, Bonnici Trishia, Bugeja Massimo, Busuttil Brittany, Camilleri Cheryl, Caruana Joshua, Cini Jacob, Cordina Marvic, Debrincat Mariliana, Dimech Malcolm, Gatt Sebastian, Haber Andre, Mercieca Daniel, Mercieca Ryan, Mifsud Reno, Rapa Christopher, Saliba Noella, Seerri Mark, Sciortino Monique, Vella Christopher, Vella Leanne, Xuereb Janica, Zerafa Katya.

03-08-06

Abela Louise, Attard Pierre Louis, Bugeja Charlon, Caruana Simon, Degiorgio Alexandra, Farrugia Alison, Farrugia Elena, Farrugia Mario Frank, Grech Mark, Grech Massimo, Grech Sabina, Grech Walter Nichol, Grech Calafato David, Haber Diego Mario, Portelli Anton, Saliba Christopher.

WERREJ

• Editorjal – Santa Marija - Hamsin sena l-Katidral	3
• STANLEY FIORINI – Registrum Foundationum Beneficiorum Insulae Gaudisii 1435-1545.....	4
• WINSTON L. ZAMMIT – Taghrifa ħafifa fuq il-kanonku Dun Frangisk Mercieca.....	7
• VICTOR J. GALEA – Santa Marija ta' Calimera l-Gharb	9
• JOSEPH BEZZINA – Il-Paroċċa issellem lill-Patri Alessandru Bonnici OFM CONV.....	15
• JOSEPH BEZZINA – Mitejn sena ilu: Kwistjoni dwar l-orkestra tal-Martiċi u dik ta' San Ġorġ.....	17
• WINSTON L. ZAMMIT – Il-predikatur ta' l-avvent u tar-randan fil-matriċi (1882-1848) ..	19
• WINSTON L. ZAMMIT – 150 sena ilu: Ir-Rabat u t-terremot ta' Ottubru 1856.....	21
• JOHN MEJLAQ – Monsinjur Tarcisju Gatt.....	23
• LAWRENZ SCIBERRAS – Sabiha donnha l-Qamar	27
• JOSEPH BEZZINA – Mario Grech. It-tmien isqof ta' Ghawdex u t-tielet isqof ikkonsagrat il-katidral.....	32
• JOSEPH BEZZINA – Santa Marija, Hamsin Sena l-Katidral (1956-2006)	34
• MAXIMILLIAN GRECH – L-Eku ta' l-episkopat ta' Monsinjur Nikol Cauchi	40
• ANGELO XUEREB – L-Assunjoni ta' Marija.....	43
• JOE CHETCUTI – L-Assunta - Mara bil-libsa tax-xemx.....	45
• ĠUŻEPP SALIBA – L-Assunta lejn ix-Xaghra	47
• GEORGE MERECIECA – Naf min kien	49
• MARIO ATTARD – 29 ta' April 1956 - 2006	50
• MATTHEW SULTANA – Din Għalik	51
• MAXIMILLIAN GRECH – Djarju tal-parroċċa (1 ta' Lulju, 2005 - 30 ta' Ġunju, 2006)	53
• FABIENNE GRECH – Kronaka tal-Parroċċa.....	68

your satisfaction is our goal!

don't waste time looking
for the right printer,
contact us on 2155 2219

web www.jdbprinting.com - email info@jdbprinting.com

MOVING SOON TO XEWKIJA INDUSTRIAL ESTATE

Kidzland

BY MARKS & SIMONS

Mrs. G. Giardini Vella Street, Victoria VCT108, Gzoz, Malta
Tel (+356) 21 556 431

Special discounts on all beach items!

